

AKuFF Hírmondó

Arbeitskreis ungarndeutscher Familienforscher
Magyarországi Németek Családfakutató Egyesülete
German Family Tree Researchers' Society in Hungary

XVI. évfolyam, 41. szám

2020. november 7.

Tartalom

Előszó / Következő találkozónk helyei és időpontjai	3
Dr. Hertha Schwarz: A bánáti betelepítés szervezettsége és ennek jelentősége a magyarországi németek családfakutatásában	4
Dr. Alexander Weber: Osztrák és magyar családfakutatók forrásai a Passau Egyháztanács jegyzőkönyveiben	11
Tóth Zoltán: Bemutatkozó	19
Dr. Petz Gábor: A Schwartzerek	26
Peller Gábor: Genetikai őseim	53
Dr. Kopp Kristóf: A cipszerek betelepülése Máramarosba dédanyám családjának szemszögéből	68
Pallai-Wéber Beáta: Sternberg és én	74
Balla Péterné Cserepi Anikó: A soroksári Drexler család	84
Ziegler Ágota: Szentiván vagy Sankt Johann?	93
Tagsági hírek	99
Képek a németkéri találkozóról	100

20 éves az AKuFF!
20 éves az AKuFF!

Dr. Pencz Kornél

Előszó

Kedves Tagjaink, Barátaink!

2020. november 7-én tartottuk volna az AKuFF 20 éves jubileumi találkozóját, az egyesületünk 2000. november 4. napján alakult meg, Baján.

A járvány elsodorta az ünnepet, így e kiadvány sem jelent meg akkorra. Annál bővebb, tartalmasabb formában jelenik meg a Hírmondó, amitől az „ünnepi” jelzót nem lehet elvonni, mert a 20 év az 20 év marad. Felkértem két partneregyesületünk, a németországi AKdFF és az osztrák Familia Austria elnökeit, tiszteljék meg ebből az alkalomból újságunkat egy írásukkal. Nem laudatio-t kértem, hanem hasznos szakmai írást: ennek maradéktalanul, magas színvonalon tettek eleget. Aligha ünnepelhetnénk – egyelőre magunkban – méltóbban, mint egy tartalmas egyesületi-szakmai lappal, aminek az olvasása, átsegít bennünket az együttlétet nélkülöző időszakon.

Bízom benne, hogy 2021. tavaszán már találkozhatunk, s az elmaradt ünneplést is bepótolhatjuk.

Jó egészséget mindenkinek!

A következő találkozók helyszínei és időpontjai

2021. tavaszi találkozó megtartása a járvány miatt bizonytalan

20 éves jubileumi találkozó

2021. augusztus 28.
Baja (Frankenstadt)

Dr. Hertha Schwarz¹:

A bánáti betelepítés szervezettsége és ennek jelentősége a magyarországi németek családfakutatásában

A magyarországi németek családkutatása, akárcsak a dunai és bánáti sváboké, különleges szempontból tűnik ki: nemcsak arra törekszik, hogy a generációkat a lehető legmesszebb visszakövesse, hanem van egyedi célja is, mely nem más, mint kinyomozni az egyes családok származási helyét a Német Birodalomban². Az eredményesség esélyei azonban időszaktól és régiótól függően nagyon különbözőek. Az Udvari Kamara által irányított és igen jól dokumentált bánáti telepítéstől eltérően a magyarországi nemesi uradalmakon lezajló magántelepítések nem csak hogy sokkal korábban elkezdődtek, hanem hiányzott a háttérben a központi szabályozás is. Éppen ezért, eltérő módon, a források hozzáférhetőségétől függően az ún. „holtpontok” gyakran megoldhatatlanok. Mindamellettt afelett gyakran elsiklanak, hogy – eltérően attól, amit a modern családfakutatás a „specializációja” által sugallni látszik – a XVIII. századi Magyarországra irányuló kivándorlás egy „szerves” egészet képzett. Aki akkoriban kivándorolt, az „Magyarországra” és nem a Budai-hegyvidékre, a Sváb Törökországba, a Bácskába vagy a Bánátba ment. A telepések számára nem annyira az uradalmi viszonyok voltak döntő jelentőségűek, hanem inkább a számukra kínált feltételek és anyagi vonzatok, mely olyan jelentőséggel bírt, hogy ez még a bécsi Udvari Kamarának is komoly problémát jelentett. Már 1749-ben is volt olyan eset, hogy egy 900 személyből álló telepes csoport, mely a Bánát felé tartott, Budánál 150 embert veszített. Az Udvari Kamara által elrendelt vizsgálat eredménye szerint ezeket az embereket a Magyar Királyi Kamara elnöke csábította át magához^{3 4}. Ez a kvázi belső konkurencia az udvari kamarát igen bosszantotta, ennek ellenére továbbra is nagy ráfordításokkal toborzott a német birodalomban telepéseket, ezeket ellátta útiköltséggel, és a Bánátba küldte őket, ahová viszont sokan soha

¹ A szerző történész, a sindelfingeni székhelyű Arbeitskreis donauschwäbischer Familienforscher e.V. (AKdFF), az AKuFF testvéregyesülete elnöke

² Itt a Német Római Császárságra kell gondolni.

³ WK III mit Quellenangabe.

⁴ *A Magyar Királyi Kamara elnöke 1748-1771 között gróf Grassalkovich Antal volt, aki valóban telepített németeket a birtokaira, így ez a gyanú nem volt megalapozatlan. (A szerkesztő megjegyzése)*

nem érkeztek meg. Ennek – a későbbi családfakutatások nagy előnyére – az lett a következménye, hogy ezeknek az utaknak a dokumentációja és a felügyelete egyre kifinomultabb lett; többek között ennek az ellenőrzési folyamatnak köszönhetjük az ún. bécsi listákat. Ezek nem mások, mint azoknak a ki-, ill. bevándorolni szándékozónak a jegyzéke, akiket Bécsben útiköltséggel láttak el, és akiket részben egyenként, részben nagyobb csoportokban, a Bánátba indítottak⁵. Ezek a Franz Wilhelm és Josef Kallbrunner által a „Quellen zur Deutschen Seidlungsgeschichte in Südosteuropa” műben nyilvánosságra hozott listák a dunai sváb családfakutatásnak fontos sarokkövét képezik. Azok a bevándorolni szándékozók, akiket Bécsben a rájuk maradt listákon feljegyezték, elkötelezték magukat a céltelepülésre történő utazásra, ami azt jelenti, hogy a transzport különböző szakaszain és a bánáti megérkezésükkor egy passzus (Paß) megnevezésű irattal látták őket el, amelyről mindig készült egy másolat, amely Bécsben az adott szállítmány aktájában maradt.⁶

Az Udvari Kamara fáradozásai ellenére az illegális átcsábítások problémáját nem sikerült minden további nélkül, illetve gyorsan megszüntetni. Így 1766. május 12-én Wallhorn báró, akkoriban a temesvári adminisztrációs tanácsos Hatzfeld birodalmi grófhhoz egy levelet intézett, aki ez idő tájt a Banco-Hof-Deputation (az állami költségeket finanszírozó bank), valamint az Udvari Kamara elnöke volt, tehát azé a két intézményé, amelyek a bánáti telepítést szervezték és finanszírozták. A tanácsos e levélben hivatkozik a neki közölt utasításra, mely szerint Bécs felé azonnal jelentenie kell, hogy a Bánátba küldött telepések a rendeltetési helyet elérték-e, ill. némelyek hiányoztak-e.

„Méltóságos Birodalmi Gróf, Excellenciád”, kezdi a levelét,

„Excellenciád e hó másodikán megbízott engem, hogy jelentsem Bécs felé azoknak a Temesi bánátságba irányított telepéseknek kiosztott nyílt útleveleknek a mennyiségét, amelyek ezen telepések megérkezésekor felmutatandók voltak az adott transzport során: ennek a nagyságos parancsnak megfelelően postafordultával eleget tesztek, és feljegyzést csatolok

⁵ Ezekbe a listákba nincs minden kivándorló beírva, hanem csak azok, akik Bécsben megkapták a 6 forint útiköltséget. A letelepedések helyeire érkeztek olyan telepések is, akiknek nem volt útlevelük vagy uradalmi útlevelük volt. Részletesen e témához a ld. DFF 171, 1–18. old.

⁶ A Pénzügyi és Udvari Kamarai Levéltárban a 8. számú aktában (A 278 fol. 279–287) 1765. május 8-ai keltezésű, eredeti „Bécsi Passzus” fennmaradt; részletesen ehhez ld. DFF 171, 1–18. old.

arról, hogy a jelen 766. év mai napjáig az ide specifikált útlevelek alapján 263 telepese család valóban ide beérkezett, de 32 még függőben van.”

(A 279 fol. 87)

Hogy milyen jelentőséggel bírt az elmaradt telepesek problémája, mutatja a levélhez csatolt felsorolás, és annak összehasonlítása a Wilhelm és Kallbrunner által publikált, adott időszakra vonatkozó listával. Az adott időszakban (1766. január 1. – 1766. május 12.) összeállított és Bécsből elindult szállítmányból 10 szállítmány egyáltalán nem érkezett meg a Bánátba, legalábbis ezek nem szerepeltek a felsorolásban; további 3 esetben a családok száma jelentősen eltért a felállított jegyzékben foglaltakhoz képest.⁷

Az AT OestStA FHKa NHK Banat A 284 fol. 1313-1316 akta Intézkedések a telepesek eltérítése ellen

A bécsi Pénzügyi és Udvari Kamarai Levéltár 83-as számú aktájában található az az 1768 novemberéről készült kivonat, amely igazolja azt a kézenfekvő feltételezést, hogy a meg nem érkezett telepesek legnagyobb része nem egyszerűen eltűnt vagy visszatért a hazájába – mely utóbbi azért meglehetősen gyakran előfordult –, hanem privát földesurak csábították át őket. Az udvari kamara szemszögéből nézve ezt a helyzetet meg kellett akadályozni.

„Azért, hogy az innen, a Temesi bánságba és a magyarországi kamarai uradalmakra küldött telepeseket nehogy útközben elcsábítsák és az itt kapott útiköltségüket ne magyarországi magán uradalmakba fektessék, az a törekvés alakult ki, hogy eme telepesek a konszignáció mellett az adott útiköltséget a Buda után eljáró hajómesternek vagy az oda rendelt hajóírnoknak kötelesek átadni.

Ámbár azt reméltük, hogy ezen átadás és a felügyelet által az eltérítések teljes mértékben ellenőrizhetőek lesznek, mégis azonban a szeptember hónapban a Bánátba küldött 17 családból 2 nem jutott tovább Budánál, ezért szükséges elrendelni, hogy a nagyságos adminisztráció eljárjon és a szükséges intézkedéseket tegye, hogy a hajómestereknek meghagyják, gondjuk legyen a telepesek eltérítésére és az általuk átadott telepesek számát és az azok részére kimért útiköltségről szóló elismervényt vagy maguk, vagy a hajóírnok aláírja. Bécs, 768. szeptember 25.”

⁷ DFF 171, 7. old. folyt.

Ez az akta betekintést nyújt számunkra a „betelepítési üzlet” (ahogy a kolonizációt akkori szóhasználattal nevezték) egyébként meglehetősen ismeretlen konkrét részleteire. A bánáti út első szakasza, mint az jól ismert, Bécsből hajóval a Dunán Budáig tartott. Úgy tűnik, korábban a telepesek kedvük szerint szállhattak a hajóra, legalábbis az aktából ezzel kapcsolatban nem lehet konkrét szabályokra következtetni. A kívánt felügyeleti intézkedés alapján egy általunk ismeretlen időpontban, de bizonyára 1765/66 után azt az intézkedést hozták, hogy azok, akik az Udvari Kamarától útiköltség-ellátásban részesültek, azt közvetlenül a hajómesternek kellett átadniuk. Miután azonban a remélt siker úgy látszik elmaradt, 1768-ban elrendelték, hogy a hajómester vagy akár a hajóírnok az „individuo” számára, azaz bizonyára azon hivatalnok számára, aki Bécsben a telepesek továbbküldésével foglalkozott, mind a telepesek számát, mind az átvett útköltséget nyugtázza. Ezáltal kívánták azt biztosítani, hogy a hajómester vagy írnok jobban odafigyeljen a kivándorlókra, mivel így ők az ellenjegyzésük által a hiányzó telepesek vonatkozásában ezután számonkérhetővé váltak. Még ha ez közvetlenül az aktából nem is következtethető ki, a rendelkezés végrehajtása fölött ott lebegett az a gyanú, hogy a hajómester talán nem minden esetben járt el korrektül az Udvari Kamara érdekében. Mindenesetre úgy tűnik, így is akadt arra lehetőség, hogy Bécs és Buda között az átadott útiköltség és az azzal együtt járó szerződés ellenére egyesek más utat keressenek.

A Bécstől Budáig tartó hajóút egy, az aktához fűzött ún. konszignáció (összesített jegyzék) adatai alapján átlagosan hét napot vett igénybe; Budán aztán a telepesek megkapták a nekik szánt útiköltség második felét. Ahogy ez az akta elszámolási rendelkezéseiből látható, Budán a Harmincadvám Hivatal⁸ volt illetékes a pénzkifizetésre és annak a bécsi főpénztár felé való elszámolására. A mellékelt konszignációt, amelyet csak két hivatalnok írt alá, ezek szerint vélhetően ebben a Harmincadvám Hivatalban mint Magyarország útdíj- és vámállomásán állították ki.

A konszignációt Budán, 1768. szeptember utóján állították ki és tartalmazza a Budára beérkezett telepesek jegyzékét is:

„Konszignáció | A Császár(i) Király(i) Miniszt(erialis) B(an)k-Udvar-Küldöttség| általi passzusokkal időről időre megérkezett és tovább Temesvárra | útnak indított bánáti telepesekről, úgymint:“

⁸ Ez az elnevezés abból ered, hogy az áru értéke harmincad részének megfelelő összegű vámot vontak le.

Ezt a szöveget aztán egy táblázatba foglalt, a bécsi lista dátumadatai (A 284 fol. 1205–1211; WK 97,3–35⁹) szerint rendezett jegyzék követi. Ez tartalmazza a telepések nevét, származási helyét vagy utolsó lakóhelyét, a tartományt, az életkort, a családi állapotot, a gyermekek számát, a budai érkezés és elszámolás dátumát, valamint a megkapott útiköltséget, amely egyenként 3 arany volt.

A 284 fol. 1316, fol. 1316:

Konszignáció Bécs, 1768.09.02.

Johann **Schmid**, Diedenburg, Luxemburgból, 37 éves, nős, 2 gyerekkel, 1768.09.08.

Johann **Timaux**¹⁰, Diedenburg, Luxemburgból, 21 éves, nős, nincs gyereke, 1768.09.08.

Mathias **Partel**¹¹, Bartring, Luxemburgból, 25 éves, nős, nincs gyereke, 1768.09.08.

Paul **Pükar**¹², Bartring, Luxemburgból, 23 éves, nős, 1 gyerekkel, 1768.09.08.

Johann **Laux**, Bartring, Luxemburgból, 60 éves, nős, 2 gyerekkel, 1768.09.08.

Jacob **Vester**, Bartring, Luxemburgból, 32 éves, nős, 5 gyerekkel, 1768.09.08.

Gabriel **Leyher**, Königsegg, Svábföld, 26 éves, nős, nincs gyereke, 1768.09.08.

Andreas **Ermler**, Königsegg, Svábföld, 21 éves, nős, nincs gyereke, 1768.09.08.

Joh(ann) Georg **Pfändler**, Fürstenberg, Római Birodalom, 36 éves, 3 gyerekkel, 1768.09.08.

Konszignáció Bécs, 1768.09.11.

Mathias **Drach**, Hadessen, mainzi területekről, 56 éves, nős, 3 gyerekkel, **elmaradt**

Konszignáció Bécs, 1768.09.13.

Joseph **Schiller**, Bierbaum, A(lsó) Auszt(ria), 35 éves, nős, 3 gyerekkel, 1768.09.20.

Konszignáció Bécs, 1768.09.17.

Johann **Dassein**¹³, Sarderling¹⁴, Német Lotharingia, 49 éves, nős, 6 gyerekkel,

⁹ Wilhelm és Kallbrunner a könyvükben nem minden információt osztanak meg, amik az elszámolási listákban megtalálhatóak; így az A 284 fol 1205–1211 iratokban már előírászerűen megadják az életkort, foglalkozást és a gyermekeket, WK ezzel szemben csak az adott személyek összeadott számát közlik.

¹⁰ WK 97,5: Timanx.

¹¹ WK 97,7: Partet.

¹² WK 97,8: Pikar.

¹³ WK 97,21: Dossein.

1768.09.23.

Juliana **Rudicherin**, Brodzelten, Mainz, 38 éves, özvegy, 1 gyerekkel, 1768.09.23.

Konszignáció Bécs, 1768.09.20.

Johann Andre **Renzhofer**, Breisgau, 35 éves, nős, 3 gyerekkel, 1768.09.25.

Konszignáció Bécs, 1768.09.22.

Christian **Maiß**, Benheim, Elzász, 38 éves, nős, 3 gyerekkel, 1768.09.28.

Michael **Löselar**, Schling, Breisgau, 30 éves, nős, 2 gyerekkel, **elmaradt**

Joseph **Lucifer**, Lendroit, Luxemburg, 33 éves, nős, 4 gyerekkel, **elmaradt**

Ez a lista a személyi adatok és a bécsi kiállítás dátuma tekintetében pontosan lefedi a Pénzügyi és Udvari Kamarai Levéltár feljegyzéseit. Nyilvánvalóan a budai császári hivatalnok részére Bécsből megküldték a megfelelő adatokat, de az nem ismert számunkra, hogy ez milyen úton történt. A budai konszignációban azonban teljesen hiányzik egy személy, aki a bécsi elszámolási jegyzékben viszont fel van tüntetve. A 284 fol. 1210 (WK 97, 29f.) számú iratban 1768. szeptember 22-ei bejegyzésben szerepel egy „Karl Heinrich von Blankenstein, Dworogból, Porosz Sziléziából” (Tworog, Gleiwitz Járásban); 40 éves volt, nős, 6 gyerekkel. Az útiköltség felét, 3 aranyat Bécsben kellett neki átadni, míg a maradék 3 aranyat a budai Császári-Királyi Harmincadvám Hivatalban fizették volna neki ki. Ott ő azonban nem jelent meg. Más a helyzet Mathias **Drach** esetében, aki Hadessenből (= Hattersheim) származott, és akinél az a megjegyzés szerepel, hogy ez a telepés a passzusát nem vette át. A feljegyzés szerint „Az ennek a családnak 768 szept 22-én, Budán kiutalt útiköltség visszautaltatott”. Szeptember 22-én a bécsi elszámolási jegyzékben azt is megjegyzik, tulajdonképpen Christian **Maiß**, Michael **Leselar** és Joseph **Lucifer** kapcsán, hogy „a hadesseni Mathias Drach számára kiutalandó 3 aranyat visszavették, mert e személy itten nem vette át a passzusát, ennél fogva az útiköltségét sem vette át”. Nyilvánvaló ebből, hogy Mathias Drach sem érkezett meg Budára a családjával.

A telepések felügyelete 1768 szeptemberében már igen szigorúnak tűnik, mégis Budán összesen nemcsak két, hanem amint az akta megjegyzi, négy család is távol maradt. Ezeknek az utazóknak a célja a Bánát volt, de oda nem érkeztek meg, és a Bácskában sem lehet őket fellelmi. Természetesen nem zárható ki, hogy visszatértek a hazájukba, de nagyobb a valószínűsége annak, hogy valahol Magyarországon telepedtek le. Ezért az ún. holtpontok esetében,

¹⁴ WK 97,21: Sardeling.

ha ez a XVIII. században van, a mai magyarországi családfakutatónak érdemes a bánati aktákat és elszámolási listákat megnézni a WK-ban. Itt szépen látszik, hogy az Udvari Kamara minden intézkedési lehetőséget megragadott, de végeredményben az egyes személyek döntésével szemben teljesen tehetetlen volt. A későbbi családfakutatóknak ez tehát azt jelenti, hogy ott is igencsak érdemes kutatni, ahol egyébként nem remélne eredményt, mert a XVIII. századi Magyarország egyes vidékei között a határok mindenek voltak, csak nem merevek, meglehetősen képlékenyek voltak és a megérkezettek mozgásterülete meglepően tág volt.

Rövidítések

- A OeStA FHKa NHK (Österreichisches Staatsarchiv, Finanz- und Hofkammerarchiv, Neue Hofkammer).
- DFF H. Schwarz, Eine Akte des „deutschen Ansiedlungsgeschäftes“ vom 11. Mai 1765 mit „specificirtem Pass“ (OeStA FHKa NHK Banat A278 fol. 278–287), DFF 171, S. 1–18.
- fol. lap
- WK F. Wilhelm /J. Kallbrunner, Quellen zur deutschen Siedlungs-geschichte in Südosteuropa (München 1936)

A fordításokat készítették:

*German Veronika, Knollné Bakonyi Andrea,
dr. Kopp Kristóf, Pencz-Amrein Ilona,
dr. Pencz Kornél, Tóth Nelli*

Német nyelvi lektor: Gisela Klocker

Dr. Alexander Weber¹⁵:

Osztrák és magyar családfakutatók forrásai a Passauai Egyháztanács jegyzőkönyveiben

Míg 10-20 évvel ezelőtt a kutatások leginkább helyszínen, a plébániákon, valamint egyházi és állami levéltárakban folytak, mára már számtalan forrás elérhető interneten is. Korábban az elődöket akkor tudta valaki nagy ráfordítás nélkül kutatni, ha azok egy területileg átlátható környékről származtak (és a kutató maga is azon a területen élt). Én személy szerint sok időt töltöttem a St Pölteni Egyházmegyei Levéltárban és az Alsó-Ausztriai Tartományi Levéltárban, de így csak a nyugati Alsó-Ausztriában élt elődöket tudtam kutatni. A kutatási útjaim Magyarországon Budapestre és Kalocsára, valamint a Bácskában Zomborba és Őrszállásra bár sok új felismerést hoztak (és a kutatástól függetlenül az elődeim hazájába való betekintést), de nagyon időigényesek voltak és az egyetem és munka mellett nem voltak megvalósíthatók. Nagyapám (született 1935 *Őrszállás*, Bácska) kutatása gyakorlatilag csak másodforrásokból (pl. családkönyvek) volt lehetséges, eredeti forrás alig akadt.

Mára lassan minden osztrák egyházmegye, a három nagy délnémet egyházmegye (Passau, München-Freising és Augsburg), valamint egész Csehország egyházi anyakönyvei hozzáférhetőek. Míg régen egy kihívás volt, a vándorló elődöket több országon és érsekségen át kutatni, mára már valamivel egyszerűbb.

Az egyházi anyakönyvek mellett sok már forrás is elérhető az interneten, mely az ős- és családfakutatáshoz nélkülözhetetlenek, de sok családfakutató elhanyagolja. A levéltárak fokozatosan hozzáférhetővé teszik a telekkönyveket és adózási dokumentumokat, összeírásokat és egyéb forrásokat. Egy ilyen forrás, mely kevésbé állt eddig a családfakutatás középpontjában, a katolikus egyházmegyék Egyháztanács jegyzőkönyvei. A Bécsi Egyházmegye Levéltára online elérhetővé tette a Passauai Egyháztanács jegyzőkönyveit, melyek a Passauai Egyházmegye érseki altanácsához (ez a mai Alsó-Ausztria nagy része) tartoztak.¹⁶ A jegyzőkönyvek részben egyszerűen időrendi

¹⁵Dr. Alexander Weber bécsi ügyvéd, FAMILIA AUSTRIA Österreichische Gesellschaft für Genealogie und Geschichte (Bécs), az AKuFF testvéregyesülete alelnöke, ügyvezető elnöke

¹⁶www.archivnet.fundbuch.net (Bécsi Egyházmegyei Levéltár állomány).

sorrendben vannak rendezve, sokszor azonban tartalmilag tagoltak papi ügyek, vétkezések és házassági ügyek szerint. Ezen kategóriák megkülönböztetését azonban nem tartották szigorú előírásnak, így a bejegyzések olykor „rossz” fejezetbe kerültek.

Az Egyháztanács hivatalos ügyei akár egyetlen bejegyzésben is kimerülhetnek, különösen, amikor pl. egy tájékoztatásról van szó, vagy a kérelmet azonnal elutasították. Sok esetben azonban – elhúzódó ideig – több bejegyzés is szerepel egy kérelem vagy eljárás kapcsán (kérelem benyújtása vagy bizonyítékgyűjtési kereset, további beadványok és határozathozatalok). Kiterjedt eljárásoknál sokszor a teljes eljárásmenet rekonstruálható.

A jegyzőkönyvek utalásokat tartalmazhatnak szomszédos országokra és egyházmegyékre is. Nem meglepő, hogy magyarországi kapcsolatokat is találhatunk: A Passauai Egyházmegye a Bécsi Egyházmegye megalapításáig közvetlen Magyarországgal volt határos. Bécs (mint az érseki alsótanács székhelye) nem messze volt a magyar határtól (Burgenland 1921-ig a Magyar Királyság része volt). Ezen felül Ausztria és Magyarország – nem utolsó sorban az uralkodó ház miatt – mindig is közeli kapcsolatban állt.

Az alábbi példák alapján bemutatom, hogy milyen információkat tartalmazhatnak a Passauai Egyháztanács jegyzőkönyvei. Ehhez pontokba szedve áttekintést adok a Passauai Egyháztanács jegyzőkönyveiről (itt leginkább „házassági ügyekben”), valamint példákat hozok fel, melyek az áttekintés során feltűntek nekem, és kapcsolatot mutatnak Magyarországgal. Itt csak egy kis részt mutathatok be, de talán érezhető, hogy miket tartalmaznak ezek a források.

1. Említett személyek magyarországi tartózkodási helye

Olykor említést tesznek a Passauai Egyháztanács jegyzőkönyveiben olyan személyekről, akik Magyarországon élnek, vagy éltek, vagy különböző okok miatt a jegyzőkönyv készítésekor ott tartózkodtak. Különösen, amikor rövid tartózkodásokról van szó, nehéz vagy lehetetlen más forrásokból rekonstruálni.

- **Anna Proßigkin** 1682.09.02-án egy igazolást kért, hogy jogszerűen házasságot kötött. Elmondta, hogy a Passauai Egyháztanács engedélyével **Nicolaus Wiedenbeckh**-kel **Langenzersdorf**-ban az ottani pap előtt házasságot kötött. Férje, egy *"borbély, gróf Carraffa ezredesnél a Currassier ezreddel"* Magyarországra ment, és vele az

asszony hazájában, *Sziléziában* ismét találkoznak.¹⁷

- 1682.12.02-án **Georg Hartmann** előadja, hogy eljegyezte magát az özvegy **Barbara Elisabeth Oberleithner**nel *Neulengbach*ban, előző nap az urasági megállapodást is megkapta, de Montecuccoli ezredével Magyarországra kell mennie. Mivel még az elutazása előtt meg szeretne házasodni, kéri az engedélyt, hogy az esküvőt a szent adventi időben tarthassák meg.¹⁸

2. Újraházasodás engedélyezése

A Passauai Egyháztanácsi jegyzőkönyvek talán legnagyobb személytörténeti részét a „házassági esetek“ teszik ki. Itt kérelmek találhatók az esküvő előtti kötelező háromszori kihirdetéstől való eltekintésre (rendszerint időhiány miatt, pl. közeledő advent vagy böjtidőszak, vagy a feltűnés mellőzése miatt), felbontott jegyesség vagy jogellenes válás miatti viták és számtalan házasság előtti kapcsolat esetében.

Az anyakönyvek vezetésének bevezetése óta egy személy halála rendszerint jól volt dokumentálva, valamint a szülőfalu papjának is személyesen tudomása volt róla. Rendre előfordult, hogy személyek nem a szülőfalujukban haltak meg, és a haláluk ezért nem került kielégítően dokumentálásra. A hátrahagyott házastárs a katolikus egyházjog szerint csak az első házastársa halála után köthetett újabb érvényes házasságot, így az ilyen bizonytalan esetekben szükség volt az érsek felmentésére. Ezeket csak akkor szolgáltatták ki, ha a kérelmező bizonyítani tudta, hogy a korábbi házastársa már nem él, pl. tanúvallomások alapján, akik az érintett sorsának részesei voltak.

- 1686.01.28-án az Egyháztanács gróf Carl Ludwig von Sinzendorf beadványát tárgyalta, mely szerint alattvalója **Wolff Straubinger** (vagy **Staudinger**) elmondja, hogy felesége **Agnes** "6 évvel ezelőtt a pestis idején Magyarországra utazott, de azóta nem hallott felőle semmit". Mivel a gazdaságát nem tudja egyedül vinni, így engedélyt kér, hogy újra házasodhasson. A kérvényezőnek tanúkat kellett hoznia.¹⁹

¹⁷Bécsi Egyházmegyei Levéltár, Passauai Egyháztanács jegyzőkönyvei PP 93, 1682 - 1683, Házassági ügyek, fol. 91 (régí) és 389r (új).

¹⁸Bécsi Egyházmegyei Levéltár, Passauai Egyháztanács jegyzőkönyvei PP 93, 1682 - 1683, Házassági ügyek, fol. 113 (régí) és 400r (új).

¹⁹Bécsi Egyházmegyei Levéltár, Passauai Egyháztanács jegyzőkönyvei PP 94, 1686, Házassági

- **Johann Krötzing**, könyvkötő *Feldsberg*ből (ma a délmorvaországi *Valtice*) előadja 1745.05.21-én az Egyháztanácsnak, hogy 1738.08.27-én kelt levélben arról tájékoztatták, hogy felesége **Anna Maria Temesváron** elhunyt. Közben eljegyezte magát **Veronica Ninetsheimin**-nal (v.h.) és az egészségügyi titkártól, **Anton Joseph Sastre**-tól felesége halotti anyakönyvét kérte, de eddig nem kapta meg. Kéri az Egyháztanácsot, "*mivel báró von Engeshofen parancsnok Temesvárról nincs jelen, aki rendelkezik az irományról*", írjanak egy felszólító levelet a parancsnoknak.²⁰

- 1745.06.30-án **Johann Gromann**, gróf Batthyány könnyűlovas ezredének egy lemondott katonája, aki a *poysdorfi* plébániához tartozó *Wetzelsdorf*-ban született, azzal kereste meg az Egyháztanácsot, hogy rokkantként visszatér szülőfalujába, és ott az özvegy **Magdalena Schneider**-t kívánja feleségül venni. „*De mivel az Erdélyben (1)738-ban elhunyt Anna nevű feleségéről nem hozott magával halotti anyakönyvi kivonatot*”, ami hiányában a pap a jegyeseket nem hirdeti ki és nem esketi meg, kéri az Egyháztanácsot, hogy a papnak adják ki a megbízást, a házasságkötéshez. Az Egyháztanács kéri a kérelmezőt, hogy bizonyítsa be felesége halálát.²¹

Különösen sok bejegyzés található az érseki újraházasodási engedélyezések ügyében Bécs város megszállása és a 1683. évi török dúlások után Alsó-Ausztriában a nem dokumentált halálesetek miatt. Az országba betörő csapatok sok embert megöltek, sokukat rabokként és rabszolgákként oszmán területre hurcoltak. Ez sok asszonyt és gyereket is érintett.

Az 1683-as események vonulatában sok ember sorsa bizonytalan volt, sokszor a családtagok és szomszédok sem tudták, hogy valakit az ellenség megölt, elhurcolt rabságba (és a megpróbáltatások során vagy betegségben elhunyt), vagy éppen el tudott szökni. Sok férfi és asszony nem tudott biztos hírt a házastársa tartózkodási helyéről.

Mivel az ellenséges csapatok Bécs sikeres felmentése után Magyarországra

ügyek, fol. 63 f (régi) és 390r f (új).

²⁰Bécsi Egyházmegyei Levéltár, Passaui Egyháztanács jegyzőkönyvei PP 153, 1745, Házassági ügyek, fol. 92 (régi) és 229v (új).

²¹Bécsi Egyházmegyei Levéltár, Passaui Egyháztanács jegyzőkönyvei PP 153, 1745, Házassági ügyek, fol. 116 (régi) és 241v (új).

vonultak vissza és a harcok a következő években Magyarországon folytatódtak, a Passauai Egyháztanács jegyzőkönyveiben a megfelelő bejegyzéseknél és tanúk beszámolóinál magyarországi vonatkozásúakat is találhatunk.

– **Johann Weiß** polgári hentes 1686.01.30-án az Egyháztanácsnak előadja, hogy feleségét "*a fő ellenség elfogta és Esztergom várába vitte*", de mivel ezt az erődítményt időközben a császári seregek bevették, és minden igyekezete ellenére nem kap hírt a feleségéről, feltételezhető, hogy már nincs életben. Kérelmére, hogy újra házasságát engedélyezzék, az Egyháztanács utasította, hogy a halálesetről egy tanút vagy egyéb bizonyítékot hozzon.²²

– **Veronica Ridlerin** 1695.03.04-én kérvényezi, hogy újra házassodhasson. Férje, **Hans Georg Ridler** 1686-ben „*a budai vár bevételekor von Hannenstein százados inasaként volt jelen*”. A százados a császári seregben felütött vérhasban hunyt el, férjéről sem a visszatérő katonáktól nem hallott, sem ő nem jelentkezett nála. Feltételezhető, hogy elhunyt.²³ Az Egyháztanács felszólítására a kérelmező egy "*igazolást hozott Anndrer Fostendorffertől, hogy a férje Hanns Georg Ridler Buda előtt elhalálozott*".²⁴

Az Egyháztanács jegyzőkönyve ezekben az esetekben az egyetlen forrás, melyekből az elhurcolt vagy megölt személyek sorsa kiderül. Emellett természetesen megfontolandó, hogy a túlélő házastárs elmondásain alapulnak ezek az információk, és nekik érdekében állt, hogy az újbóli házasság engedélyét megkapják. Néhány információ a házastárs elhurcolása előtti rossz egészségügyi állapotról a felettes hatóság részéről túlzottan került bemutatásra. Végezetül adódtak olyan esetek is, amikor a feltételezett halott házastárs a fogságból visszatért és a partnere második házasságkötésével kellett szembesülnie.²⁵

²²Bécsi Egyházmegyei Levéltár, Passauai Egyháztanács jegyzőkönyvei PP 94, 1686, Házassági ügyek, fol. 72 (rég) és 314v (új).

²³Bécsi Egyházmegyei Levéltár, Passauai Egyháztanács jegyzőkönyvei PP 103, 1695, Házassági ügyek, fol. 1001 f (rég) és 587v f (új).

²⁴Bécsi Egyházmegyei Levéltár, Passauai Egyháztanács jegyzőkönyvei PP 103, 1695, Házassági ügyek, fol. 1013 (rég) és 593v (új).

²⁵Vö. *Weber Alexander*, Die Bedeutung der Redemtionen des Trinitarierordens für die (niederösterreichische) Heimat- und Familienforschung um das Jahr 1683, in *Weber Alexander/Ofner Günter (Hrsg)*, *Catalogus Captivorum Christianorum – Die Verzeichnisse*

3. Magyarországi házasságkötések

A Passauai Egyháztanács jegyzőkönyveiben néhol utalásokat találunk Magyarországon kötött házasságokra is.

– 1657.01.10-én az Egyháztanácsban az Alsó-Ausztriai Tartományi Kormány határozatát olvasták fel. A kormány felszólítja az Egyháztanácsot – mint az elmúlt években is – egy közlemény tételére, hogy a nem katolikus (luth.) és egyéb személyek házasságai, akik Ausztriából Magyarországra mennek házasodni, érvényesek-e.²⁶

– **Johann Matthias Paukowitz, Prellenkirchen** papja 1682.11.18-án beszámol, hogy hívei, **Hans Berchtoldt** és **Anna Völckerin** lutheránusok, és azt adták meg, hogy gyermekeiket a katolikus hit szerint szeretnék nevelni, amennyiben a pap összeadja őket. Ha ezt megtagadja, Magyarországra utaznak és ott házasodnak össze. A pap kérte az Egyháztanács véleményét, hogy mit tegyen az ügyben. Az Egyháztanács ismertette a pappal, hogy emlékeztesse a híveit a büntetésekre, amelyeket egy magyarországi esketés esetén kaphatnak.²⁷

– Altlichtenwörth papja, **Georg Mayr** 1683.03.03-án az Egyháztanácsnak beszámol, hogy hívei **Jacob Freysel** és felsége **Anna** 1668-ban Magyarországon házasodtak össze, és már mindkettőjüket megbüntették. A beszámoló oka az Egyháztanács egy vonatkozó felmérése volt.²⁸

– **Maria Baumanin wittai** születésű, **enzersdorfi** lakos 1745.07.31-én az Egyháztanácsnak előadta, hogy a budai polgári hentes **Johann Klein**-nal eljegyezték egymást és mindent előkészítettek, hogy a következő napokban oda elutazzanak. Mivel addig csak egy hirdetés

der von der österreichischen Ordensprovinz der Trinitarier aus der Gefangenschaft befreiten Christen (Band 7 der Schriftenreihe von FAMILIA AUSTRIA, Wien 2020), 11 old. (különösen 18 und 22).

²⁶Bécsi Egyházmegyei Levéltár, Passauai Egyháztanács jegyzőkönyvei PP 84, 1657 - 1660, fol. 7v.

²⁷Bécsi Egyházmegyei Levéltár, Passauai Egyháztanács jegyzőkönyvei PP 93, 1682 - 1683, Házassági ügyek, fol. 106 (régi) és 396v (új).

²⁸Bécsi Egyházmegyei Levéltár, Passauai Egyháztanács jegyzőkönyvei PP 93, 1682 - 1683, Házassági ügyek, fol. 29 (régi) és 605r (új).

lehetséges a háromból, kéri, hogy két hirdetéstől tekintsenek el, és kapjanak engedélyt, hogy **Budán** összeházasodjanak, melyet engedélyeztek neki.²⁹

- **Martin Friesinger** és **Anna Maria Friesinger** *Sieghartskirchen*ből két tanút hozott 1757.03.02-án az Egyháztanácsnak, hogy szegénységüket igazolják: előzőleg kérelmezték, hogy közeli rokonságuk ellenére összeházasodhassanak.³⁰ 1757.04.27-én bemutatták az Egyháztanácsban a Rómából érkezett felmentést "*kérelem, mivel már egy negyed évvel ezelőtt a győri egyházmegyei Peresztegre*³¹ *költöztek a büntetés elkerülése végett (ad evitandam incestur paenam)*³² *és ott tartósan maradni szándékoznak*", a peresztegi házasságkötéshez az engedélyt megadják.³³ Az esküvő 1757.05.14-én **Peresztegen** volt, a házaspár viszont 1759-től ismét tartósan az Alsó-Ausztriai *Sieghartskirchen*ben lakott.

4. Összegzés

Az ebben a cikkben felsorolt példák alapján egyértelműsíthető, hogy mely információkat találhatunk az Egyháztanács jegyzőkönyveiben.

A forrás használatánál ügyelni kell arra, hogy bár néhány kötet névmutatóval rendelkezik, de messze nem az összes személyt említi, akik a szövegben előfordulnak, hanem inkább azokat, akik a szöveg elején szerepelnek (rendszerint a kérelmező, illetve a pap vagy hivatalnok, aki más személy nevében eljár). Ezen érdekes források alaposabb vizsgálata biztosan több szempontból is érdemes lenne. Néhány talány, vagy holtpont ezekkel a forrásokkal már most megoldódik. Ezen kívül egy jó betekintést ad elődeink életébe a csupasz életadatokon kívül. Már ezért is érdemes ezekben a forrásokban kutakodni.

²⁹Bécsi Egyházmegyei Levéltár, Passaui Egyháztanács jegyzőkönyvei PP 153, 1745, Házassági ügyek, fol. 130 (régí) és 248v (új).

³⁰Bécsi Egyházmegyei Levéltár, Passaui Egyháztanács jegyzőkönyvei PP 171, 1757, Házassági ügyek, fol. 47.

³¹Pereszteg a Győri Egyházmegyében.

³²Egy büntetés elkerülésére: Pereszteg plébánia, Győri Egyházmegye 1757.03.25-én házasságon kívüli lány született.

³³Bécsi Egyházmegyei Levéltár, Passaui Egyháztanács jegyzőkönyvei PP 171, 1757, Házassági ügyek, fol. 49.

T Á M O G A S S A
SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓJA
1%-ÁVAL AZ
EGYESÜLETÜNKET!
KÉRJÜK, AZ ALÁBBI ADÓSZÁMOT
TÜNTESSE FEL NYILATKOZATÁN
18360062-1-03

**2020. évben a 2019. évi személyi jövedelemadó
1%-ának felajánlásából az egyesületnek
109.231,- forint bevétele keletkezett.**

Köszönjük!

Tóth Zoltán:

Bemutakozó

Eddig még nem mutatkoztam be, nem vagyok új tag, és nem egy klasszikus bemutatkozót írok, inkább azt mesélem el, hogy hogyan is csöppentem bele a családfakutatásba, és mit jelent nekem az AKuFF-tagság.

Rövid információk magamról: nevem Tóth Zoltán, születtem 62 évvel ezelőtt, és felnőttem a Délvidéken, Zombor városban. Közgazdász végzettségem van, feleségemmel felneveltük három fiunkat, és most már nagyapa is vagyok. 1992 óta élek Magyarországon. Őseim-kötődéseim a régi Bács-Bodrog vármegyét érintik, a mai határon inneni és túli településeket.

Egy pár gondolatot és gyerekkori emléket elmondanék, amelyeket csak később értettem meg, és amelyek befolyásolták az érdeklődésemet a családfakutatás és helytörténet iránt, valamint az ezen éghajlat alatt élő népek történelme iránt.

Van egy távoli rokonunk, István bácsi, most már 90 felett van, a dunapataji múzeum igazgatója, aki visszaemlékezéseim szerint, gyerekkorom óta rendszeresen, pár év elteltével üzengetett akkoriban még nagyapámnak, később édesapámnak, hogy tessék összeírni a változásokat a családukban és neki eljuttatni az adatokat: gyerekszületések, házasságok, halálesetek dátumokkal. Akkoriban nem értettem, minek is kérdezősködik egy ismeretlen valaki messziről, a mi családukról? És amikor megházasodtam és megszületett az első fiam, 27 éves voltam, még akkor is bosszantott, hogy minek is kell nekem családi adataimat ismeretlen címre küldeni? Akkor még mindig nem értettem a lényegét.

Továbbá vannak olyan gyerekkori emlékezéseim, csak „villanások”, amelyekről nem beszéltek az öregek, nem részletezték, csak említették. A II. világháború végére vonatkoztak: **Mergl** nagyapám '44 telén **Zomborban** fát aprított az udvaron, amikor valamelyik szomszéd rálőtt – szerencsére ő lehajolt, hogy megigazítsa a fát, és a feje mellett fűrődött be a golyó a fészkerbe –; vagy ugyancsak **Mergl Mátyás** nagyapám magyarnak vallotta magát és a névnapját „észrevehetően” megünnepelte; vagy '44 őszén egy partizán kamion megjelent a Tóth nagyapám utcájában és minden magyar férfit elvittek, nagyapámat az orosz tiszt mentette meg, aki a 30 katonájával a házban szállt meg; vagy apám egyszer azt mondta: az óvoda helyén láger volt, elkerítve, ez a háromszögterület, és ide hozták a németeket, késő ősszel a hidegben csak káposztalevest kaptak, kint a szabad ég alatt...

Ezeket később értettem meg, amikor már elkezdődtek a kutatások a

partizánok által elkövetett II. világháború utáni atrocitásokról a magyar és német lakossággal szemben. És igaz, akkor még csak asztal alatt, de lehetett anyagokhoz hozzájutni. Sikerült is párat beszerezni. De párhuzamosan kezdett érdekelni a családom története is, és kezdtem összeszedni a nagyszüleim után fennmaradt régi anyagokat, anyakönyvi kivonatokat, amelyek között a magyar királyi időszakból valók is voltak.

Tóth nagyapámnak öt szakmája volt, és a húszas évek elején mozdonyvezetőként dolgozott. Azt mesélte, hogy akkor inasnak csak az mehetett, aki legalább a három nyelvet tudja beszélni: a magyart, a szerbet és a németet, mert Zomborban túlnyomóan ez a három nemzet élt, és ahogy a kuncsaft megszólal, amikor bemegy a boltba, olyan nyelven kell válaszolni. Nagyszüleim mind a három nyelvet beszélték. Tóth nagyapám **garai** születésű volt, 2 fiú- és 2 lánytestvére volt. Utódaim csak nekem vannak, mi visszük tovább a nevet. A felmenők (dédnagyapám, üknagyapám) kántortanítók voltak. Nézegetve az anyakönyvi kivonatokat, nagyon sok német név volt ott, de akkoriban még ennek nem adtam kellő tulajdonságot.

Az első „családfaimpulzus” Tóth nagymamám, született **Pastyik Erzsébet** családjától jött. Édesapja, **Pastyik Elek**, kántortanító volt **Doroszlón**, 8 gyereke volt, 5 lánya és 3 fia. A család nagyobb része a háború végéig átjött Magyarországra, Kalocsára, csak 3 testvér maradt Délvidéken. A lányok nagyon összetartottak, és emlékszem, minden évben vagy minket látogattak meg Zomborban, vagy mi mentünk Kalocsára, természetesen családotól. Édesapám első unokatestvéreivel is megvolt a gyakori találkozás, és mi gyerekek is, másodunokatestvérek, sok szép dologra emlékszünk. Ez a család első unokatestvérekből álló része nagyon összetart a mai napig is, most már mindenki 80-on túl van. Így jött össze ezen rokonok révén egy családi találkozó, amelyet Magdolna néném szervezett meg Budapesten 2005-ben. Jelen voltunk kb. 50-en, de voltak ott a legidősebb, már 92 éves nagymamám legfiatalabb testvérétől kezdve a pár hónapos babáig. Ez nagyon megható volt a számomra, ekkor döbbsentem rá, nézve azt a nagy csapatot, hogy mindenkiben vagy egy csepp azonos vér. Szép emlékek maradtak fenn, csoportképek, még hozzá minden unokatestvér családja külön-külön is. Nézegetve ezeket manapság, már sokan nincsenek köztünk... de jó volt akkor ezt megszervezni és megcsinálni, az utódoknak sok emlék maradt fenn. Ez a találkozó olyan lendületet adott nekem, hogy gőzerővel nekiláttam a további családtagjaim-őseim felkutatására.

Már 40 évesen, újra előszedtem a garai papírokat, a Tóth őseimmel kezdtem. Táblázatba kiírtam a személyek nevét és adatokat, a tanúékét is, mindent. Soha nem voltam Garán, és eldöntöttem, elmegyek, meglátogatom a helyiséget, a templomot és a temetőt. A Tóth ágon nagyon kevés élő rokonom

volt, tudtommal már csak egy család, nagyapám unokahúga. A szüleim ezzel a családdal megszakították a kapcsolatot 40 évvel ezelőtt, ahogy általában szokott lenni, valami jelentéktelen félreértés miatt. Legutoljára úgy tízévesen voltam náluk, Lea néninél. Megkerestem a régi címet, telefonkönyvből a számot és felhívtam... pár napra rá találkoztunk... és ez pótolhatatlan volt minden szempontból a számomra: fel tudtam rá nézni, tiszta szív volt felém és a családom felé. Ahogy csak tudtam időt szakítani, meglátogattam. Sajnos csak 7 éven át tudtuk élvezni egymás társaságát, 2013-ban elment. Remek dolgokat tudtam meg tőle a családról, hiszen a Tóth nagyapám másik lánytestvére és a két fiútestvére tartották vele a szoros kapcsolatot amíg én ebből nagyrészt kimaradtam. Több családi emlék nála halmozódott fel, mert nekik nem voltak gyerekeik. Családfakutatás szempontjából nagyon nagy ablak nyílt meg előttem, kézzel készített régi fotóalbum, régi családi fényképek, amelyeket sehol sem láttam addig, írásos anyagok, levelek, édesanyja naplója, amelyben dédnagyapám gondolatai sajátkezűleg leírva..., egy aranybánya a számomra. Örökbe kaptam dédnagyapám kedvenc poharát és üknagyapáim pecsétjeit. Volt ott egy fénykép a dédnagyapám sírjáról Garán, **Tóth Jenő** kántortanító 1922-i temetéséről... Ekkor elhatároztam, hogy oda el kell mennem és megkeresnem ezt a sírt. Elmentem a temetőbe, és keresgéltem, majd megpillantottam a **Tóth Márton** nevet. Nem is gondoltam, hogy őt is megtalálhatom, de ott volt a családi kriptá és síremlék, ahol ükapám, **Tóth Márton** kántortanító és több családtagja nyugszik. Mellette egy még régebbi síremlék van, az ük-ük nagymamámé, **Sommer Gertrudé**, aki 1877. 11. 07-én lett eltemetve. Dédapámat is megtaláltam, felismertem a síremléket a fotóról, a német síremlékkertben van. A temető után a templomot látogattam meg, ott **Haffner János** kántornak elmeséltem ki vagyok, beengedett a templomba, közben fényképeztem és a déd- és ükapámra gondoltam, hogy ezt ők is látták, azon a masszív, kissé kopott falépcsőn ők is felmentek az orgonához, az orgona billentyűzeteit először az üknagyapám érintette meg... stb. Ez egy felejthetetlen, felemelő érzés volt, teljesen megragadott. Későbbi látogatásomkor, a kántor úr egy könyvet adott nekem át, azt mondta, hogy ez engem illet meg: az üknagyapám német nyelvű mise énekkönyvét saját kézírásával... nagyon hálás vagyok ezért a gesztusért. Kész csoda, hogy még megvolt, hiszen Garára 50 évig senki nem ment el a családomból. Sem nagyapám, sem édesapám nem hoztak ide el. Én ezt a hibát nem követtem el: következett a november 1., elvittem fiaimat, mind hármat, ott voltunk a misén, meglátogattuk a temetőt és a sírokat. A temető tele volt régi német nyelvű síremlékekkel, erre felfigyeltem. Majd nézve az anyakönyvi kivonatokat, látom, minden feleségnek német neve volt és tiszta német felmenői voltak: **Grüber, Sommer, Zeller, Puntzmann**. Majd az interneten olvastam a garai

és egyéb anyagot stb. Ráakadtam az AKuFF névre is. Írtam egy emailt a megadott címre, és hamarosan jött a válasz. Csatlakoztam ehhez a csapathoz 2009 telén, azzal a gondolattal és reménnyel, talán még egy pár őst sikerül megtalálnom. Akkor még nem tudtam, mit is fogok kapni ettől a csapattól.

Közben az interneten kutattam a többi családom vezetéknevei után is. Rá is találtam egy igencsak fontos családtagra. Olyan szempontból fontos, hogy egy élő lexikon a Pastyik családról. **Pastyik László Topolyán** él a Vajdaságban, akkoriban friss nyugdíjas volt, hungarológus professzor az újvidéki egyetemen, de helyi történész is, aki olyan könyveket olvasott a plébániai könyvtárból, amelyeket nem mindenki láthatott. Egy gyors telefonbeszélgetés után beugrottam a kocsiba, meglátogattam, és eldöntöttük: mindketten nekilátunk a családfa írásos összeállításának, összeszedjük az adatokat az élő rokonságról is és csinálunk egy nagy összejevetelt.

A cikk végén található a táblázat a Pastyik család eddig felkutatott tagjairól, ősszülők **Pastyik József** és **Papp Éva** a mai *Sastin (Sasvár* – a szlovák-cseh-ausztria hármashatárnál található zarándokhely – környékéről telepedtek le a Délvidékre). Több százan szerepelnek a táblázatban, sárga színnel jelöltük meg azokat a tagokat, akik megjelentek a találkozón. 2011 novemberében megtartottuk a Pastyik családi találkozót, Magyarországról és a Vajdaságból 120-an jöttünk össze. Volt ott egy nagyon részletes helyi történeti előadás, majd közös ebéd, utána mise a helyi katolikus templomban, de nem akármilyen: a Szerbia nunciusa, **Pastyik Róbert** tartotta meg a misét úgy, hogy a helyi papnak fogalma sem volt, hogy kik fognak jönni a templomba, csak meg lett kérve, hogy a mi rokonunk tartaná meg. A misén két operaénekes rokonunk énekelt el az Ave Mariát, **Pastyik Monika** és az édesanyja **Mária**, az orgonán kísérte az orgonaművész rokonunk, ma Kalocsa díszpolgára, **Leányfalusi Vilmos**. Egy ilyen esemény szerintem a csúcspont, amely a családfakutatást koronázza.

És párhuzamosan jöttek az AKuFF által szervezett találkozók, és az AKuFF könyvtárának aranyat érő könyvei. Az előadásokon kezdtem felismerni, hogy nem csak a szám fontos (hogy mennyi őst fogok megtalálni), valójában legalább olyan fontos elmélyedni az időben, visszamenni egy-, két-, háromszáz évet, és elképzelni azokat a körülményeket és közösségeket, amelyekben éltek az őseink. Megtalálni a helyeket, épületeket, templomokat, temetőket. Ebben segített nekem az AKuFF, a múltat közelebb hozni, megérezni.

Másrészt, az AKuFF könyvtára: nagyon sokat segített nekem az őseim felkutatásában, a Tóth és Mergl nagyapák felmenőit. Így megtaláltam a Mergl nagyapám összes felmenőit. **Merkel Michael** az szépszülő ősem, aki 1675-ben született *Deidesheim*-ben. Meghalt 1752. 08. 21-én 77 éves korában *Sentiwan-*

ban (mai *Prigrevica*, a Vajdaságban). A nagy költözés a családjával 1752. 03. 04-én kezdődött, és amikor ideértek, sajnos meg is halt. Michael ősöm a Rajna vidéki borászatban dolgozott, vincer volt (Hacker). Az én nagyapám hobbi a szőlő és borászat volt, jártam is a szőlőjében, szüreteltünk is együtt. És nézve a felmenők listáját, minden felmenőm egy kivételével német név. A nagyapám nem Mátyásnak van írva az anyakönyvben, hanem Mathiasnak, dédapám Henrik stb... jutott eszembe, nagyapám magyarnak vallotta magát... hát igen, most már tudom, nem merete mondani, hogy német, mert nem élte volna túl '44 őszét. A németeknek akkor nem volt jövőjük Jugoszláviában. Több Zombor környéki falu tiszta német ajkú volt a II. világháború előtt, de '44 végén például *Sentiwan* (mai *Prigrevica*) vagy *Kolluth* (mai *Kolut*) egy lakosa sem maradt ott meg, a temetőket beszántották, a templomok ma már kész romok... Így sajnos, a Sentiwanban eltemetett őseim sírjait soha nem fogom megtalálni.

Tele vagyok további családfakutatási tervekkel. Megvan két szépszülőm kiindulópontja, ahonnan elindultak és letelepedtek a Délvidéken, a **Mergl** ősöm *Deidsheim*ből (Németország) *Apatin*ba, **Pastyik** ősöm *Sasvárról* (Szlovákia) Topolyára. Ezeket a kiindulópontokat szeretném meglátogatni, és továbbkutatni, amelyhez már kaptam is segítséget az AKuFF-tól. Továbbá nagyon szeretném a Dávodra telepedett Tóth családot felkutatni, és a másik nagymamámét, a **Zsarnóczai** nevű családot. Emellett a Zombor környéki tanyák és faluk háború utáni igaz története és emlékhelyek megjelölése még egy nagy téma...

Végül egy gondolat: családi viták mindig is voltak és lesznek, de nem szabad megengednünk, hogy amiatt vesszenek el a dolgok. Én ezt sajnos megtapasztaltam, sok mindenből kimaradtam, de szerencsém is volt, mert hála Istennek, sikerült újraépítenem egy elvesztek látszó rokoni kapcsolatot. Ez családfakutatás szempontjából pótolhatatlan információkkal, emlékekkel és relikviákkal járt a számomra.

További sikeres kutatást kívánok mindenkinek.

Dr. Petz Gábor:

A Schwartzerek

Schwartzzer-felmenőim kutatása is tizenéves koromban kezdődött, amikor a nagyanyámnál megtalált anyakönyvi kivonatok alapján ráírtam első, kézzel rajzolt ősfám tetejére, az ötödik generációba, szépszüelőim, **Gergelits Frigyes** uradalmi vadász és **Schwartzzer Apollónia** házaspár nevét. Mindkét név ritka hangzásúnak tűnt és különösen tetszett az őseim között máshol elő nem forduló Apollónia név hangzása. Előrebocsátom, hogy a Schwartzzer név helytől, időtől és anyakönyvtől függően nagyon sokféle variációban fordul elő (Schwarzer, Schwarczer, Schvarczer, Svarczer, Svarcer stb.), nem beszélve arról, hogy néha keveredik a sokkal általánosabb Schwarz névvel is. Cikkemben a nevet egységesen Schwartzzer alakban használom.

Kezdetben a Gergelits–Schwartzzer családról csak annyit tudtam, hogy leányuk, az ükanyám, **Gergelics Borbála** a Tolna megyei **Grábóc** községben született 1853. december 23-án. Az egyetemi évek alatt aztán tudatosabban és szisztematikusabban kezdtem kutatni felmenőimet, így erre az ágra is sor került. Alaposan megvizsgáltam a rendelkezésemre álló anyakönyvi kivonatokot, amelyekből további adatokra derült fény. Gergelits Borbála római katolikus hajadon 1870. június 21-én, a Baranya megyei **Vasason** kötött házasságot, a szintén katolikus, 23 éves, nőtlen **Schneider György**, **Hosszúhetény**ből származó molnárral. Az 1990-es években még nem volt lehetőség számítógépes kutatásra, így a keresett adatokat csak a helyszínen, illetve levéltárban lehetett megtalálni. **Schwartzzer Apollónia Hirden** halt meg 1888. április 10-én, 64 éves korában, férje, **Gergelits Frigyes** a következő évben, 1889. november 21-én hunyt el Hirden. A halálozási bejegyzésből egyikőjük esetében sem derül ki, hogy honnan származtak. E házaspárnak 1853 és 1862 között öt gyermeke született Grábócon, de az első gyermek születése előtt házasságkötésüket itt nem találtam meg. Mivel a származásukra nem volt több nyom, felértékelődni látszott egy elsőre mellékesnek tűnő adat. Gergelics Borbála 1870-es házasságkötésekor Vasason az egyik tanú: „**D. Franciscus Schwartzzer viae Commis in Szebény**” volt. Annyi látszott, hogy ugyanazt a családnevet viseli, mint a menyasszony anyja, joggal feltételezhető tehát, hogy rokonok voltak. A latin kifejezést annak idején saját magam megfejteni nem tudtam. Egy alkalommal a Révai Nagy Lexikonában három Schwartzzer nevű személyre bukkantam. Elsőként **Schwartzzer Antal** (**Szekszárd**, 1780. I. 16. – **Vác**, 1834. XII. 29.) gyógypedagógust említették, aki a siketnémák váci intézetének első tanára, 1808-tól pedig igazgatója volt. Mivel az általam

keresett időszakaszhoz képest korábban élt, és cikk a másik két személyhez fűződő esetleges kapcsolatáról nem szólt, vele különösebben nem foglalkoztam. Felfigyeltem azonban a második személyre:

Dr. Schwartz Ferenc a lipótmezei tébolyda tervrajzával

Forrás: Horánszky Nándor: A Schwartz-család a magyar tudományos életben, Bibliográfia, A Horánszky-család adat- dokumentum- és levelestára II. (Bp. 2000), 96. oldal.

„Schwartz Ferenc (babarczi), orvos, hazánkban a tudományos elmegyógyászat megalapítója, szül. Babarczon (Baranya m.) 1818 nov. 25., megh. Budapesten 1889 márc. 2. Orvosi tanulmányait a bécsi egyetemen végezte, 1848. azonban hazajött és a szabadságharcot mint törzsorvos szolgálta végig, ezután külföldre menekült és ott különösen az elmegyógyászat tanulmányozásával foglalkozott. 1850-ben tért vissza és ekkor megalapította Budán magán-elmegyógyintézetét. 1878. annak vezetését fiának, S. Ottónak (1. o.) engedte át. 1864-ben az egyetemen az elmegyógyászat tanára lett. A lipótmezei elmegyógyintézet az ő tervei szerint és felügyelete alatt épült. Számos kisebb elmegyógyászati tanulmányon kívül megírta az első magyar elmekörtant e címmel: A lelki betegségek kór- és

A lexikon harmadikként babarcsi Schwartzter Ferenc fiáról, **babarcsi Schwartzter Ottóról** (Budapest, 1853. – *Budapest*, 1913. X. 13.) emlékezett meg, aki szintén elmegyógyászként, 1878-ban átvette apja magán elmegyógyintézetének vezetését, számos funkciót töltött be, és élete vége felé magyar bárói rangot kapott.

Özvegy Schwartzter Ferenczné született Klammer Anna mint hitvestárs,
Dr. Schwartzter Ottó és neje született Vellez Anna és gyermekeik: Pálma és Ottó, --
Schwartzter Irma és férje Klammer Rikhárd s gyermekeik: Béla, Géza, Margit és
Irma, Bickel Angela és Irén mint gyermekek és unokák saját és az összes rokonság nevében
megtörtén jelentik felejthetetlen férje, illetőleg atyjuk és nagyatyjuk

nagyságos

DR. BABARCZI SCHWARTZER FERENCZ UR,
királyi tanácsos, a Ferencz József rend lovagja, a tudomány és művészetérti aranyérem birtokosa, a budapesti magán
elme- és ideggyógyintézet megalapítója, az országos közegészségügyi tanács rendes tagja, volt királyi tudományegye-
temi magántanár, 1848/49. honvédtörzsorvos, fővárosi törvényhatósági bizottsági tag, a krisztinavárosi iskolaszék elnöke,
több tudományos, humanitárius és társadalmi egyesület tiszteletbeli és rendes tagja,

folyó évi márczius hó 2-án reggel $\frac{1}{2}$ 5 órakor, tevékeny életének 71-ik évében, a haldoklók szent-
ségeinek ájtatos felvétele után történt gyászos elhalálozását.

A drága halott hült tetemei folyó évi márczius hó 4-én délután 4 órakor fognak a gyá-
szos házban: I. ker., Krisztinaváros, kék-golyó-utca 12. szám alatt, a róm.-kath. anyaszentegyház
szertartásai szerint ünnepélyesen beszenteltetni és a vizivárosi temetőben lévő családi sírbolt-
ban örök nyugalomra tétetni.

Az engesztelő szent miseáldozat kedden, folyó évi márczius hó 5-én délelőtt 10 órakor
fog a krisztinavárosi plébánia templomban az Urnak bemutatatni.

Budapesten, 1889. márczius 2-án.

Áldás és béke poraira!

³⁴ Révai Nagy Lexikona, XVI. kötet, 682. oldal.

Mivel Babarc nem esik messze a Baranya megyei Szébenytől, felmerült bennem a gyanú, hogy talán a magyar elmeorvosászat atyjának is nevezett Ferenc lenne ükanyám házassági tanúja, esetleg az örömanjának, Schwartzter Apollóniának testvére. Apollónia kiszámított 1824-es születéséhez Ferenc 1818-as születése épp megfelelő lett volna, és azt sem tartottam kizártnak, hogy a hirdi anyakönyv „D”, azaz dominus megjelölése esetleg az orvos bátyra utalhat. Ezért a Baranya Megyei Levéltár anyakönyvi mikrofilmjein megkerestem Schwartzter Ferenc születését (keresztelését) és a testvéreit. **Babarcon Franz (Xaver) Schwartzter** uradalmi kádár- és pincemesternek és feleségének, **Katharina Davidovits**nak 1818 és 1835 között 13 gyermeke, 6 fia és 7 leánya született. Az első volt közülük a majdani elmeorvos, akinek a nevét később az anyakönyvben aláhúzták és még egy csillaggal is megjelölték. A keresztségben az **Antonius Franciscus** kettős keresztnévet kapta, keresztszülei **D. Valentinus Monté** a bellyei uradalom kasznárja (*frumentarius*) és felesége **Theresia Cengbauer (Zehnbauer)** voltak. A gyerekeknek legalább két, de többnek három keresztnévet is adtak. Legnagyobb sajnálatomra azonban szépanyám, Apollónia, nem volt a testvérek között. 1824 táján folyamatosan születtek a gyermekek, tehát ki is lehetett zárni azt, hogy Apollonia Schwartzter ennek a Babarcon élt házaspárnak a gyermeke lenne. A szülők házasságkötését, illetőleg a kádármester korábbi nyomait Babarcon nem találtam meg, és az sem tűnt számomra valószínűnek, hogy 1870-ben ez a kádármester jelent volna meg idős korában házassági tanúként Hirden. Meglepő volt azonban, hogy nem a kereszteltek, hanem a meghaltak anyakönyvében találtam 1824-ben Babarcon egy Apollonia Schwartztert, aki 18 éves hajadonként hunyt el. Se szüleit, se származási helyét nem rögzítette a bejegyzés. Nyilvánvaló volt, ő nem az én szépanyám. De akkor ki lehet? És vajon van-e köze az én szépanyámhoz? Nagyon gyanús volt, hogy ezen a babarci szálon a Ferenc és az Apollónia név is megjelenik, de mégsem volt megállapítható semmilyen kapcsolat kiindulási adataimmal.

Egy dolog azért még nem hagyott nyugodni a babarci Schwartzterekkel kapcsolatban. Gudenus János és Szentirmay László: Összetört címerek című könyve, amely a magyar arisztokrácia sorsát és 1945 utáni megpróbáltatásait mutatja be, a babarci Schwartzter családot a magyarországi zsidó származású bárói családok között sorolja fel.³⁶ A Magyar Zsidó Lexikon³⁷ bárói családok címszava azonban nem tartalmazza a Schwartzter családot és Kempelen Béla sem hozza a Magyar zsidó családok című művében. Nem utolsó sorban pedig

³⁶ Gudenus János – Szentirmay László: Összetört címerek (Budapest, 1989), 483. oldal.

³⁷ <http://www.elib.hu/04000/04093/html/szocikk/10409.htm> (letöltés: 2020. 07. 10.)

kutatásaim szerint a báróságot kapott Ottó apja és apai nagyszülei is római katolikusok voltak. Ezért, hogy megtudjam, mi az alapja az Összetört címerek állításának, levelet írtam Gudenus János Józsefnek, a könyv genealógiai szerzőjének. Válaszában leírta, hogy „*a babarcsi báró Schwartzter család tévesen szerepel a zsidó származású családok között*”³⁸. Ígérte, hogy a könyv tervezett második, javított kiadásában e hibát korrigálni fogják. Második kiadásra nem került ugyan sor, de A magyarországi főnemesség XX. századi genealógiája című könyv nem sokkal később megjelent III. kötete már nem utal a család izraelita származására.³⁹ Sajnos Gudenus úr nem ismert Schwartzter Ottó apjánál korábbi felmenőket, illetve a rokonságról sem rendelkezett további adatokkal. Mivel továbblépni nem tudtam, Schwartzter-kutatásom hosszú évekre holtpontra jutott.

A holtpontról egy nem várt fordulat segített át. Évek elteltével a digitális kutatás korszaka nyílt meg előttünk. Egyszer csak egy angol nyelvű, genealógiai adatokat tartalmazó honlapon Gergelits Borbála ükanyámra bukkantam, ahol még szülei nevét is feltüntették. További internetes keresgélés után sikerült felvennem a kapcsolatot az adatok gazdájával, aki azt közölte velem, hogy emlékei szerint a szülők, Gergelits Frigyes és Schwartzter Apollónia a gyermekeik születésének helyén, Grábócon kötöttek házasságot. Nehezen akartam elhinni ezt az információt, hiszen én korábban a helyszínen több évre, akár évtizedre visszamenően is átnéztem a házassági anyakönyvet és nem találtam meg bejegyzésüket. Mivel azonban most már digitálisan is elérhetőek voltak az anyakönyvek, gondoltam még egy kis időt megér a bizonyosság. Az eredményen megdöbbsentem. Most már megtaláltam a szülők házasságkötését, de nem az első gyermek születése, 1853 előtt, hanem azt követően két év múlva, 1855-ben. Ez még nem lenne feltétlenül szokatlan, de az első gyermek, Borbála, törvényesként volt bejegyezve az anyakönyvbe a törvényes apa és anya megjelölésével. Utólagos bejegyzésnek, utólagos házasságkötéssel való törvényesítésnek nyoma sem volt. A halálozási anyakönyv átnézésekor jött a második meglepetés: 1855-ben Gergelits Frigyesnek meghalt 4 éves Rosalia nevű leánya, akinek a születési éve így 1851-re esett. Az anyát itt nem említették. Mindenesetre a házasságkötés megtalálásának nagyon örültem, ebből ugyanis fény derült arra, hogy a 30 éves Gergelits Frigyes *Versendről* származott, apja **Gergelits Antal** uradalmi hajú volt. Felesége, a 26 éves Schwartzter Apollónia származási helye *Szekszárd*,

³⁸ Gudenus János József levele dr. Petz Gábornak (Budapest, 1998. június 30.)

³⁹ Gudenus János József: A magyarországi főnemesség XX. századi genealógiája, III. kötet, P–S (Budapest, 1998), 283–284. oldal.

apja **Franciscus Schwartz** *victor dominalis*, azaz uradalmi kádár. Még egy Ferenc! És ismét kádár. De ő már biztosan ősem, aki azonban nem azonos a Babarcon élt Franz Schwartz uradalmi kádármesterrel.

Ezután a szekszárdi és a környékbeli anyakönyvek kutatása következett, amelyből aztán egy hatalmas család bontakozott ki. Schwartz Apollónia keresztelését megtaláltam a szekszárdi anyakönyvben, 64 éves halálzási életkorához viszonyítottan pontosan, 1824. július 5-én. Apja a már ismert **Franz Schwartz**, anyja **Barbara Haan** volt. A további felmenők felderítésében egyesületi kutatótársunk, Rudolf László nyújtott hathatós segítséget. Apollónia szülei a Szekszárd melletti **Mözsön** (1989 óta Tolna város része) kötöttek házasságot 1819. október 27-én. A vőlegény Szekszárdról származott, szülei **Johann Jakob Schwartz** és **Katharina Weinmayer**. A menyasszony mözsi volt, **Johann Haan** és **Barbara Humbach** leánya. A házaspár előbb Mözsön, később Szekszárdon lakott. E két településen hat gyermekük született, közülük az egyik **Franz**, akit 1820. augusztus 4-én kereszteltek Mözsön. Arra gondoltam, hogy ha megérte a felnőttkort, ő lehet az, aki Apollónia leányának, Gergelits Borbálának a házasságkötésekor elvállalta a tanú szerepét. Minden esetre korai halálát a szekszárdi anyakönyvben nem találtam, így jó esély volt erre.

A sok szekszárdi adat miatt, régi jegyzeteimet átnézve, gyanússá kezdett válni a Révai Lexikonban jegyzett **Schwartz Antal** váci gyógypedagógus, aki 1780-ban Szekszárdon született. Lehet, hogy rokona volt szekszárdi őseimnek? Természetesen megkerestem születését. A lexikoni adat pontosnak bizonyult: Antalt 1780. január 16-án keresztelték a szekszárdi római katolikus templomban. Szülei – a meglepően torz anyakönyvi írásmód szerint – **Franciscus Svartser** és **Agota Sain** voltak.

Schwartz Antal⁴⁰

⁴⁰ A kép forrása: Nemzeti Portrétár

Rövidesen fény derült arra, hogy ősöm, **Johann Jakob Schwartz** 1770-ben, Szekszárdon szintén **Franciscus Antonius Svartz** és **Maria Agatha Schájn** (Schei, Schay, Schein) gyermekeként született, tehát 10 évvel idősebb bátyja volt **Antal**nak, a későbbi gyógyepedagógusnak. További testvérük az 1791-es születésű **Franz Xaver**, a Babarcra költöző kádármester, akitől a család orvosi ága származott. Így bebizonyosodott, hogy szépanyám, **Apollónia**, és a váci, valamint a babarci Schwartzerek ugyanazon család tagjai.

Franz Anton Schwartznek és **Maria Agatha Schay**nak 1770 és 1798 közötti 28 év alatt 13 gyermeke született, akik közül 8 bizonyosan megérte a felnőtt kort. Az ősszülők 1769-ben Szekszárdon kötöttek házasságot. Sajnos az esketési bejegyzés szűkszavú, szüleikről, származási helyükről nem tesz említést, csak annyit közöl, hogy mindketten fiatalok (nőtlen, hajadon) voltak. Franz Anton életéről két fontos ismerettel rendelkezünk. Az egyik, hogy a szekszárdi uradalom kádármesteri tisztségét töltötte be 1777-től egészen haláláig. Ezt az információt Borsy Judit főlevéltáros asszonynak a Pécsváradi közalapítványi kerület tisztviselőiről és alkalmazottairól írt archontológiai tanulmányának⁴¹ köszönhetem. E kiváló tanulmány tartalmazza továbbá a Schwartz család többi leszármazó kádárjának szolgálati idejére vonatkozó adatait, amelyet alább, a leszármazási jegyzékben közlök. Franz Anton életének másik mozzanata, hogy egyik alapítója volt a szekszárdi Szent János és Pál római vértanúk tiszteletére szentelt kápolnának, amely mellé később a városi kórház épült, ezért közkeletűen kórházkápolnának is nevezik. Egy 1778. június 21-én kelt okirat szerint ötven, nagyobbbrészt német származású lakos ezt megelőzően alapította és nagy költséggel építtette fel a barokk kápolnát, abból a célból, hogy ott saját anyanyelvükön hallgathassanak misét. A kápolna védőszentjeinek a két vértanú testvért választották, akiknek tisztelete főként Dél-Németországban és Ausztriában terjedt el, és akiktől a szőlőtermelő vidéken a villám, vihar és jégeső ellen kértek oltalmat.⁴² Az alapító okiratot a harmadik helyen írta alá Franz Anton Schwartz és pecsétjével is ellátta. Legnagyobb sajnálatomra nem tudtam nyomára bukkanni az eredetileg német nyelven írt okiratnak, így nem láthattam ősapám aláírását és pecsétjét. De az

⁴¹ *Borsy Judit*: A Pécsváradi közalapítványi kerület tisztviselői, alkalmazottai a 19. század első felében. In: Baranyai Történelmi Közlemények 2. Szerk.: Nagy Imre Gábor. Baranya Megyei Levéltár (Pécs, 2007), 161-222. oldal.

⁴² V. ö.: *Turányi Erzsébet*: A szekszárdi Szent János és Pál-kápolna helyreállítása, avagy gondolatok egy helyreállítás kapcsán. In: F. Mentényi Klára (szerk.): Műemlékvédelmi szemle 1998/2. (Bp. 1998), 91-106. oldal.;

Gaál Zsuzsanna: Szent János és Pál kápolna, Szekszárdi füzetek 3. (Szekszárd, 2009.)

érdeklődéseimre kapott válaszok szerint ennek magyar nyelvű másolata sem lelhető már fel, amelyet a kórház levéltára őrzött valamikor. Az erről szóló legkorábbi forrásnak ezért a szekszárdi kórház 1896-ban kiadott évkönyve⁴³ bizonyul, amelyre később a többi kápolnával foglalkozó kiadvány a forrás megjelölésével, vagy anélkül hivatkozik.

A Szent János és Pál-kápolna Szekszárdon⁴⁴

A kutatás során tudomásomra jutott, hogy 2000-ben megjelent egy bibliográfia, amely az „A Schwartzter-család a magyar tudományos életben”⁴⁵ címet viseli, és amelyet írója, **dr. Horánszky Nándor** neveléstörténész-kutató A Horánszky-család adat- dokumentum- és levelestára sorozat II. köteteként adott ki az első magyar elmeegógyintézet alapításának 150. évfordulójára. A könyvet magától a szerzőtől – babarczi Schwartzter Ferenc ükunokájától – sikerült megkapnom, akivel a felfedezett távoli rokonság révén „atyafiságos” baráti kapcsolatba kerültem. A kötet páratlan alaposággal mutatja be a

⁴³ *Dr. Tanárky Árpád* (szerk.): A szekszárdi Ferencz Közkórház évkönyve 1892-1895. (Szekszárd, 1896), 10-11. oldal.

⁴⁴ A kép forrása: kadarka.net

⁴⁵ *Horánszky Nándor*: A Schwartzter-család a magyar tudományos életben, Bibliográfia, A Horánszky-család adat- dokumentum- és levelestára II. (Bp. 2000)

Schwartzner család tudományos közéletben is szerepet játszó tagjainak életútját és irodalmi munkásságát. A műben egy értékes családfa is látható, amely a legidősebb szekszárdi kádármester akkor ismert 5 gyermekét és a tárgyalt leszármazókat – Antalt és fiát, Fekete Károly váci gyógypedagógusokat; Ferenc, Ottó és ifjabb Ottó budai elmegyógyászokat; Géza bölcsészhallgatót és Alajos bécsi bornagykereskedőt – tartalmazza.

Mivel a család ezen híres tagjairól a bibliográfiában is szemléltetett módon, valamint ma már az interneten is bőven akad forrás, róluk e tanulmányban részletesebben nem írok, csupán genealógiai adataikat rögzíttem a leszármazási jegyzékben.

A „kádárdinasztiát” alapító ősapán kívül azonban említést érdemel még néhány leszármazó, akikről azonban tudományos munkáik hiányában sokkal kevesebb információ lelhető fel.

Az ősapa első gyermeke, **Johann Jakob** követte apja mesterségét, kádár lett, de fiatalon, 36 éves korában bekövetkezett halála miatt nem tudta bejárni az uradalmi ranglétra és a mesterség fokait, és kádárlegényként (*sodalis viator*) hunyt el. Az ő fia, **Franz** – Borsy Judit idézett tanulmánya szerint – már tovább jutott a ranglétrán, és hosszú szolgálat után 10 évig a pécsváradi uradalmi kádármesterséget is betöltötte.

Nem kis fejtörésre adott okot Franz Anton negyedik gyermekének, **Josefnek** a beazonosítása. Az őszülőknek 1777-ben született Josef nevű fiuk. Minden bizonnyal ő az, aki 1806-ban **Bátaszéken** nőül veszi **Elisebeth Tressert**. Noha a házassági bejegyzés sem korát, sem szüleit, sem foglalkozását nem említi, a szekszárdi illetőségű Franz Schwartzner tanú személye – aki esetleg az ő 15 éves öccse, vagy az apja lehetett – elég erős utalás arra, hogy megegyezik az 1777-ben született Joseffel. E házaspár visszatér Szekszárdra, és 1821-ig hat gyermekük születik. A dilemmát az okozza, hogy két **Josef Schwartzner** is meghal Szekszárdon. Az egyik 1820. december 23-án halt meg 36 évesen, hospesként. Ezek szerint neki 1784 körül kellett születnie. Az anyakönyvben látszik, hogy az életkort jelölő szám alatt korábban, halványabban volt egy másik szám, de az olvashatatlan. Az biztos, hogy az eredeti számot erőteljesen 36-ra javították. Mivel 1784 körül Szekszárdon nem született Josef nevű Schwartzner, őt eredetileg kihagytam a családfából.

A másik Josef 1851. június 9-én halt meg özvegyként, 75 évesen, foglalkozására nézve nyugalmazott számtartó volt. Neki 1776 körül kellett születnie, tehát kézenfekvőnek tűnt, hogy ő a kádármester ősapa 1777-ben született fia. Feltehetően szintén ez a **Schwartzner József** az, aki **Jäger János** kereskedőt e tisztségben felváltva, 1814-től 1849-ig a szekszárdi kórház

gondnoki (*curator*) megbízatását is ellátta.⁴⁶ Így tehát sokáig őt tüntettem fel a családfában.

Borsy Judit archontológiája, a közalapítványi uradalmak levéltári kutatásaira alapozva viszont egyértelműen állítja, hogy az 1777-ben született **Schwartzter József** az uradalmi ranglétrát bejárva, szekszárdi kádármesterként 1820. december 23-án halt meg, és négy kiskorú gyermeke maradt.⁴⁷ A kérdést a házaspár utolsóként, 1821. augusztus 20-án keresztelt gyermekének, **Rosaliának** anyakönyvi bejegyzése döntötte el. Itt a keresztnév mellé szerencsére beírták a „*posthuma*”, azaz utószülött jelzõt, ami egyértelműen bizonyítja, hogy a leány apja, Josef már nem élt e gyermek születésekor. A haláleset és a születés között eltelt nyolc hónap sem zárta ki az utószülöttség lehetőségét. Mindezek alapján bizonyítva látom, hogy ez a – helyesen számítva 43 évesen elhunyt – kádármester számít a család tagjának.

Továbbra is kérdéses viszont, hogy mikor és hol született a 75 éves korában meghalt **Schwartzter József** nyugalmazott számtartó. Itt kell megemlíteni, hogy a Tolna megyei **Hőgyészen** élt egy másik, a szekszárdi családba egyelőre be nem sorolt **Josef Schwartzter** is, akinek feleségétől, **Elisabeth Schadutztól** 1803 és 1812 között hat gyermeke született. 1802 és 1817 között keresztszülöként is szerepelnek a hőgyészi anyakönyvben. A férj foglalkozása az előzményekhez képest szinte már kézenfekvő: *dominalis pincernarum magister in Hőgyész*, azaz uradalmi pincemester. Házasságukat **Tolna** városában kötötték, 1802. február 16-án. Josef ekkor 25 éves volt, tehát 1777 körül kellett születnie. Sajnos a bejegyzés nem említi szüleiket. Mindenesetre a pincemesteri foglalkozás, az uradalmi szolgálat, valamint Hőgyész és Szekszárd közelsége mind utalhatnak arra, hogy ennek a Józsefnek is lehet köze a szekszárdi kádárcsaládhoz. Valószínűsítem, bár még bizonyíték nincs rá, hogy e hőgyészi pincemester további uradalmi szolgálata során számtartó lett, és ő az, aki 1851-ben Szekszárdon halt meg. Nem kizárt, hogy ő volt a szekszárdi kórház kurátora is.

Meg kell emlékeznünk a család Apollóniáiról. A cikket szépanyámmal kezdtem, de rajta kívül a családban még volt két ugyanilyen keresztnévre hallgató leány. A másik, Johann Jakob utolsó gyermeke, aki ugyan

⁴⁶ Dr. Tanárky Árpád (szerk.): A szekszárdi Ferencz Közkórház évkönyve 1892–1895. (Szekszárd, 1896), 38. oldal; valamint K. Balog János (szerk.): Szekszárd város történeti monográfiája I. (Szekszárd, 1989), 173., 174., 204. oldal.

⁴⁷ Borsy Judit: A Pécsvaradi közalapítványi kerület tisztviselői, alkalmazottai a 19. század első felében. In: Baranyai Történelmi Közlemények 2. Szerk.: Nagy Imre Gábor. Baranya Megyei Levéltár, Pécs, 2007., 216. oldal.

Szekszárdon született 1806-ban, de Babarcon hunyt el 18 éves hajadonként, 1824-ben. A kutatás kezdeti szakaszában az ő halálozási bejegyzése is utalt a babarcai ággal való rokonságra.

A harmadik, voltaképpen időrendben az első **Apollonia** pedig az ősapa, Franz Anton hatodik gyermeke, akit 1802-ben a másik nagy és neves szekszárdi kádárcsalád fiához **Dicenty** (Diczendi, Ditzenti) **József** kádárhoz adtak hozzá. Frigyük azonban nem tartott sokáig, mert a feleség 1806-ban ópiumtúladagolásban meghalt. A Dicenty család iratai szerint a halál oka fatális véletlen volt⁴⁸, de feljegyezték azt is, hogy **Monszky János** patikárius segédjét, a 22 éves, jászberényi születésű **Prosze Antalt** Tolna megye tisztiorvosa kénytelen lecsukatni, mert az engedély nélkül ópiumot szolgáltat ki Dicenti kádár feleségének.⁴⁹ A házaspárnak alig ötéves együttélése alatt két gyermeke született, 1802-ben **Dicenty Éva**, aki 1823-ban **Martin Antal** kádármesterhez, későbbi szekszárdi bíróhoz ment feleségül, és 1805-ben **Dicenty János**, akiből kereskedő lett. Özvegy **Dicenty József** 1807-ben feleségül vette **Traiber Eleonórá**t, Szekszárd egyik legvagyonosabb családjának tagját, akitől még 10 gyermeke származott.

Franz Anton tizedik gyermekeként született **Franz Xaver Schwartz** 1791-ben. Előtte az apa már kétszer próbálkozott saját első keresztnévének továbbörökítésével, de mindkét Franz nevű fia gyermekkorban meghalt. A harmadikat december 3-án keresztelték, valószínűleg e napon is született, ezért – bár az anyakönyv nem tartalmazza – nem volt számára kérdéses, hogy a nap szentje, Xavéri Szent Ferenc oltalma alatt áll. Megkülönböztetésül a család más ilyen nevet viselő férfitagjától, felnőtt korában következetesen használta a Xaver nevet. Apja iránti tiszteletből több esetben használta e nevet fia, az elmeorvos Ferenc is. Franz Xaver a közalapítványi uradalom versendi kerületének kádármestere volt Babarc székhellyel. Babarc története megörökíti, hogy 1821-ben ő adományozta a falu katolikus temploma előtt felállított kőkeresztet, amelyet a nép a helyéről *Kiarichakraiz*nak nevezett.⁵⁰ A ma itt látható keresztet 1908-ban emeltette egy helybéli házaspár. A község

⁴⁸ *Rúza Éva*: Egy szekszárdi építész: Dicenty László, in: Dr. Dobos Gyula (szerk.): Szekszárd a XX. század első évtizedében (Szekszárd, 2005), 276. oldal.

⁴⁹ *K. Balog János* (szerk.): Szekszárd város történeti monográfiája I. (Szekszárd, 1989), 206. oldal.

⁵⁰ *Franz Galambos-Göller*: Die Geschichte der Pfarre

(https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/nemetek/bawaz/pages/004_die_geschichte_der_pfarre.htm); *Katharina Wild*: Wegkreuze

(https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/nemetek/bawaz/pages/018_wegkreuze.htm) in: Bawaz, Geschichte – Brauchtum – Sprache (Bawaz, 2006).

önkormányzata 2015-ben, Babarc fennállásának 1000. évfordulóján, a plébánia udvarának kőkerítésén emléktáblát avatott a falu híres szülöttének, babarci Schwartzter Ferenc elmeorvosnak. A temető környékének rendbetételekor, a temető szélén, a növényzet által sűrűn benőtt, elhagyatott területen a munkások egy fekvő, szürke gránit kőre bukkantak. Egy régi obeliszk alakú sírkő volt, többsoros német szöveggel. Amikor azonban jobban megnézték és elkezdték kibetűzni a feliratot, kiderült, hogy a sírkő az orvostudor apjáié, Franz Xaver Schwartzter kádármesteré volt. A csodálatos módon megmaradt és meglelt oszlopot a fiú emléktáblája alatt állították fel a plébánia udvarán. Az elmeagyógyász tiszteletére, születésének 200. évfordulóján, 2018 novemberében megemlékezést szerveztek, amelynek alkalmával a babarci Schwartzter-címer fekete-vörös színeit idéző szalagokkal díszített babérkoszorút helyezhettem el az emlékművön.

**A Schwartzter-
emlékmű
Babarcon**

**Közeleli képet
olvasható
felirattal ld. az
újság német
nyelvű
változatában**

**A szerző
fényképe.**

A szekszárdi ősszülők tizenegyedik gyermekét az édesanyjáról **Agathának** nevezték. Férje, **Ignaz Krebs** korán, mintegy tíz évi együttélés után, 1825-ben elhunyt. Agatha öccse, **Alois Schwartzter** 1835-ben Bécsben borkereskedelmi vállalatot alapított, New Yorkban borlerakatot létesített. Az özvegyasszony értékes segítséget nyújtott testvéreinek, külföldi útjai alkalmával ő vezette a bécsi üzletet.⁵¹ Agathának három felnőttkort megért és később családot alapító

⁵¹ Österreichisches Biographisches Lexikon, Schwartzter, Alois

(https://www.biographien.ac.at/oebl/oebl_S/Schwartzter_Alois_1796_1872.xml) letöltés:

gyermeké született. E családotól a leányági rokonok további széles köre származik. Egyik ükunokája, **dr. Sántha Károly Olivér**, ciszterci rendi szerzetes, paptanár, aki öccsével, **Sántha Jenő**vel a XX. század első feléig felgöngyöltette Agatha Schwartzer mindkét nembeli leszármazóit, és kutatásuk eredményét egy vázlatos családfában rögzítették. Sántha Károly Olivér 1900. július 30-án született a Pozsega vármegyei **Daruváron** és 1973. december 1-jén hunyt el Szekszárdon. A ciszterci rendbe 1916-ban lépett be, 1923-ban szentelték pappá. Bölcsészdoktorként és latin-görög szakos középiskolai tanárként tanított a rend iskoláiban: a Bajai III. Béla

Gimnáziumban (1925–29), az Egri Szent Bernát Gimnáziumban (1929–35, 1937–39), a Pécsi Nagy Lajos Gimnáziumban (1939–46), a Székesfehérvári Szent István Gimnáziumban (1947–48). Ezt követően segédlelkészként több településen is látott el plébániai szolgálatot, többek között Szekszárdon, ahol bizonyára lehetősége nyílt az anyakönyvekbe való betekintésre és a rokonság közvetlen kutatására. Gyászjelentése szerint benne tisztelték „*családjának nagyszívű összetartóját*”.

Schwartzer-leszármazók kriptája Szekszárdon

A szerző fényképe.

Ez abban is megmutatkozott, hogy úgy rendelkezett, ősei családi kriptájába temessék el, a szekszárdi alsóvárosi temetőbe. E sírbolt és síremlék ma is látható, és szerencsére nem

2020.09.17) A cikkben írt nővér neve, Theresia Krebs, csak elírás lehet, a Theresia nevű testvérek nem érték meg a felnőttkort.

csak a tudós pap, hanem felmenői, köztük Agatha Schwartzter és Ignaz Krebs nevét és emlékét is megőrizte.

A hosszas, de sok érdekességgel kecsegtető kutatás során azonban még mindig volt olyan kérdés, amely a kezdetek óta megválaszolatlanul maradt. Ilyen volt annak a **Franz Schwartzternek** a személye, aki ükanyám, Gergelits Borbála házassági tanúja volt. Már utaltam rá, hogy feltételezésem szerint ő a menyasszony 1820-ban, Mözsön született nagybátyja lehetett. Sok év elteltével ismételen meg kellett vizsgálnom a „*viae Commis in Szebény*” kifejezést. A *viae* a latin *via*, „út” szó birtokos esetben lévő alakja. A *Commis*-t csak azzal tudtam magyarázni, hogy a *commissarius*, azaz „megbízott, küldött, biztos” jelentésű főnév rövidített alakja, bár a rövidítésre nem utalt jelzés. A fordítás tehát ezt adta: útnak a biztosa **Szébenyben**, azaz szebényi útbiztos. Beazonosítása a szebényi anyakönyv célzatos átnézésével valósult meg. Franznak 1853 és 1876 között Szébenyben két feleségétől, az 1852-ben elvett **Katharina Baumholzertől** és az 1861-ben elvett **Mathilde Baumholzertől** 11 gyermeke született. Izgalmas volt kideríteni, hogy Katharina és Mathilde kettős keresztnévű, azonos személy, vagy két különböző asszony-e. Franz megözvegyülése és a második házasságkötés bebizonyította, hogy két különböző személyről van szó, de az eltérő apák miatt a feleségek még csak nem is testvérei egymásnak. Az is kiderült, hogy a két Baumholzer-lány előtt Franznak volt még egy első felesége is, **Anna Stadler**, akivel azonban annak 24 éves korában bekövetkezett korai halála miatt csupán mintegy egy évig élt együtt. Franznak és Katharina Baumholzernek 1853-ban születik először Szébenyben gyermekük, akinek a Simon nevet adják. Az anyakönyv megjegyzi azonban, hogy e gyermek „*non primogenitus*”, tehát nem elsőszülött. Eszerint az apának volt még egy korábbi gyermeke is, esetleg az első feleségétől. **Schwartzter Simon** 1877-ben családnevét belügyminiszteri engedéllyel „**Szébenyi**”-re magyarosította.

Az apa, Franz Schwartzter polgári állását, foglalkozását tekintve az anyakönyvek a következőket tartalmazzák. 1851-ben *terrae aestimatorum dirigenti*, azaz a földmérők vezetője. 1852 és 1854 között *geometranak, geometernek*, vagyis földmérőnek említik. 1859-ben ő a falu bírója (*judex*), 1860 és 1868 között *possessor*, azaz földbirtokos. 1872-től 1877-ben bekövetkezett haláláig pedig *commissarius comitatensis*, vagyis megyei biztos. Ezek a megjelölések igazolják az 1870-es vasasi házassági tanú foglalkozását, tehát nem lehetett kétséges, hogy ez a nagybácsi jelent meg Gergelits Borbála menyegzőjén.

Franz Schwartzter életének korábbi szakaszára vonatkozóan még ennél is érdekesebb tények láttak napvilágot. A kutatás során kezembe került Bona Gábor: Kossuth Lajos kapitányai című műve. A könyv Schwarzter

(Schwarczer) Ferenc 1819-ben Szekszárdon született német nemzetiségű honvédtiszt rövid katonai életrajzát közli, aki pályafutását megelőzően könyvkötőmesterséget tanult.⁵² Ismerős név, ismerős adatok, de azért még pontosítást igényelt a beazonosítása. Sikerült felvennem a kapcsolatot a könyv szerzőjével, az 1848/49-es szabadságharc tisztikarának nagy szakértőjével, dr. Bona Gábor professzor úrral. Készségesen segített. Elmondta, az 1819-es születési év csupán számított adat, tehát megfelelőnek tartja a keresztelés 1820. augusztus 4-i dátumát. Azt tudtam, hogy Franz többi testvére már nem Mözsön, hanem 1822-től Szekszárdon született. Mivel tehát Franz is Szekszárdon töltötte gyermekkorát a szülői házban, teljesen elfogadható, hogy a katonai iratokban szülőhelyként e város van feltüntetve. A német nyelvű levéltári forrásokban Franz tanult mesterségét a *Binder* szóval jelölték. Az utótag azonossága miatt gondolhatnánk itt *Buchbinderre*, könyvkötőre, de *Fassbinderre*, azaz kádárra (pintér) is. Az ismert családi körülményekből számomra nyilvánvaló, hogy Franz nem könyvkötőmesterséget, hanem kádármesterséget tanult, feltehetően saját apjától, vagy a család más tagjától. Úgy látszik azonban, hogy Franz nem folytatta ősei mesterségét, hanem inkább a katonai pályát választotta. A könyv szerint⁵³ 1837-től közvitéztként kezdett szolgálni a Császári-Királyi Hadsereg 2. Hannover huszárezredében. 1841-ben ugyanitt tizedes, majd 1845-től őrmester. Az 1848 tavaszán a Magyarországon állomásozó 2. huszárezred is csatlakozott a szabadságharc honvédseregéhez, így nyáron már ezredével részt vett a délvidéki harcokban. 1848. október 19-én hadnaggyá nevezték ki az alakuló 40. honvédzászlóaljhoz, november 25-én áthelyezték a 10. zászlóaljhoz a bánsági hadszíntérre, december 16-án főhadnaggyá léptették elő. 1849. január 23-án áthelyezték a 14. Lehel huszárezredhez. Február 6-tól alszázados a 12. Nádor huszárezred tartalékosztályánál, majd április 18-tól századkapitány (főszázados) és ezrede felső-magyarországi (IX.) hadtesthez beosztott 4. századának parancsnoka lett. Alakulatával 1849. augusztus 13-án, Világosnál tette le a fegyvert, neve szerepel a világosi fegyverletételi jegyzéken.

A következő két évben nincs róla fellelt adatunk. Úgy látszik sikerült elkerülnie a honvéd tisztikar sok más tagjára váró várfogságot. Kényszerbesorozására sem került sor, katonaként nem szolgált tovább, hanem 1850 nyara körül – egyelőre ismeretlen helyen – megnősült, és ezt követően,

⁵² *Bona Gábor*: Kossuth Lajos kapitányai (Bp. 1988), 537. oldal.

⁵³ *Bona Gábor*: Századosok az 1848/49. évi szabadságharcban (Bp. 2008.), II. kötet, 331. oldal. (Bona Gábor: Kossuth Lajos kapitányai c. könyvének átdolgozott és bővített kiadása.)

már anyakönyvileg igazoltan, a fent leírt polgári hivatalokat látta el, 56 éves korában szélhűdés (*apoplexia*) miatt bekövetkezett haláláig.

A nem magyar nemzetiségű ősök esetén a családfakutató törekvése, hogy felderítse a család eredetét. Az eddig ismert szekszárdi első őshöz eljutva én is szerettem volna megtudni, hogy honnan kerülhetett Szekszárdra **Franz Anton Schwartzer**, a kádárcsalád magyarországi törzse. Sajnos a család származási helyére utaló anyakönyvi adatot nem találtam, ezért más forrásokból próbáltam megközelíteni legalább annak lehetséges irányát.

A szekszárdi történeti adatok között, a Szent János és Pál-kápolna alapításával kapcsolatban itt is találkozunk a németek fekete-erdei eredetéről szóló jól ismert topossal. A kórház évkönyvében (1896) ezt olvassuk:

„Ezen szt. Pál és szt. Jánosról nevezett kápolnát a mult század közepén bevándorolt német polgárok építették, kiket Trautsohn⁵⁴ gróf szegzárdi apát telepítettett be Schwarzwald vidékéről s kik a mai Bezerédj utcát foglalták el, mely rólok egész a legujabb időkig német utczának is hivatott.”⁵⁵

Egy korábbi forrás nem fogalmaz ilyen sommásan. Radotsay József jegyző 1829-ben Szekszárd nemzetiségi összetételét firtató kérdésre így válaszolt:

„A várost magyar nemzet lakja, kik közé keveredtek ugyan németek is, de azok már úgy megmagyarosodtak, hogy 10 lakoson kívül a magyar nyelvet mindannyian beszélnek. A városban található németek nem úgy szállítottak bé, hanem rész szerint Németországnak különféle részeiből, rész szerint pedig hazánknak más részeiből egyenként jöttek bé a városba különféle mesterségek gyakorlása végett.”⁵⁶ Ezek a források nem vittek közelebb a megoldáshoz.

A Horánszky-leszármazók úgy tudják, hogy a Schwartzer család ősei Sziléziából kerültek Magyarországra:

„A XVIII. század második felében Szekszárdon, majd a közelben lévő Babarcon telepedett le a német eredetű, katolikus Schwartzer Ferenc és családja. A családi szájhagyományok szerint egy összeesküvés miatt menekültek el szülőföldjükről, Sziléziából.”⁵⁷

Sajnos, pontosabb származási helyet nem őrzött meg a család ezen ágának emlékezete.

⁵⁴ Johann Joseph Graf Trautson von Falkenstein szekszárdi apát, bécsi hercegérsek, bíboros.

(<https://www.deutsche-biographie.de/sfz64778.html> letöltés: 2020.09.10.)

⁵⁵ Dr. Tanárky Árpád (szerk.): A szegzárdi Ferencz Közkórház évkönyve 1892-1895. (Szekszárd, 1896), 10. oldal.

⁵⁶ Gaál Zsuzsanna: Szent János és Pál kápolna, Szekszárdi füzetek 3., (Szekszárd, 2009.), 5. oldal.

⁵⁷ Horánszky Nándor: A Schwartzer-család a magyar tudományos életben, Bibliográfia, A Horánszky-család adat- dokumentum- és levelestára II. (Bp. 2000), 4. oldal.

A származás megközelítése kapcsán kell megemlíteni azt a másik két Schwartzert nevű családot, amely a kutatás során a látókörömbé került. Az egyik **Paul Schwarzer** családja. Ő Bonyhád családkönyve⁵⁸ szerint 1821 körül született a morvaországi Schenberg településen és a Baranya megyei **Hidas** községben halt meg 1904-ben. A születés helyeként megjelölt település feltehetően **Mährisch Schönberg** (csehül: Šumperk), az olmützi kerületben fekvő város.

A másik az a Schwartzert (más gyakori írásmód szerint Schvarczert) család⁵⁹, amelynek tagjai felvidéki főnemesi birtokokon (gr. Balassa Sándor: Zsigmondháza, Eberhard; gr. Esterházy Vince: Galánta, gr. Zichy Ferenc: Vedrőd) különböző magas uradalmi tisztségeket töltöttek be. E család több tagja nevét „Vedrődi”-re magyarosította. Első ismert ősök **Schwartzert Mihály** kőművesmester, akinek Rozália nevű feleségétől 1794-ben a morvaországi **Gewitschben** (Jevičko, pardubicei kerület, svitavyi járás) született **János József** nevű fia. Az egyik leszármazó, az 1868-ban született **Schwartzert Károly**, aki a közigazgatási ranglétrán a főjegyzőségig és főszolgabíróságig emelkedett. Jogi tanulmányait 1886 és 1890 között Pécsen végezte, ahol emlékirata szerint találkozott egy annak idején 50–55 év körüli asszonnyal, **Komáromynéval**, akinek a leánykori neve Schwartzert volt. A közös eredetet megállapították és a rokonságot tartották. Komáromyné elmondása szerint, az ő felmenője, Schwartzert Ottó elmeorvossal közös dédatyjuk, valahonnan a „*Schwartzava, Schwarzwasser folyócska mellékéről*” származott, onnan jött be Tolna megyébe jószághaszonbérletnek és egy nagy birkanyáját is hozott magával.

A szinte mesébe illő, 130 évvel ezelőtti történet újabb nyomozásra sarkallt. Ki lehetett Komáromyné? Életkora és az Ottóval való feltehetően közeli rokonsága miatt a babarci kádármester, Franz Xaver egyik lányára gondoltam. Sejtésemet az anyakönyvi kutatás igazolta. Komáromyné Franz Xaver Schwartzert 1833-ban született, **Karolina** nevű leánya volt, aki 1859-ben, **Pécsen** házasodott össze **Komáromy Károllyal**, és 1911-ben hunyt el Pécsen. Az egyik problémát a közös dédatya személye jelenti. Komáromyné és Schwartzert Ottó ugyanis nem azonos generációban élt személyek, hanem

⁵⁸ *Stefan Gungl*: Ortsfamilienbuch Bonyhád (<https://www.online-ofb.de/famreport.php?ofb=bonyhad&ID=I41723&nachname=Schwarzer&modus=&lang=de> letöltés: 2020.09.14.)

⁵⁹ Az itt leírtak forrása: *Schwartzert Károly* (1868–1944): Feljegyzéseim a Schwartzert családról c. családtörténeti összeállítás. Az iratot a szerző unokája, Vedrődi Károly bocsátotta a rendelkezésemre.

nagynéne–unokaöcs viszonylatú rokonságban voltak egymással, így ugyanaz a személy mindkettőjük dédapja nem lehet. Ottó dédapja az eddig legkorábbi ősként ismert Franz Anton Schwartzter, Komáromyné dédapja pedig ennek apja lenne. Kérdés az is, hogy a dédatya szót az általánosan ma használt értelemben (a nagypapa apja) alkalmazták-e, vagy más őst értettek alatta.

A másik probléma az említett „folyócska” neve, amit két alakban is megőrzött Schwartzter Károly feljegyzése. A *Schwarzawa* (Švarcava) egy 173,9 km hosszú folyó a Dél-morvaországi kerületben, amely a [Cseh–Morva-dombság](#) területén ered és a [Svitava](#) folyóval ömlik össze Brünnben. A folyó mai cseh neve *Svratka*, német elnevezése *Schwarzach*.⁶⁰ Egy nyelvtudományi cikkből⁶¹ megtudható, hogy a Schwarzawa szóalak pontosan Schwarzwassert, azaz fekete vizet jelent. *Schwarzwasser* néven azonban több, kisebb-nagyobb vízfolyás is létezett Morvaországban és Sziléziában is, amelyek neve ma *Černá Voda* (cseh), *Czarna Woda* (lengyel) alakban ismert. Színezi a képet, hogy ilyen nevű települések, illetőleg településrészek is előfordultak. A származás irányát e földrajzi nevek is alátámasztják, de még a további kutatás feladata lesz kideríteni, hogy mire gondolhattott közelebbről Komáromyné.

Ha igaz a jószághaszonbérelő dédatyáról szóló elbeszélés, akkor feltételezhetjük, hogy nem az eddig legkorábbi ősként ismert Franz Anton Schwartzter, hanem annak apja lehetett a bevándorló. Az egy nemzedékkel korábbi közös ős személye magyarázatot adhatna a hógyészi Josef Schwartzter kádármester családhoz tartozására is.

A családfa összeállításánál érdekes volt megfigyelni a Schwartzter család következetes névadási szokásait. A közös ősszülőpár nevét több nemzedéken keresztül tudatosan továbbörökítették. A Franz ötször, az Anton–Antonia tizenegyszer, az Agatha név három alkalommal is megjelenik a leszármazók között.

A kutatási eredmények összefoglalásaként Franz Anton Schwartzter és Maria Agatha Schay fiági leszármazóinak három nemzedékét mutatom be szakadatlan leszármazási jegyzék formájában.

⁶⁰ <https://hu.wikipedia.org/wiki/Svratka> , [https://de.wikipedia.org/wiki/Svratka \(Fluss\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Svratka_(Fluss))
(letöltés: 2020.09.14.)

⁶¹ *Paul Diels*: Sudetendeutsche in vorklawischer Zeit. In: Thodoe Siebs (Hrsg.): Mitteilungen der schlesischen Gesellschaft für Volkskunde, Band XXV (Breslau, 1924)
(<https://sbc.org.pl/Content/299374/ii4045-1924-00-0001.pdf> letöltés: 2020.09.16.), 47–48. oldal.

A gyermekek generációját A, az unokákét B, a dédunokákét C betű, egy személy többszöri házasságkötését kis a), b), c) betű jelzi. A könnyebb tájékozódást vázlatos családfa segíti, amelyben a felnőtt kort megért családtagok keresztnéve alatt a születési évüket tüntetem fel

SCHWARTZER, Franz Anton, * ca. 1746, + 1819.04.03. Szekszárd (Tolna vm.). Szekszárdi uradalmi kádármester (1777–1819.04.03.), a szekszárdi Szent János és Pál-kápolna (Kórházkápolna) egyik alapítója.
= 1769.07.25. Szekszárd, Maria Agatha SCHAY (Schei, Schain, Schein), * ca. 1744, + 1820.04.01. Szekszárd. Lakhelyük: Szekszárd 88.

Gyermekeik: A1–A13

A1 **Johann Jakob**, * 1770.06.21. Szekszárd, + 1806.03.17. Szekszárd. Szekszárdi uradalmi kádárlegény 1800-tól, szolgálatának kezdete: 1787. Hospes.
= 1797.09.24. Kakasd (Tolna vm.), Klara WEINMAYER, * 1772.09.17. Kakasd, Franz W. és Theresia leánya.
Gyermekeik: B1–B5

B1 **Franz**, * 1797.12.03. Szekszárd. Versendi kádárlegény (1832–1833), pécsváradai vicekádár (1834–1843), pécsváradai uradalmi kádármester (1843–1853).
= 1819.10.27. Mözs (Tolna vm.), Barbara HAAN (Hann, Hahn), * ca. 1798 Mözs (akv. hiány), Johann H. és Barbara HUMBACH leánya.
Gyermekeik: C1–C8

C1 **Jakob**, * 1819.09.13. Mözs.

C2 **Franz**, * 1820.08.04. Mözs, + 1877.02.18. Szebény (Baranya vm.). 1849-ben honvéd századkapitány (főszázados) a 12. Nádor huszárezredben. Földmérő, a földmérők igazgatója, falusi bíró, földbirtokos, megyei útbiztos. Lakhelye: Pécsvárad (Baranya vm.), Szebény Nr. 93.

a) = 1850, Anna STADLER, * ca. 1827, + 1851.09.14. Szilágy (Baranya vm.)

b) = 1852.05.02. Szebény, Katharina BAUMHOLZER, * 1825.03.22. Szebény, Johann B. és Rosalia REDLINGER leánya, + 1860.11.08. Szebény.

c) = 1861.02.07. Szebény, Mathilde BAUMHOLZER, * ca. 1837. Pécsvárad (Baranya vm.), Franz B. leánya.

(További leszármazó családok: SZEBÉNYI, HELD, FILOY, jobaházi DÖRY, edvi ILLÉS.)

- C3 Elisabeth, * 1822.04.19. Szekszárd, (keresztzülei: Josephus Sch., Elisabetha Sch. filia virgo).
- C4 **Apollonia**, * 1824.07.05. Szekszárd, + 1888.04.10. Hird (Baranya vm.).
= 1855.07.31. Grábóc (Tolna vm.), GERGELITS Frigyes uradalmi vadász, * 1823.09.06. Versend (Baranya vm.), G. Antal uradalmi hajdú és Katharina OTTERBEIN fia, + 1889.11.21. Hird.
(További leszármazó családok: SCHNEIDER, GRISMAJER, EILNSFELD, PETZ, SCHMIDT.)
- C5 **Anna**, * 1828.10.08. Szekszárd.
= ZSUBORY Ferenc takács.
- C6 **Barbara**, * 1830.09.18. Szekszárd, (házasságkötésekor származási helye: Szilágy, lakhelye: Pécsvárad).
= 1850.06.17. Berkesd (Baranya vm.), STRICZKI Antal csizmadia, * ca. 1823. Pécsvárad, S. János és MOLNÁR Katalin fia.
- C7 Katharina, * 1833.01.10. Versend (Baranya vm.), (keresztzülei: Franz Xav. Sch. és Katarina Davidovits), + 1833.03.27. Versend.
- C8 Katharina, * 1835.04.18. Szilágy, (keresztzülei: Georg Hahn, Katharina Hesz).
- B2 Magdalena, * 1800.04.19. Szekszárd, + 1801.05.05. Szekszárd.
- B3 **Agatha**, * 1802.05.04. Szekszárd.
= 1822.07.29. Szekszárd, Georg BAUER (Pauer) kalaznói uradalmi vadász, ev., * 1793, + 1849.
- B4 Theresia, * 1804.08.30. Szekszárd, + 1806.08.23. Szekszárd.
- B5 **Apollonia**, * 1806.10.26. Szekszárd, + 1824.06.05. Babarc (Baranya vm.).
- A2 **Anna Maria**, * 1772.11.13. Szekszárd, + 1833.02.07. Szekszárd.
= 1794.05.04. Szekszárd, Lorenz SPIEGELHALTER hospes, * ca. 1769/70, + 1818.09.04. Szekszárd.
- A3 Franz, * 1774.12.31. Szekszárd, + 1778.07.16. Szekszárd.

- A4 **Josef**, * 1777.09.08. Szekszárd, + 1820.12.23. Szekszárd. Uradalmi szolgálatát kezdte 1796-ban, szekszárdi kádárlegény (1800–1813), szekszárdi vicekádár (1813–1819), szekszárdi kádármester (1819.05.01–1820.), hospes. Halála után 4 [?] kiskorú gyermeke maradt.
= 1806.05.07. Bátaszék (Tolna vm.), Elisabeth TRESSER (Trescher), (házassági tanú: Franz Sch. Szekszárdról).
Gyermekeik: B1–B6
- B1 Johann, * ca. 1807, + 1811.03.04. Szekszárd.
- B2 Jakob, * 1809.05.22. Szekszárd, + 1810.08.14. Szekszárd.
- B3 **Jakob**, * 1811.07.23. Szekszárd, + 1849.07.03. Szekszárd. Versendi kádárlegény (1831), szekszárdi kádárlegény (1835.02.01–1847). Lehetséges, hogy azonos azzal a személlyel, akinek „Feketei”-re történt névváltoztatását a 2905/1849. sz. rendelettel 1849.09.09-én megsemmisítették.⁶²
- B4 **Josef**, (index: alias FEKETE), * 1816.08.11. Szekszárd. Lehetséges, hogy azonos azzal a személlyel, akinek „Feketei”-re történt névváltoztatását a 2905/1849. sz. rendelettel 1849.09.09-én megsemmisítették.⁶³
- B5 Elisabeth, * 1819.03.30. Szekszárd.
- B6 Rosalia (posthuma), * 1821.08.20. Szekszárd.
- A5 **Anton**, * 1780.01.16. Szekszárd, + 1834.12.29. Vác-Felsőváros (Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm.). Gyógypedagógus, 1802-től a váci siketnéma intézet első tanára és második igazgatója (1808–1834).
a) = 1803.05.30. Vác-Felsőváros, Barbara BIERBRAUER (Birbrayer, Pirprajer), * 1784.12.03. Vác-Alsóváros, Jakob B. és Eva RIMPERGER leánya.
b) = ca. 1821, Anna JUDENBURGER.
Gyermekei első nejétől: B1–B5, második nejétől: B6
- B1 Franciska, 1804.02.25. Vác-Alsóváros.
- B2 **Ignác**, * 1805.06.11. Vác-Alsóváros (1823-ban iskoláit befejezte).

⁶² Századunk névváltoztatásai 1800–1893 (Bp. 1895), 17. oldal 47. sor.
(<https://mek.oszk.hu/07400/07431/07431.pdf> letöltés: 2020.09.19.)

⁶³ Lásd az előző lábjegyzetet.

- B3 **Ferenc Antal**, * 1808.05.10. Vác-Felsőváros, 1830–34. a váci siketnéma intézet tanára⁶⁴.
= 1831.06.21. Vác-Alsóváros, Barbara MORLIN, * 1810.11.01. Nógrád (Nógrád vm.), Johann M. és JUHÁSZ Rozália leánya.
Gyermekük: C1
- C1 Amália Rozália, * 1832.08.30. Vác-Alsóváros. + 1832.09.08. Vác-Alsóváros.
- B4 **Antónia**, * 1811.12.19. Vác-Felsőváros.
= 1834.06.08. Vác-Felsőváros, KOLLONITS **Antal** Imre Ignác gyógypedagógus, a váci siketnéma intézet tanára és negyedik igazgatója (1845–1855), * 1807.06.07. Pest-Belváros, K. Imre szabó és MOLNÁR Klára fia, + 1855.11.21. Pest (Akv.: Vác-Felsőváros). Temetve a váci Középvárosi temetőben.
(További leszármazó család: MARKOVICS.)
- B5 **József Sándor Vilmos Ferenc Károly**, *1814.10.29. Vác-Felsőváros, + 1823.05.22. Vác-Felsőváros.
- B6 **Károly Alajos Henrik**, alias **FEKETE Károly**, * 1822.07.09. Vác, + 1889.01.11. Vác-Felsőváros. Dr. jur., gyógypedagógus, 1842-től a váci siketnéma intézet tanára és hatodik igazgatója (1873–1888), a siketnémák iparintézetének alapítója. Nevét a 12924/1845. sz. engedéllyel „Schwarz”-ról [sic!] „Fekety”-re változtatta.⁶⁵
= 1865, Elisabeth HANISCH (Haniss, Hanis, Hajniss), dr. SERÉDY (Bierpraier, Pirprayer, Bierbrauer) János, Vác város főorvosának (* 1816.05.13. Vác-Alsóváros, Jakob B. és Theresia RIEK fia, + 1863.04.13. Vác) özvegye, * 1824.09.23. Vác-Felsőváros, Erasmus H. (Rázmán), a váci káptalan tiszttartója és BÓDY Rozália leánya, + 1882.07.18. Vác-Felsőváros.
- A6 **Apollonia**, * 1782.10.22. Szekszárd, + 1806.09.21. Szekszárd.

⁶⁴ *Borbély Sándor* (szerk.): Emlék-könyv a Siketnémák Váczi Országos Királyi Intézete 100 éves fennállásának ünnepe alkalmára, 252. oldal. (<https://mek.oszk.hu/18500/18563/18563.pdf> letöltés: 2020.08.10.)

⁶⁵ Századunk névváltoztatásai 1800–1893 (Bp. 1895), 74. oldal 35. sor. (<https://mek.oszk.hu/07400/07431/07431.pdf> letöltés: 2020.09.19.)

= 1802.01.31. Szekszárd, Josef DITZENTI (Dicendi, Dicenti) szekszárdi uradalmi kádármester, * 1778.07.14. Szekszárd, Ignaz D. kádár és Eva Theresia SCHUBERT fia, + 1850.11.06. Szekszárd, (b = 1807. Eleonora TRAIBER).

(További leszármazó család: MARTIN.)

A7 Franz, * 1784.12.12. Szekszárd, + 1790.04.24. Szekszárd.

A8 Theresia , * 1787.05.13. Szekszárd, + 1790.04.01. Szekszárd.

A9 Elisabeth, * 1789.11.12. Szekszárd.

A10 **Franz (Xaver)**, * 1791.12.03. Szekszárd, + 1852.05.25. Babarc. Versendi uradalmi kádár- és pincemester (1815–1846). Lakhelye: Babarc Nr. 168. Síremléke a babarci plébánia udvarán emlékműként elhelyezve.

= 1817.05.06. Mohács, Katarina DAVIDOVITS, * 1800.06.20. Bátaszék, Anton D. (szárm.: Nagyszeben/Hermannstadt, Szeben vm.) és Kunigunde SCHNEIDER (szárm.: Lovászhetény, Baranya vm.) leánya, + 1896 Pécs (Baranya vm.).

Gyermekeik: B1–B13

B1 **Antal Ferenc**, * 1818.11.24. Babarc, + 1889.03.02. Budapest I. ker., Krisztinaváros. Temetve: Fiumei úti temető. Dr. med., orvos-sebészdoktor, elmegyógyász orvostudor, egyetemi magántanár, magánelmegyógyintézet-tulajdonos, a lipótmezei tébolyda tervezője, a magyar tudományos elmekórtan megalapítója, királyi tanácsos (1872). 1848/49-es szabadságharcban tábori főorvos, rendező főorvos, honvéd törzsorvos. Nevét 7433/1848. sz. engedéllyel „Fekete”-re változtatta. A névváltoztatás megsemmisítve 2905/1849. sz. rendelettel 1849.09.09-én.⁶⁶ Kitüntetései: Cs. és K. Díszjelvény Művészetért és Tudományokért (1858), Ferenc József-rend lovagkeresztje (1866), Erzsébet királyné emlékplakettje a sebesültek ápolásáért. Nemesség, címer és „**babarczi**” előnév: Schönbrunn, 1884.08.02.

= ca. 1850, Anna KLAMMER, * 1825. Bécs/Wien (Austria), Josef K. és Josephine NACHBRANDT leánya, + 1895.12.23. Budapest.

Gyermekeik: C1–C6

C1 **Róza Antónia Jozefa**, * 1851.01.17. Vác-Felőváros, + 1873.05.20. Buda.

⁶⁶ Századunk névváltoztatásai 1800–1893 (Bp. 1895), 73. oldal 40. sor, 17. oldal 45. sor. (<https://mek.oszk.hu/07400/07431/07431.pdf> letöltés: 2020.09.19.)

= BICKEL Gusztáv könyvkiadó és -kereskedő, ev.
(További leszármazó család: RÁTZ.)

- C2 Izabella Jozefa Anna, * 1852.08.29. Vác-Felsőváros, + 1869.06.19. Buda.
- C3 **Ottó József Antal**, * 1853.12.22. Buda-Krisztinaváros, + 1913.10.21. Budapest. Dr. med. ideg- és elmegyógyász, a Budai Magán Elme- és Ideggyógyintézet igazgatója, a törvénytudományi lélek- és elmekörtan egyetemi magántanára, a budapesti orvosi szövetség elnöke, a Magyar Vöröskereszt újjászervezője és főmegbízott-főgondnoka (1898), m. kir. udvari tanácsos (1900), főrendiházi tag (1905). Kitüntetései: Magyar Vöröskereszt Csillaga, Spanyol Vöröskereszt Érdemkeresztje, Vaskorona Rend III. osztálya, Török Medzsidszi Rend tiszti osztálya és tiszti csillaga, Szerb Szent Száva Rend csillagos középkeresztje, Német Lovagrend Mária Keresztje. Magyar **bároi** rang és címerbővítés: Bécs, 1910.02.17.
= 1877.09.29. Budapest-Belváros, WELLES (Wellesz, Vellesz) Anna, * 1846.12.19. Pest-Lipótváros, W. András (Endre) számvevőtiszt a vaspályánál Pesten (* ca. 1807, + 1881.04.04. Bp.) és Anna Antonia Elisabeth Amalia HERMANN von Hermannstahl leánya. + 1935. 03. 15.
(További leszármazó családok: hórai és tóthfalusi HORÁNSZKY, fruškagorai POPOVIĆ)
- C4 **Mária Antónia Jozefa (Irma)**, * 1855.02.24. Buda, Krisztinaváros, + 1929.
a) = ca. 1872, ALTER Ede nagykereskedő. * ca. 1837, Josef A. és Anna RUPP fia, + 1884.01.05. Budapest.
b) = KLAMMER Richárd, + 1916.
- C5 **Géza (Viktor) József Ferenc**, * 1857.04.06. Buda-Krisztinaváros, + 1879.05.31. Budapest. Bölcsészhallgató (török, perzsa, arab) a budapesti egyetemen.
- C6 **Anna Jozefa Franciska**, * 1858.03.26. Buda-Krisztinaváros, + 1879.11.01. Budapest.
= 1878 előtt, LECHNER Károly dr. med., elmegyógyász, reflexológus, egyetemi tanár, az MTA levelező tagja, L. Ödön műépítész öccse. * 1850.03.21. Pest-Belváros, Johann L. és Theresia SCHUHMAYER fia, + 1922.01.19. Budapest. (b. = KLAMMER Hedvig).
- B2 Anton Alois Valentin, * 1820.06.02. Babarc, + 1821.01.10. Babarc.
- B3 Karl Johann Nepomucenus, * 1821.10.26. Babarc.

- B4 Alois Adolph, * 1823.04.19. Babarc, + 1830.07.25. Babarc.
- B5 Ignaz Eduard, * 1824.07.09. Babarc.
- B6 **Theresia Emilia Vilhelmina**, * 1825.09.14. Babarc, + 1899.11.29. Pécs.
= 1850.11.28. Babarc, Josef HOCHREIN akadémiai festőművész, litográfus, pécsi nyomdatulajdonos, * 1820.08.06. Liptód (Baranya vm.), Johann H. és Elisabeth GUSTNER (Kustner) fia, + 1905.06.23. Pécs.
- B7 **Klara Rosina Antonia**, * 1828.02.23. Babarc, + 1908.03.16. Bécs/Wien.
= Carl WEIL bécsi pincemester és bornagykereskedő, oberdöblingi tanácsnok, díszpolgár, (Wein-Großhändler, Gemeinderat in Ober-Döbling, Wohltäter, Ehrenbürger) * 1819, + 1877.02.10. Bécs/Wien. Tem.: Grinzinger Friedhof in Wien.
(További leszármazó család: gyoroki ANDRÉNYI.)
- B8 Antonia Klara, * 1829.06.12. Babarc, + 1830.08.24. Babarc.
- B9 **Maria Katharina Barbara**, * 1830.10.31. Babarc.
Gyermekei: C1–C2
- C1 Mária, * 1857.05.10. Pécs-Székesegyház (illeg.).
- C2 **Lajos**, * 1858.11.06. Pécs-Székesegyház (illeg.), + 1912.06.04. Budapest VIII. ker. Mozdonyvezető, kalauz a pécsi vasúnál, nyugalmazott MÁV-altiszt.
= 1883.09.27. Pécs-Belváros, SCHNEIDER Anna, * 1862.11.16. Pécs, Johann Sch. asztalos és HORVÁTH Anna leánya.
- B10 Antonia Agatha, * 1832.01.21. Babarc.
- B11 **Kornelia Karolina**, * 1833.05.08. Babarc, + 1911.09.05. Pécs-Székesegyház (Klimó u. 24.).
= 1859.07.19. Pécs-Belváros, KOMÁROMY Károly megyei írnok, m. kir. betétszerkesztő, * 1835.11.01. Dombóvár (Tolna vm.), K. József csizmadiamester és Theresia BENZENLEITNER fia.
- B12 **Theresia Aloysia (Lujza)**, * 1834.10.13. Babarc.
= KRATTER [?].
- B13 Alois (Lajos), * 1835.08.16. Babarc, + 1835.08.16. Babarc.

A11 **Agatha**, * 1794.01.28. Szekszárd, + 1879.02.09. Szekszárd.
= 1815.01.09. Szekszárd, Anton Ignaz KREBS, * ca. 1790., + 1825.01.03.
Szekszárd.

(További leszármazó családok: PFÖRTNER, HASSZÁL, KOPECZKY,
SELEZNIK/SEBESTYÉN, JILK, WAGNER, SÁNTHA, TOMALIK
SZATMÁRI, KELECSÉNYI.)

A12 **Johann Alois**, * 1796.06.15. Szekszárd, + 1872.11.13. Bécs/Wien. Bécsi
bornagykereskedő, borexportőr, a bécsi ókatolikus felekezet tagja és
támogatója.

= nemes HORVÁTH Anna, * ca. 1804., + 1860.09.09. Bécs/Wien.

A13 Theresia , * 1798.10.01. Szekszárd, + 1800.08.14. Szekszárd.

Jelmagyarázat: * születés (keresztelés)
= házasságkötés
+ halál

Öz. Pförtner Károlyné szül. Krebs Zsófia. özv. Hasszal Józsefné szül. Krebs Alojzia. úgy Krebs Antal Ignác mélyen szomorodott szívvel jelentik sajtát, valamint számos gyermekeik és unokáik nevében felejtetlen édes anyjuk, illetőleg nagy- és dédanyjuknak

ÖZVEGY KREBS SZÜL. SCHWARTZER ÁGOTA
asszonyinak

folyó hó 9-én reggeli 7 órakor életének 85-ik évében, a halotti szentségek íjtatos felvétele után végelgyengülés
következtében történt gyászos elhunytát.

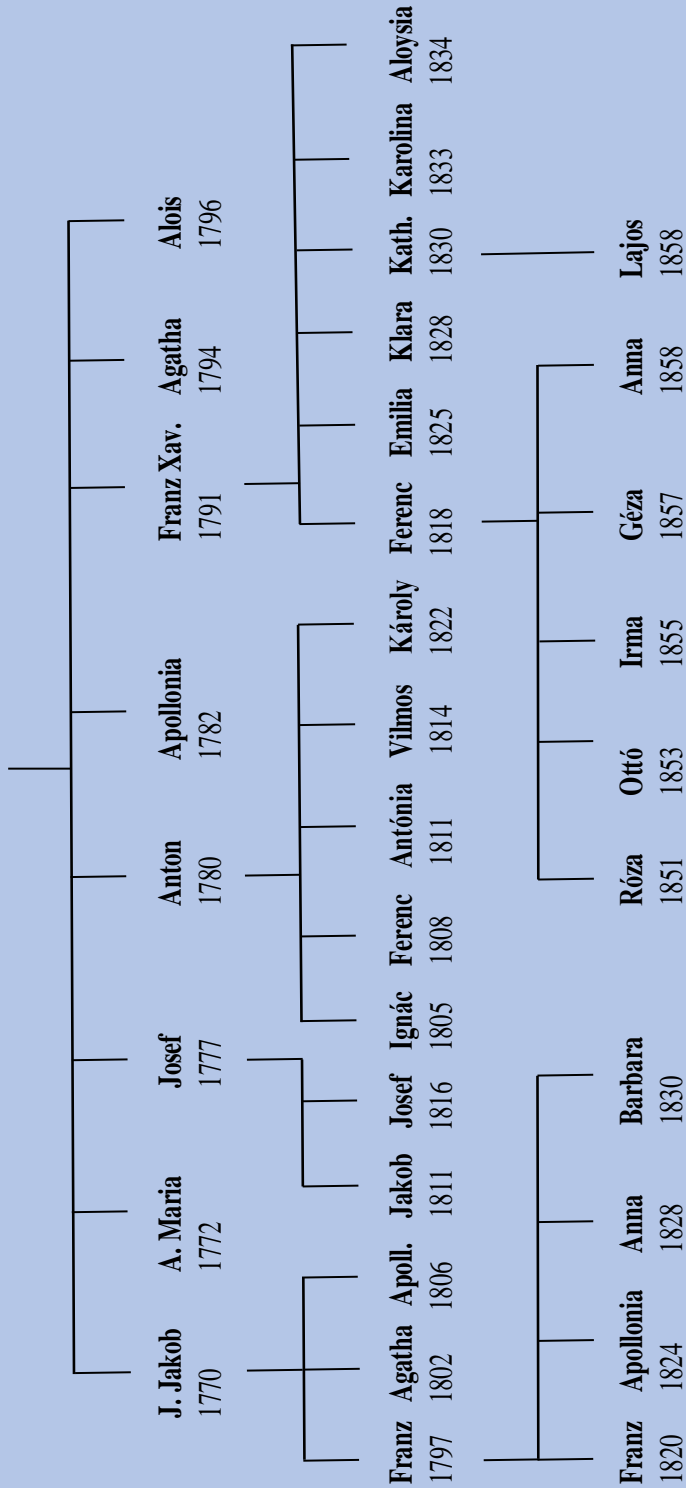
A boldogultnak hült tetemei folyó hó 10-én délután 4 órakor fognak az alsó-városi sírkertben örök nyugalomra tétetni, — az engesztelő szentmise-áldozat pedig ugyanezen hó 11-én délelőtt 8 órakor fog a belvárosi plebánia templomban az Urnak bemutatni.

Szekszárdon, 1879. évi február hó 9-én.

ÁLDÁS ÉS BÉKE HAMVAIRA!

Franz Anton SCHWARTZER

= 1769 Maria Agatha SCHAY

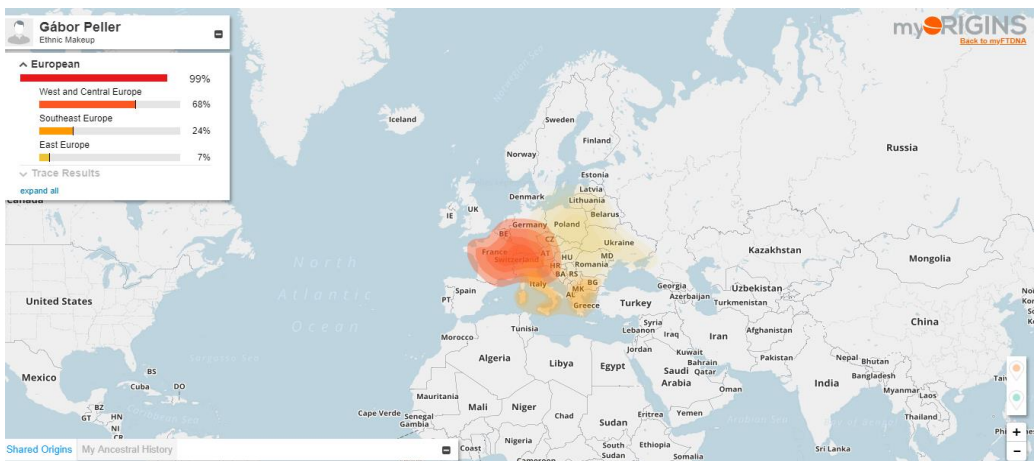
Peller Gábor:

Genetikai őseim

Ez nem egy tudományos szakszöveg lesz, nem lesznek benne pontos meghatározások és szaknyelven előadott magyarázatok, mivel nem vagyok genetikus, a lehető legegyszerűbben írom le a genetikai témákat. A központban az én genetikai eredményeim lesznek és azok kapcsolata távoli őseimmel és persze egy beszámoló arról, hogy milyen a genetikai tesztelés folyamata, ha minden tesztet elvégez valaki.

Az egész úgy kezdődött, hogy 2010 óta van egy családfám és egy ahhoz tartozó internetes oldal a MyHeritage cégnél, ők aztán később elkezdtek reklámozni az FTDNA cég genetikai tesztjeit, amiből volt autoszomális, női és férfi is. Már egy ideje érdekelt, hogy melyik genetikai haplocsoporthoz tartozhattak férfi és női felmenőim és egész izgalmasnak látszott, hogy az autoszomális tesztjük azt ígérte, hogy megmondja milyen etnikai csoportokhoz tartoztak az őseim.

2015. januárjában volt egy akció, aminek nem tudtam ellenállni, 59 dollárért plusz 10 dollár szállítási költségért lehetett rendelni egy nőági tesztet, az mtDNAplus-t, a nőági tesztnek három fokozata van, alap, plusz és a full. Megérkezett a rendelésem 2015 februárjában a FTDNA céghez, ezután regisztráltam és saját fiókot és internetes oldalt hoztam létre. A cég postán kiküldött egy mintavevő készletet, két vattás pálcikával dörzsöléssel dns mintát vettem a szám belsejéből, a pálcikákat beraktam két folyadékkal teli üvegbe, az egy műanyag zacskóba került, a zacskó pedig a papír tasakba, amit elküldtem a cégnek az USA-ba. 2015 májusában lett meg az eredmény, a T2 haplocsoportba tartoztam.

Mielőtt belekezdének a technikai részletekbe, apai ágon legtávolabbi ősöm **Jakob Beller** (1630–1685) volt, egy *Hundersingen* nevű faluban élt, ez ma *Herbertingen* része, a Duna mellett közvetlenül, Württembergben, anyai ágon, ha úgy nézzük hogy az anya anyjának anyja és így tovább anyai ágon, a legtávolabbi ismert ősöm **Katharina Metzger** (1715–1780) volt, ő a *Rechtenbach* nevű faluban született Frankföldön, **Johann Metzger** (1689–1746) és **Anna Maria** (1690–1742) lányaként, a szülei 1723-ban vándoroltak ki *Pilisszentivánra*.

A nőági öröklődés genetikailag a következőképpen néz ki:

A genetikai örökítőanyag egy része nem a sejtmagban, hanem a sejt mitokondriumnak nevezett részében található, ez a örökítőanyag rendkívül stabil, ritkán mutálódik és csak anyai ágon öröklődik, tehát az anya átadja a gyerekeinek, de csak a lányai tudják továbbadni a gyerekeiknek, így néz ki a láncolat: anya, anyai nagymama, anyai dédanya és így tovább, a végén egyetlen nő található, aki nagyjából 200 ezer éve élt, ő volt a genetikai Éva, minden ma élő nő tőle származik. A genetikai mutáció a genetikai örökítőanyag megváltozását jelenti, egy új változat jön ilyenkor létre, új tulajdonságokkal.

Mint írtam, elég ritkán mutálódik a női örökítőanyag, a mai európai nők néhány nő leszármazottai, akik néhány ezer-tízezer éve éltek Európában, ezek a: H, U, K, J, T, V, W, X jelzést kapták a genetikusoktól. Ezekből az U a legrégebb, már a jégkor elején megjelent, a mai európaiak 11 %-a hordozza. A H haplocsoport a leggyakoribb Európában, 40-50 % az aránya. A Közel-Keletről származik, nagyjából 30 ezer éves, az utolsó jégkorszak idején szinte egész Európát elborította a jég, de volt néhány jégmentes terület, ezek egyike volt az Ibériai félsziget (Spanyolország, Portugália), ide szorultak vissza a H hordozói, itt alakult ki több alcsoportja.

A haplocsoport azokat az embereket jelenti, akiknek egy közös ősük volt, akiben létrejött egy genetikai mutáció és a csoport tagjainak mind megvan ez a mutáció.

A V haplocsoport nem túl gyakori, 4 % körül van Európában, 10 ezer éve alakult ki a Közel-Keleten. A W is elég ritka, néhány százalék Európában, 24 ezer éve alakult ki Nyugat-Ázsiában. Az X is ritka, 1 % Európában, 30 ezer éve alakult ki Nyugat-Ázsiában.

A K haplocsoport az U egyik alcsoportja, 20-30 ezer éve alakult ki Nyugat-Ázsiában, ez 10 % körül található meg az európai népességben.

Az J haplocsoport elég régi, 45 ezer éve jött létre a Közel-Keleten, Európában 12 % az aránya, a neolitikus földművelők hozták a Közel-Keletről Európába.

A neolitikum, magyarul csiszolt- kőkorszak a jégkor végén jött létre a Közel-Keleten, nagyjából 10 ezer éve, akkor még nem ismerték a fémeket, csiszolt kőszerszámokat használtak sok feladatra, felfedezték idővel a földművelést és az állattenyésztést. Kr.e (Krisztus előtt) 7000-ben átkeltek a mai Törökország területéről Délkelet-Európába (a Balkán-félszigetre) ezek a földművelő-állattenyésztő közösségek és onnan északra vándorolva idővel Európa minden területén megjelentek, ők terjesztették el a földművelést és állattenyésztést Európában, előtte csak vadászó, halászó, gyűjtögető csoportok éltek Európában.

Akkor végül az én haplocsoportom a T, ez 30 ezer éve jött létre a Közel-Keleten, a két alcsoportja a T1 és T2 nagyjából 20 ezer éve jelent meg. Európában 10 % körül van a gyakorisága. Több hullámban kerültek változatai Európába, az utolsó jégkor végén, a neolitikus földművesekkel és keletről az indoeurópaiakkal.

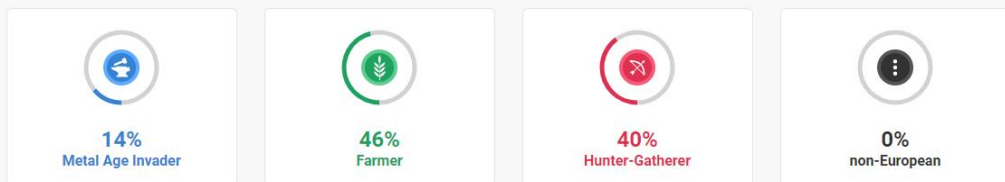
Az eseményeket folytatva, 2018-ban elhatároztam, hogy végére járok a teszteléseknek, volt egy augusztusi akció, árengedmények az FTDNA cégnél, augusztus 11-én megrendeltem női ágon a mtFull tesztet 99 dollárért, az autoszomális tesztet 59 dollárért, a férfiági Y tesztből pedig a Y37 tesztet 130 dollárért, a cégnél a 2015-ben beküldött mintából dolgoztak.

Először a mtFull teszt eredménye lett meg augusztus 24-én, eszerint a T2a1a haplocsoportba tartozom, mint írtam a nőknél ritkább a mutáció és kevesebben is végeznek ilyen tesztet a genetikai cégeknél mint a férfiaknál, így nincs olyan sok haplocsoport mint a férfiaknál és a meglévő csoportok alcsoportjai sincsenek úgy kikutatva a genetikusok által, sok lehet az ismeretlen alcsoport, én is így jártam, a T2a1a egy nagyjából 5000 éves haplocsoport és én egy eddig el nem nevezett alcsoportjába tartozhatok, senkivel nincs jelenleg pontos genetikai egyezésem, több csak nálam megtalálható genetikai mutációval rendelkezem.

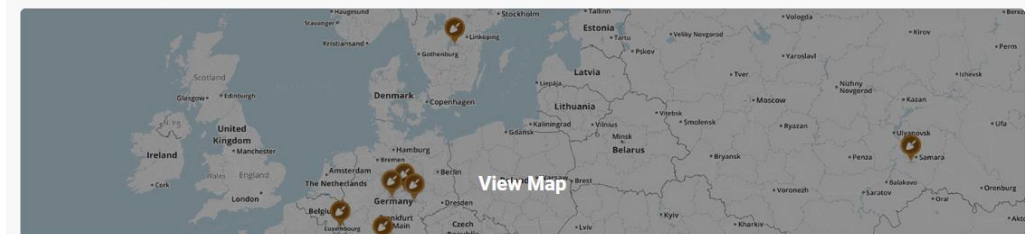
Az autoszomális tesztet augusztus 31-én készült el. Az autoszomális tesztre áttérve, igazából némileg becsapós a genetikai cégek hirdetése, ugyanis sincsenek népekhez köthető genetikai jellemzők, csak földrajzi területek alapján dolgoznak ezek a cégek, ez a USA tesztelői esetében, akik a cégek ügyfeleinek nagy többségét adják és általában fogalmuk sincs róla honnan jöhettek az őseik pontosan, már az is nagy segítség, hogy Európa melyik részeiről származnak az őseik.

Az autoszomális tesztnél a teljes genetikai örökítőanyag mutációit nézik. Ezeket egy genetikai program alapján három nagy csoportba sorolják az európaiaknál, a WHG a nyugat-európai jégkori vadászokra utódai, az EEF a neolitikus földművesek utódai, az ANE a kelet-európai jégkori vadászok utódai (az indoeurópaiak is ide tartoznak). Ezek különböző arányban találhatók meg egyes európai régiókban, ennek alapján határozzák meg a különböző cégek, hogy melyik földrajzi régiókból származnak a tesztelő ősei.

graphics below display the percentages of autosomal DNA that you still carry from these ancient European groups. You can click on these graphics to display more information.

Ancient European Origins map

Nekem kétfajta eredményt adott az FTDNA cég, egyrészt egy történelmi eredményt, eszerint 47 %-ban a neolitikus földművesek, 38 %-ban az őskori vadászok és 14 %-ban a bronzkori bevándorlók (indoeurópaiak) voltak az őseim. Egy földrajzi megoszlást is adtak, eszerint 70 %-ban Nyugat és Közép-Európa, 24 %-ban Délkelet-Európa és 6 %-ban Kelet-Európa területén élt őseim voltak.

Ezután még más cégeknél is végeztettem autoszomális tesztet, a MyHeritage adatbázis növelés céljából 2018 novemberében lehetővé tette, hogy ingyenesen fel lehetett náluk tölteni a más cégeknél készült autoszomális tesztek nyers adatait és eredményeket is adott utána, nekem december 1-én lett kész, eszerint 59,4 %-ban Észak és Nyugat-Európából származok, 28,2 %-ban Kelet-Európából (balkáni), 8,4 %-ban Dél-Európából (görög és dél-olasz), 4 %-ban Nyugat-Ázsiából.

Egy harmadik céghez is feltöltöttem az eredményeimet, ez volt a Living DNA, ők adták a legszimpatikusabb földrajzi becslést 2019.június 26-án, eszerint Észak és Nyugat-Európából származom 93,6 %-ban, ezen belül déli

germán vagyok 79, 1 %-ban (ez Ausztria, Dél-Németország, a német Rajna-vidék és Belgium flamand része), északkelet germán (a volt NDK keleti része) 14,5 %-ban. Van egy furcsa rész is, Kelet-Európa és ezen belül a Balti országok 6,4 %-ban.

Egy negyedik céghez is feltöltöttem az autoszomális eredményeimet, ők történelmi korokból származó emberektől vett genetikai eredmények alapján dolgoznak, ez inkább érdekesség volt számomra, szórakozás, ez a MyTrueAncestry cég, ide 2020 május 24-én töltöttem fel az adatokat. A legközelebb hozzám genetikailag egy Collegno nevű észak-olasz településen (Torino mellett), Kr.u 590 körül egy langobard temetőben eltemetett frank harcost találtak.

A langobardok egy germán nép voltak, akik Kr.u. 568-ban vándoroltak be Itáliába és elfoglalták a nagyobbik részét.

A cég szerint a modern népek közül az osztrákokhoz állok legközelebb, a régi népek közül a frankokhoz, a gallokhoz, a vizigótokhoz, a türingekhez és a szkítákhoz. Az őseim közé tartozó népek szerintük: frankok, kelták, gallok, belgák (ezek is kelták), vikingek, szászok, türingek, vizigótok, osztrogótok, langobardok, vandálok, illirek, boii törzs (ezek is kelták), gallo-rómaiak, rómaiak.

Megállapítható, hogy különböző az egyes cégek autoszomális eredménye, ez a eltérő vizsgálati módszereik miatt lehet.

A genetikai tesztelést végző nagy cégekről elmondható, általában az USA-ban működnek, az ügyfelek is általában ottaniak, kevés európai tesztel náluk, ezek az amerikai tesztelők főleg angol, ír, skót származásúak. Ezért az Angliában, Skóciában, Írországból gyakori férfi haplocsoportok sokkal jobban ki vannak kutatva, mint Európa többi részének haplocsoportjai. A számomra fontos francia származású tesztelők a kanadai franciák utódai, nincsenek túl sokan, sajnos Franciaországban tilos a magáncélú genetikai tesztelés, ezért elég gyengén vannak feltárva a Franciaországból származó genetikai haplocsoportok. Nekem azért lenne fontos, mert valószínűleg francia területen élő kelták voltak az apai ágon a genetikai őseim, onnan kerültek valamikor az ókorban vagy a középkorban Svábjországba. Az is problémát jelent, hogy kevesen végeztek férfiági tesztet a világon, az FTDNA cégnél például 188 ezren eddig, így sokszor nehéz közelebbi, nem néhány ezer éves, genetikai rokonokat találni, ha az ember nem angol, ír vagy skót származású.

A férfi tesztelésnél elmondható, hogy apai ágon öröklődő genetikai örökítőanyagról van szó, amit az apák adnak át a fiaiknak. Itt úgy néz ki a lánc, hogy fiú-apa-apai nagyapa, amíg végül minden férfi közös őséhez jutunk, a genetikai Ádámhoz, ő is nagyjából 200 ezer éve élt.

Most egy olyan rész jön, amit elég nehéz elmagyarázni érthetően. Az FTDNA cégnél a férfiaknál kétféle genetikai tesztelést alkalmaznak a rokoni kapcsolatok megállapítására, az STR és az SNP tesztelést.

Az STR-nél a genetikai örökítőanyagban azokat a szakaszait nézik amik gyakran mutálódnak, ha egy gyakori haplocsoportról van szó mint például az R-M269, amihez százmillió férfi tartozik, elég gyakori a genetikai egyezés egymással több ezer éves rokonságban lévő emberek közt, mert a véletlenszerű mutációik megegyeznek, ezért sok szakaszt kell megnézni ennek kizárására, a valódi rokonság megállapítására, az Y37 teszt az első megbízható teszt, itt 37 szakasznak kell megegyeznie, illetve ebből 5 szakasz eltérő eredménye esetén még rokonság állhat fenn. A Y12 és Y25 teszt egyezései gyakorlatilag nem jelentenek általában valódi rokonságot, csak néhány ezer éve élt közös őst. Az STR tesztelés inkább néhány száz éves rokoni kapcsolat megállapítására alkalmas, családfa kutatásra, a genetikai ősök keresésére az SNP teszt a megfelelő. A STR tesztből a következők léteznek a cégnél: Y12, Y25, Y37, Y67, Y111.

Az SNP tesztnél a genetikai örökítőanyag stabil szakaszait nézik, az egyszer létrejött mutációk itt maradandóak, nem változnak többet, akik egy közös mutációval rendelkeznek, azoknak egy közös ősapjuk volt, mind az ő utódai, a SNP tesztnél három változatot lehet rendelni a cégnél, egy darab adott SNP-t, ami érdekli a tesztelőt, pl: U152, SNP csomagokat a már ismert SNP-ékből és a BigY tesztet, ami tesztelő összes SNP mutációját megnézi.

Az indoeurópai népekről is beszélnem kell, mert ők hozták Európába az én haplocsoportomat az R-M269-et. Ma szinte egész Európában indoeurópai nyelveken beszélnek, kivéve a spanyolországi baszkokat és a finnugor nyelveket, köztük a magyart. Ez nem mindig volt így, a bronzkor előtt Európa nyugati és déli részén a neolitikus földművesek és a közéjük beolvadt őskori vadászok utódai éltek. Az indoeurópai nyelven beszélő népek a mai Ukrajna és az európai Oroszország déli részén éltek. A hozzájuk köthető első régészeti kultúra, a Kr.e 3600 és 2300 közt létező Jamnaja kultúra volt. A bronzkorban nyugat felé kezdtek vándorolni az indoeurópaiak és idővel beolvastották nyelvileg az előttük ott élt népeket. Az európai indoeurópai nyelvcsaládok egy része mára kihalt, mint az illír és a trák, a többségük ma is létezik, mint: germán, szláv, latin, kelta, balti.

A germánok őseiről is szólnom kell, az indoeurópai népeknek a balti-szláv nyelvek őseit beszélő északi csoportja, amely főleg az R1a haplocsoporthoz tartozott genetikailag a férfiaknál, vándorolt be a bronzkorban a mai Skandinávia és Észak-Németország területére, az itt élő népek férfijai főleg az I1 haplocsoporthoz tartoztak, később Kr.e 1700 körül a Rajna vidékéről a italo-kelta nyelvek őseit beszélő R1b haplocsoporthoz tartozó

férfiak vándoroltak be a térségbe, Az indoeurópaiak nyelve keveredett az itt élők nyelvével, így idővel létrejött a germán nyelvek őse. A germán nyelvcsalád nyelveinek többsége mára kihalt, a ma élő nyelvek közül jelentős: angol, német, svéd, dán, norvég, holland, flamand.

A későbbi könnyebb érthetőség kedvéért leírom a haplocsoportjaimat, mint írtam minden haplocsoport egy ősapa genetikai mutációjára vezethető vissza, a legrégebbi haplocsoporttal kezdem és a legkésőbbi van a végén, ez azt is jelenti, hogy elején lévő haplocsoporthoz tartozik a legtöbb ember, az utolsóhoz most csak ketten tartozunk (ahogy az előbb írtam az R-M269 100 millió férfinál található meg Európában). Ezeknél a genetikusok betűket és számokat használnak a haplocsoportok megjelölésére. Azért nem megyek vissza a genetikai Ádámgig, az R1b-vel kezdem.

R1b más néven R-M343/R-L754 (az R betűt ezután leahagyom az elejéről) /L-389 / P-297 / M-269 / L-23 / L-51 / P-310 / L-151 / P-312 / ZZ-11 / U-152 / L-2 / DF-103 / FGC-8158 / FT-21550 / FT-19108 / FT-354026

Az Európában előforduló nagy férfi haplocsoportok a következők: I, J, G, E, T, Q, N1c, R1a, R1b.

Az I a legrégebbi Európában élő férfi haplocsoport, 30 ezer éve jött létre Európában, ide tartozik az európai férfiak 20 %-a. Az elődje az IJ 35 ezer éve érkezett Európába a Közel-Keletről. Két nagy alcsoportja az I1 és I2.

Az I1 27 ezer éve jött létre Európában, a germán férfiak egyik fő csoportja volt. Ma ott gyakori, ahol germán eredetű népek élnek: Németország, Ausztria, Hollandia, Anglia, Skandinávia. Skandináviában eléri a 35 %-ot a férfiak közt.

Az I2 26 ezer éve alakult ki Európában, két nagy alcsoportja az I2a1 és az I2a2.

Az I2a1 a Balkánon és a szlávok közt gyakori és Szardínia szigetén. Ennek is van két alcsoportja, az I2a1a1 Szardínián fordul elő, itt 37 % és a baszkok közt, itt 5 %. Az I2a1b a Balkánon és a szlávok közt fordul elő, a leggyakoribb Boszniában, itt 55 %, az albánoknál a legkevesebb, 13,5 %.

Az I2a2 germán nyelvű országokban fordul elő, 5-10 % az aránya.

A következő nagy haplocsoport az J, a Közel-Keleten jött létre, két alcsoportja az J1 és J2.

Az J1 nagyjából 13 ezer éve jött létre a Közel-Keleten, a neolitikus földművelők hozták be Európába, Európa déli részén gyakori, az itteni férfiak 5 %-a tartozik ide, a Balkánon, Olaszországban, az Ibériai-félszigeten.

Az J2 nagyjából 15 ezer éve alakult ki a Közel-Keleten, a neolitikus földművesek hozták Európába, a haplocsoport Európa déli részén gyakoribb, 20 % körüli az aránya Olaszországban, Görögországban, Albániában.

A következő nagyobb haplocsoport a G, a Kaukázusban alakult ki 26 ezer éve, a neolitikus földművelők hozták Európába. Európában a G2a haplocsoport

fordul elő, Ötzi a tiroli jégember is ide tartozott. Európa déli területein 5-10 % az aránya.

A következő nagy haplocsoport az E, Észak-Afrikából származik, ott jött létre 26 ezer éve, a neolitikus földművelők hozták Európába. Európa déli részén gyakori, a Balkánon a leggyakoribb, Koszovóban eléri a 45 %-ot, Romániában a legkevesebb a Balkánon, 15 %.

A következő haplocsoport a T, ez aránylag ritka Európában, 1 % körül van. A Közel-Keleten alakult ki 40 ezer éve, a neolitikus földművelők hozták Európába. Európa déli területein gyakoribb: Görögország, Olaszország, Ibériai-félsziget.

A következő haplocsoport a Q, ez is ritka, 35 ezer éve alakult ki Közép-Ázsiában, érdekes, hogy egyik ága a Q1a az amerikai indiánok egyik haplocsoportja, a másik a Q1b a Közel-Keletre vándorolt. Európa keleti és középső részén található, Svédország déli részén a leggyakoribb, 5 %.

A következő haplocsoport az N1c, az N haplocsoport Kelet-Ázsiában alakult ki nagyjából 35 ezer éve. Az N1c Skandináviában, a Baltikumban, és az európai Oroszország északi részén gyakori, ahol finnugor népek éltek. Finnországban eléri a 61 %-ot.

A következő haplocsoport az R1a, Közép-Ázsiában alakult ki 25 ezer éve, Ázsia és Európa nagy területein terjedt el, a török, iráni, szláv népek közt gyakori. Keleten eljutott Mongóliáig, délen Indiáig. Európán belül a szláv nyelvterületen, a Balkánon, Skandináviában, Németország keleti részén gyakori. Lengyelországban a legmagasabb az aránya, 58 %.

Az utolsó haplocsoport az R1b, a leggyakoribb haplocsoport Európában, nekem is ez a haplocsoport van meg. Európa nyugati részén a leggyakoribb, de Ázsia nagy részén is megtalálható, az egyik haplocsoportja az R1b-V88 Afrika középső részén is előfordul. Nagyjából 18 ezer éve alakult ki Közép-Ázsiában. Írországon, Skóciában, Walesben, Franciaország nyugati részén, Baszkföldön és Katalóniában eléri az aránya a 80 %-ot a férfiak közt.

Az R1b az indoeurópaiak egyik alapvető haplocsoportja volt, ők vitték a bronzkorban Európa nyugati részére, gyakorlatilag ez ott egyenlő a R-M269 haplocsoporttal, nekem is R-M269 haplocsoportom van.

Ahol leírtam a haplocsoportjaimat, ott szerepel a P-310, ez a germán, kelta, italikus nyelven beszélő népek közös haplocsoportja volt, utána jön az L-151 haplocsoport, ahol szétágazik a fejlődés, ennek két nagyobb alcsoportja van, az U-106 a germánok egyik fő haplocsoportja és a P-312, az italikus és kelta népek egyik fő haplocsoportja.

A U-106 a mai Hollandia és Észak-Németország területén alakulhatott ki nagyjából 4500 éve, innen került még a bronzkorban Skandináviába, ez volt a

nyugati germán népek legfontosabb haplocsoportja. Németországban, Hollandiában, Angliában, Skandináviában gyakori.

Most következik az én haplocsoportom, a P-312, ennek két fontos haplocsoportja van, a Z-290, ennek az alcsoportja pedig az L-21, az Atlanti-kelta haplocsoport, a másik a ZZ-11. Az L-21-es haplocsoport Írországban, Skóciában, Walesben, Franciaország északi részén a leggyakoribb haplocsoport, a kelta népekhez köthető.

A ZZ-11 kettéágazik két haplocsoportra, a DF-27 az ibero-kelta, az U-152 az italo-kelta népekhez köthető.

A DF-27 az Ibériai-félszigeten a leggyakoribb, de előfordul Franciaországban, Angliában, Írországban, Németországban, Olaszország északi részén is.

Az én haplocsoportom az U-152, nagyjából 4400 éves, az italikusz és kelta népek közös nyelvet beszélő őseinél alakult ki az Alpok térségében. Az italikuszok egyik fő haplocsoportja volt. Gyakori Olaszország északi részén, Svájcban, Franciaországban, Németország déli és nyugati részén, Anglia keleti részén. Előfordul Spanyolországban, Portugáliában, Írországban, Lengyelországban, Skandináviában.

Az U-152 után következő haplocsoportomról az L-2-ről csak annyit lehet tudni, hogy 4300 éve alakult ki az Alpok vidékén.

Visszatérve az eseményekhez, a férfiági Y37 teszt eredményét szeptember 6-án kaptam meg, ekkor még szinte semmit nem tudtam a genetikai tesztelésekről, később néztem utána a témának. A cég által adott személyes oldalamon láttam a velem megegyező Y12, Y25, Y37 találatokat, ezek olyan emberek voltak, akiknek a Y12-nél nulla vagy 1 szakasz tért el az én eredményemtől, ilyenből volt 3500, a Y25-nél 0-2 lehetett az eltérés, ezekből volt 80, az Y37-nél ahol 0-5 lehetett az eltérés, pedig 4 eltéréssel egy USA állampolgár, akinek egy magyarországi német volt az őse.

Haplocsoportként pedig az M-269 szerepelt piros betűvel nálam, amikor megnéztem a 25-ös találataimat, meglepetésemre másoknál részletesebb haplocsoport eredmények szerepeltek zöld betűvel írva, illetve Y111-es tesztlőknél piros betűvel szintén az M-269 volt oda írva. Elég csalódott voltam, mert nem ismertem a cég tesztelési módszerét és azt hittem, hogy magasabb tesztelési szintnél részletesebb haplocsoport eredményt kapok, nem tudtam mit csináljak, hogyan juthatnék legalább az U-152 szintjére. Elmeséltem a problémámat egy történelmi fórumon, ahol elmagyarázta a témát egy olyan ember, aki már csinált tesztet a FTDNA cégnél.

A probléma lényege az volt, hogy cég az STR tesztjeit hirdette, ennek nem volt része az SNP tesztelés, ami megadja a haplocsoportot, ezért volt piros betűvel írva a M-269 haplocsoport, mert ez becslés volt, azokra a STR teszteredményekre alapozva, amik a M-269 haplocsoportnál jellemzőek, a zöld

betűsek pedig SNP tesztet csináltak már. Tehát vagy SNP csomagot kellett rendelnem, vagy a BigY 500 tesztet, ahhoz, hogy részletesebb eredmény kapjak. Soknak találtam ekkor a BigY500 árát, ezért inkább megrendeltem a szükséges SNP csomagot másnap szeptember 7-én, ez a M343-M269 alap SNP csomag volt, 100 dollárért.

Az SNP csomagtesztelés megértéséhez szükséges azt tudni, hogy a genetikusok az SNP tesztelés segítségével tulajdonképpen családfát építenek, de nem a szokásos családfát, ami az egyéntől halad az ősei felé és vannak matematikai törvényei, miszerint egy embernek két szülője van, négy nagyszülője, nyolc dédszüloje és így tovább, olyan nem lehetséges, hogy például valakinek két apja és három anyja legyen. A genetikusok a genetikai Ádám felől haladnak korunk felé és egy ferfinak nemcsak két fia lehet, hanem akár tíz is, így elég sok genetikailag mutálódott leszármazási ág lehetséges. Az SNP csomagnál néhány száz már ismert SNP mutációt néznek meg, az alapsomagnál, amit rendeltem, az R1b ős után egy szintig minden ismert SNP mutációt megnéztek, mintha egy családfánál ükszüloig minden őst kikutatnának, utána meg szűrőpróbaszerűen néztek SNP-ket, mintha csak a valamiért érdekes őseket néznék meg a családfán a kutatók, a többieket nem. Az R1b esetében, jelenleg a genetikai családfáján 13484 leszármazotti ág ismert.

Az SNP teszt végül november 7-én készült el, elég idegesítő volt a várakozás, mert a cég által megadott becsült időpontot a teszt elkészülésére legalább négyszer megváltoztatták. A várakozás közben projektekre iratkoztam fel. A cég lehetővé teszi a férfi és nőági tesztelőinek, hogy önkéntes alapon projekteket hozzanak létre az azonos területeken érdekeltek, ezek háromfélék lehetnek, az azonos családnevet viselők, az egy földrajzi területről származók és a azonos haplocsoporttal rendelkezők projektjei, ezekből vannak kicsi néhány személyes, több száz fős, és több ezer fős projektek, a legnagyobb az R1b projekt, ennek most 25.570 tagja van.

A tesztelők többsége nem csatlakozik projektekhez és SNP teszteket sem végez. A projektek élén adminisztrátorok állnak, a munkájukat ingyen végzik, általában amatőrök, akik komolyan beleásták magukat a genetikába, de a nagyobb projekteknél genetikusok is vannak. A projektek különböző szolgáltatásokat adnak, számomra kettő volt érdekes, van egy üzenőfal, ahol az adminisztrátoroktól lehet kérdezni, ha nem ért valamit az ember.

A másik pedig egy táblázat, ahol a projekt tagjai vannak csoportokba rendezve a genetikai tesztjeik alapján és tanácsot kapnak, hogy milyen tesztet érdemes elvégezni. A táblázatban következő információ látható a tagokról: van egy azonosítószám, amit az első teszt megrendelésekor kap a tesztelő a cégtől, a legtávolabbi ismert őse neve, az őse országa ahol élt, a tesztelő

haplocsoportja és az általa elvégzett STR teszt mutációinak felsorolása, ez úgy néz ki hogy 111 kocka jön egymás után és minden kockában van egy szám, ami alapján azonosítani lehet a mutációt, ez egyjegyű vagy kétjegyű szám, ha mondjuk valaki a Y37 tesztet végeztette el, akkor 37 kocka van kitöltve, a többi üresen marad. Sajnos vannak olyanok, akik üresen hagyják az ős neve és származási helye részt az adatlapjuk kitöltésekkor, nagyjából minden tízedik tag, az ő adataik így gyakorlatilag értéktelenek a többi tag számára.

Több projektre is feliratkoztam, a legfontosabb az R1b projekt volt, sokat tanultam az üzenőfalukon feltett kérdésekre adott válaszokból, ekkor már gondolkodtam a BigY megrendelésén, de elég elvette a kedvem, amit olvastam a falon, a minimum három hónapos várakozási időről és a folyamatos csúszásokról, ami több hónap is lehetett. Akkor még nem tudtam, hogy a cég 2018 végén új tesztelő gépeket fog venni, amivel egy hónapra rövidült a minimális várakozási idő.

A november. 7-én megkapott SNP tesztém alapján az U-152 haplocsoport L-2 alcsoportjába tartoztam, ezzel az eredménnyel már elégedettebb voltam és jelentkeztem az U-152 projektbe. Az U-152 csoportnak most 2840 tagja van, a legtöbb tag ezen belül az L-2 haplocsoportba tartozik, mint én. Mint írtam, a projekt táblázatában az elvégzett teszt eredménye alapján csoportosítják a tagokat, én egy olyan csoportba kerültem, ahol azok a L-2 haplocsoportba tartozók vannak, akik ezen belül nem a Z-49 vagy a Z-267 haplocsoport tagjai, ehhez a két haplocsoportba tartozik az L2 tesztelő kétharmada, nekem az SNP teszt negatív lett erre a két haplocsoportra. Elég nagy csoport volt ez, 70 taggal és sok különböző származási országgal. A csoport tagjainak az L2 SNP csomag vagy a BigY teszt megrendelését ajánlották, elhatároztam, hogy megrendelem a csomagot és a Y111-et, ha lesz akciós időszak a cégnél.

November végén el is kezdődött egy kedvezményes időszak, ekkor volt a Fekete Péntek kedvezmény, november, 28-án megrendeltem az L-2 SNP csomagot 120 dollárért és a Y111 STR tesztet 150 dollárért. Ekkor még nem akartam megrendelni a BigY500 tesztet, mert soknak találtam az árát, de aztán rábeszéltek, hogyha van rá pénzem és szeretném megrendelni, vegyem meg most. November. 30-án ezt is megrendeltem akciósan, mivel a Y111 szintről számolták a rendelést, az arra kapott kedvezmény után lett 350 dollár a teszt ára, ekkor még törölhettem volna a megrendelt L2 SNP csomagot, de mint írtam nem lehetett akkor tudni mikor lesz kész a BigY500 teszt, akartam egy rövidebb idő alatt megérkező eredményt, ezért nem töröltem a rendelést. Mai fejjel kihagynám az SNP csomagokat és a Y111-et és egyből a BigY.t rendelném meg.

A BigY-500 csomag a cég csúcsteljesítménye volt, itt a tesztelő minden SNP mutációját megkeresik, azokat is, amik csak nála fordultak eddig elő, más embernél még nem találták meg, ezeket magán SNP-nek nevezik. Ezenkívül 500 STR szakaszt is teszteltek, ennek mondjuk számomra nem volt jelentősége. Miközben zajlott a tesztelésem a cég átállt a BigY-700 tesztre, amit megkaptam ajándékként, a régi BigY-500 tesztelőknek 200 dollárt kellett fizetni ezért később, ha meg akarták kapni a BigY700-at, tehát így nálam 700 STR szakaszt teszteltek.

Először a Y111 STR teszt eredménye érkezett meg december 16-án, a 111-es szinten nem volt egyezésem senkivel, A 67-es szintnél három távoli egyezésem volt, 5 eltérés volt köztem és a Y37-nél említett német származású amerikai férfi közt, ő csak a Y67-et végezte el, 6 eltérés volt köztem és egy Luxemburgból származó amerikai férfi közt és 7 eltérés volt köztem és egy svájci férfi közt.

Közben még annyi izgalom volt, hogy december. 4-én írt nekem a cég, hogy kevés lesz a BigY teszthez a mintám, ezért küldenek új mintavevő csomagot, amit január közepén kaptam csak meg, a mintavétel után visszaküldtem másnap az USA-ba.

Az L-2 SNP csomag eredménye 2019.január 7-én érkezett meg, addig találgattam vajon melyik csoportba fogok kerülni. A teszt eredménye az R-FGC8158 haplocsoport lett, gyorsan meg is néztem a táblázatban, ennek az első oldalán volt, egy oldalon 500 tesztelő van. Sajnos ez egy elég kicsi, most 47 tagú csoport. A csoport két alcsoportra osztható, felül azok vannak a FGC-8158 csoportban, akik csomagtesztet végeztek vagy egy másik tesztelővel való rokonság, STR egyezés miatt, SNP teszt nélkül is odatette őket az adminisztrátor. Itt van 6 azonos őssel rendelkező francia, két angol, egy olasz, egy spanyol és egy német, én is ide kerültem. Ez alatti részben pedig BigY tesztet végzett emberek vannak alcsoportokban, a többség angol, négy lengyel, két ír, egy olasz és több ismeretlen országból származó, köztük két olyan, aki az őse nevét sem írta be, így az alapján sem azonosítható a származása. A R-FGC8158 csoport közös őse nagyjából 3500 éve élt.

A BigY-700 eredményét 2019.február. 25-én kaptam meg, ami szintén a R-FGC8158 lett, aminek nem igazán örültem. Abban reménykedtem, hogy az R-FGC8158 egyik alcsoportjába kerülök, ebből négy volt akkor: R-FGC8154, R-Y61423, R-Y48952, R-BY4237. Ezek közül a L-2 teszt eredményéből már tudtam, hogy a R-FGC8154-re negatív vagyok, de a másik három csoportban még reménykedtem, de egyik csoportba sem kerültem be.

A BigY tesztről még nem mondtam el, hogy a tesztelők többségének van egyezése más BigY tesztelőkkel, ennek az a feltétele a cégnél, hogy a két

egyezőnek maximum 15-15 olyan magán SNP-je lehet, ami nincs meg a másik tesztelőnek.

Az SNP-ről érdemes még elmondani, hogy ez alapján kiszámítják mikor élt két tesztelő közös őse. A BigY-500-nál úgy számolják, hogy a leszármazás során 130 évenként történik egy SNP mutáció, a BigY-700 jobb minőségű tesztjénél, ahol több SNP-ét mutatnak ki, 83 évet számolnak erre, tehát 10 SNP eltérés esetén 830 éve élt a közös ő. Én az egyszerűbb számolás miatt 100 évet számolok. A BigY700 teszttem után 44 magán SNP-vel rendelkeztem. A tesztelők közti egyezés azért nem mindig érték, sokan a közeli rokonaikkal együtt tesztelnek, így olyan mintha kétszer tesztelték volna magukat. Én személy szerint akkor lennék elégedett, ha találnék olyanokat, akikkel 1000, 1500, 2000 éve élt közös őseink voltak, mert így lehetne követni, hol élhetett nagyjából akkor az akkori ősapám.

A FTDNA cég az általa felfedezett SNP-eket elnevezi, két betű és számok jelölik őket, a BigY-500 teszteléssel kapott SNP-ék betűi a BY, BigY-700 betűi az FT.

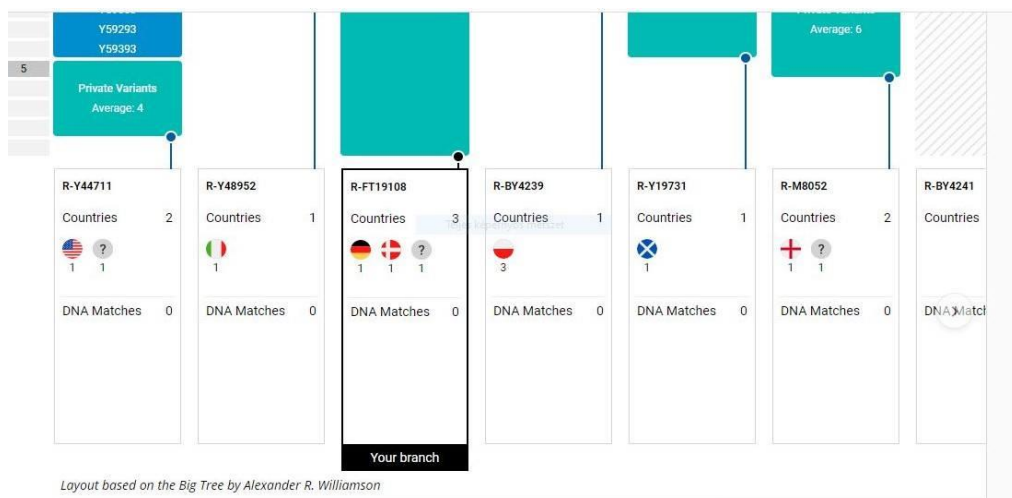
A haplocsoportokkal kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy nemcsak a névadó SNP-vel, hanem más SNP-vel is rendelkezhetnek, például a R-FGC8158 haplocsoportnál, még a FGC-8178 és a Z-13641 SNP is megtalálható a csoport minden tagjánál. A Z-13641 olyan szempontból érdekes nálam, hogy 2019-ben fedezték fel és ezzel 44-ről 43-ra csökkent a magán SNP-im száma.

A következő lépésként letöltöttem másnap a BigY-700 genetikai eredményeit és feltöltöttem Alexander Williamson The Big Tree oldalára, ő egy genetikus és a P312 haplocsoportot kutatja, nemcsak az FTDNA, de más cégek tesztelői is feltölthetik az adataikat hozzá és ő ez alapján létrehozott egy családfát a P312 haplocsoportjaiból. Itt született az első eredmény, ami reményt adott, őszintén szólva úgy gondoltam, soha nem kerülök ki a FGC-8158 csoport felső táblázatából, senkivel nem lesz egyezésem. Tehát két hónap várakozás után elhelyeztek itt a családfán, a FGC-48952 haplocsoport két tagjával lett egy közös SNP-énk.

Ezután az FTDNA cég is végrehajtott egy fejlesztést a nyáron, ez volt a Big Y Block Tree, itt elhelyezik családfa formában az azonos haplocsoporthoz tartozó tesztelőket. A cég közben átnézte a magán SNP-eket, ennek eredményeként 2019.november 5-én kellemes meglepetés ért, átkerültem egy új haplocsoportba, ez volt az R-FT21550, úgy jött létre, hogy találtak két közös SNP-ét a R-Y48952 haplocsoport, az R-BY4239 haplocsoport tagjai és köztem, ez a két SNP, a R-FT21550 és a R-FT165198 volt. Ezzel a magán SNP-im száma 41-re csökkent. Ezután kikerültem a R-FGC8158 csoport táblázatának felső részéből és egy közös csoportba kerültem a két csoport

tagjaival, ez lett az R-FT21550 haplocsoport. A blokkfán is elhelyeztek, a szélére kerültem, mivel nem voltam a másik két csoport tagja. A 100 éves SNP módszert alkalmazva, 3300 éve élhetett a R-FT21550 haplocsoport őse. A csoporthoz most 3 lengyel, 2 angol, egy skót, egy amerikai, egy olasz, egy dán, 3 ismeretlen származású és én tartozom. Akinél amerikai származás van írva, azok nem tudják, hogy melyik európai országból érkezett az ősök a USA-ba.

Ezután abban reménykedtem, hátha lesz valamikor olyan tesztelő, akivel lesz 1-2 közös SNP-énk és közös haplocsoportunk lesz, Ez 2020.április.28-án következett be, amikor jött egy tesztelő, akivel létrehoztuk a R-FT19108 haplocsoportot, négy közös SNP-énk volt, ezzel 37-re csökkent a magán SNP-im száma, még elég messze a kívánatos 15-től. A blokkfán kikerültem a széléről és egy közös függőleges oszlopot hoztunk létre, ahol fel lett sorolva egymás alatt a négy SNP neve. Az örömet azért rontotta, hogy a tesztelő őse ismeretlen országból származott és a tesztelő nem lépett be a U-152 projektbe sem, így a neve alapján sem tudok következtetni a származási országára. A R-FT19108 haplocsoport őse 2900 éve élhetett.

Egy pozitív esemény következett be 2020.július 1-én, egy új tesztelő került be a haplocsoportomba, akinek az őse Dániából származik, ezzel hárman lettünk tagok. Majd 2020.július 14-én egy új haplocsoportot hoztunk létre ketten a dán tesztelővel, az R-FT354026-ot, a haplocsoport őse 2800 éve élhetett. Ebben a haplocsoportban csak egy SNP volt található, a FT-354026. Ezzel 36-ra csökkent a magán SNP-im száma.

A végére azt tudom mondani, hogyha valaki ritka haplocsoportba tartozik, mint én, annak sok türelem kell a BigY teszteléshez, várni olyan

tesztelőkre, akivel van néhány közös SNP és új haplocsoportot hozni vele létre, amivel közeledni lehet időben a mához, a legjobb egy Beller tesztelő lenne Hundersingenből, de erre elég kicsi az esély.

AZ EGYESÜLET KIADÁSÁBAN MEGJELENT KÖNYVEK:

1. Riszt András: Nagyárpád község családkönyve 1723-1945
2. Ament Andor: E L E K benépesítése a törökvész után (1724-1800)
3. ~~Amrein Ferenc – Amrein Hona – Auth Szilvia: A Baranya megyei katolikus települések Mecseknádasd és Óbánya családkönyve 1721-2007~~
4. Stefan Rettig - Josef Skribanek † : Vaskút családkönyve 1772 - 1947
5. ~~Maléth István: Gyoma Evangélikus családkönyve 1835-1918~~
6. Rudolf Keszler: Pilisszentiván (St. Iwan bei Ofen) családkönyve

Áruk tagoknak egyesületen kívülieknek külföldre

1.	3.000, - Ft	3.500, - Ft	25 €
2.	1.500, - Ft	2.000, - Ft	10 €
3.		ELFOGYOTT!	
4.	9.900,- Ft	9.900,- Ft	59 €
5.		ELFOGYOTT!	
6.	4.500 ,- Ft	5.500,- Ft	17 €

+ postaköltség

**A könyvek megvásárlásával az AKuFF
könyvkiadási tevékenységét támogatja!**

Dr. Kopp Kristóf:

A cipszerek betelepülése Máramarosba dédanyám családjának szemszögéből

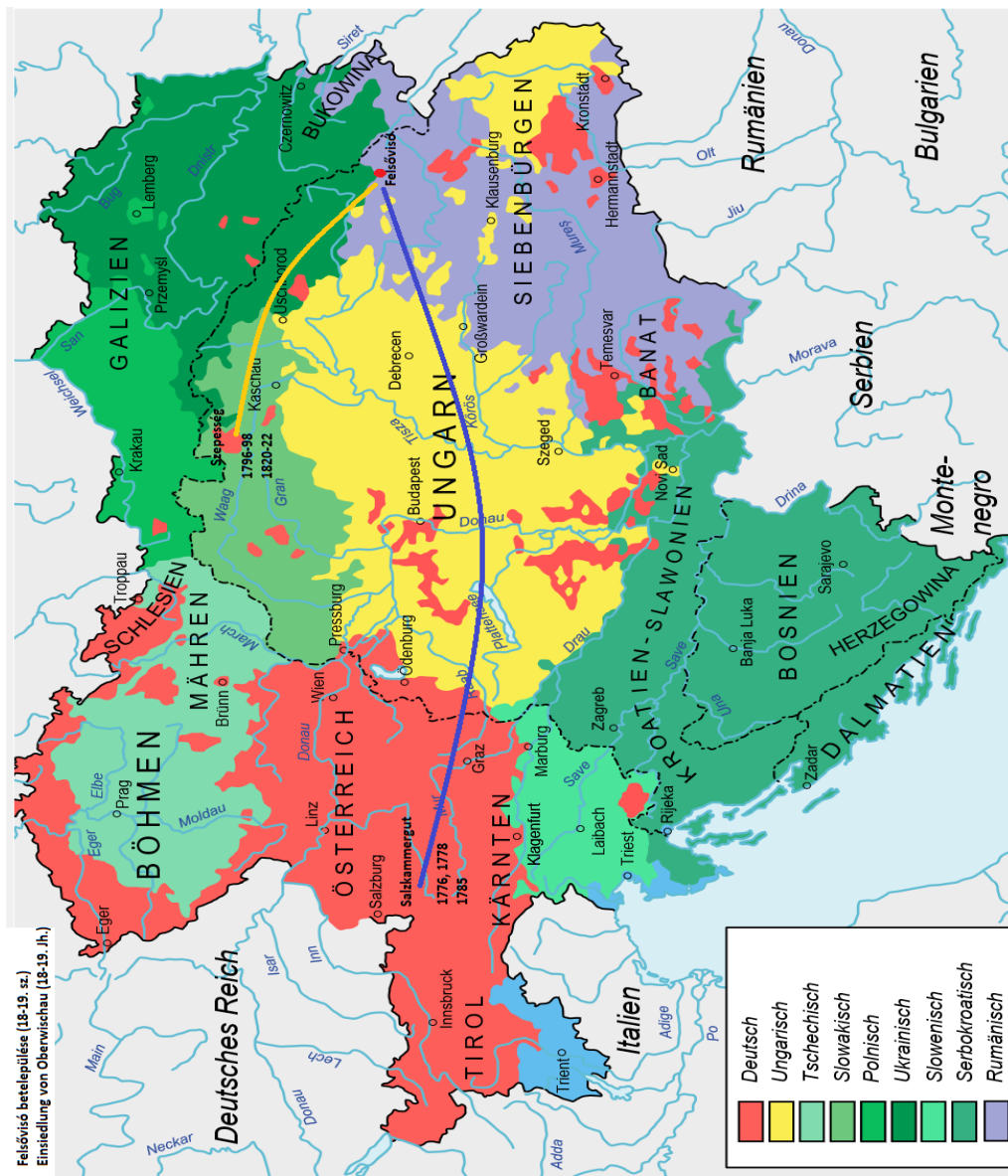
Magyarországi német családkutatókként jól ismerjük őseink betelepülésének különböző időszakait, módjait. Az alábbiakban egy talán kevésbé vizsgált területet és sokszínű lakosságát fogom bemutatni. Egy véletlennek köszönhetően kiderült, hogy innen is származik őszám, nevezetesen a dédanyám, aki *Felsővisón* látta meg a napvilágot 1899. szeptember 29-én, a keresztségben a **Beszkid Terézia** nevet kapta.

A 18. század végén a sóbányászat felvirágoztatására és a fakitermelés elősegítésére mind a bécsi, mind a pozsonyi (magyar) udvar célul tűzte ki a messzi keleten fekvő, szinte lakatlan máramarosi erdőségek betelepítését. A vármegye néhány hajdani középkori eredetű települést (melyeknek jellemzően román-magyar vegyes lakossága volt) leszámítva áthatolhatatlan hegyláncokból és erdőségekből állt. A telepítés két irányból történt, szervezeten, egyrészt a Habsburg Birodalom Osztrák Örökös Tartományából, másrészt belső migrációval, a felvidéki Szepesség németajkú (cipszer) lakosaiból verbuválták a munkásokat.

1776 volt az az esztendő, amikor az első jövevények megérkeztek a mai Felsővisó környékére. Az osztrák adminisztráció törekvésének megfelelően németajkú katolikusok voltak. A korábban betelepített Bereg vármegyei *Németmokra (Deutsch-Mokra)* községből költöztek át, összesen hat család. Az életkörülmények nehezek voltak, fagyos hideg telek, magashegyi éghajlat, rossz termésátlag, mindazonáltal ezek a telepesek itt maradtak és a következő években újabbak követték őket. Az 1776-ban érkezők származási helye eredetileg egyébként az alsó-ausztriai **Gmunden**ben keresendő, a családfők nevei is fennmaradtak. 1778-ban már közvetlenül Gmundenből érkezett 25 telepes család, de egy részük a következő években továbbvándorolt, vagy a rossz életkörülmények miatt visszautazott Ausztriába. A Felsővisón maradtak között volt **Johann** és **Andreas Ilk** kőműves, valamint **Anton Lojosch** fazekas (később Lajosra magyarosodott) valamint családjaik is, a kutatásaim alapján ők voltak első máramarosi felmenőim.

A bevándorlás következtében a terület jelentős fejlődésnek indult. A Vasér patakon duzzasztógátát építettek, hogy a hegyekből a sőt és a fát le tudják úsztatni tutajokon. Ekkor kezdődött meg a nagymérvű fakitermelés a vidéken. A korábbi román lakosság és az ausztriaiak békésen éltek egymás

mellett. A tovább növekvő munkaerőhiány azonban újabb telepítésre sarkallta a királyi kamarát, 1785-ben újabb 25 család érkezett *Ebensee* és *Bad Ischl* vidékéről (Felső-Ausztria), köztük volt másik ősem, **Michael Kreiter** favágó és családja. A hatóságok igyekeztek úgy választani a jelentkezőket, hogy a Máramarosban szükséges ismeretekkel rendelkezzenek (favágók, zsindelykészítők, ácsok, stb.).

1792-ben megkezdte működését a fűrészmalom, ahol munkát talált a legtöbb bevándorolt, bár elég rosszul fizetett. A napóleoni háborúk éhínséget és nyomort hoztak az amúgy is nehéz körülmények között élő máramarosiakra, a korábban itt élt románoknak és a betelepült németeknek egyaránt. 1796-98 között a pozsonyi hatóságok újabb betelepítést sürgettek, de ezúttal nem az Osztrák Örökös Tartományokból, hanem a Magyar Királysághoz tartozó Szepességből sikerült munkásokat toborozni, ez a folyamat egészen az 1820-as évekig elhúzódott. A szepesiek jó része is németajkú szász volt, de neveik alapján sok szlovák, vagy ruszin is lehetett közöttük, akik idővel elnémetesedtek a helyi többség között. Az újabb betelepülők a Vasér jobb partján építették fel házaikat, ezt a részt máig Zipserei (szepesi-sor) néven emlegetik a helyiek, míg az ausztriai „német” telepések a bal partra költöztek, ez lett a Teitschi Rei (német-sor). Évtizedeken át megmaradt a két rész különállása, pedig mind vallásukban (római katolikus), mind német nyelvükben azonosak voltak. A Szepességből érkezett **Elias Beschkid** (máshol **Beskid**, vagy **Beszkid**) ősapám ezzel az utolsó bevándorlási hullámmal, őt az anyakönyv tanúsága szerint 1777. július 23-án keresztelték **Szepesjakabfalván** (ma **Jakubany**, Szlovákia).

Kezdetben az új hazában az anyakönyvezést a rónaszéki plébánia vezette. Az ottani és a későbbi felsővisói római katolikus anyakönyv is csak személyesen kutatható a Szatmári Püspöki Levéltárban Szatmárnémetiben, de hála a jól dokumentált betelepülésnek és nagyapám családfakutatás iránti szenvedélyének két generációtól eltekintve visszavezethető volt a család ezen ága. Több eredeti keresztlevél, vagy a II. világháború során előállított másolat is fennmaradt, amiből szépen felrajzolható a családfa, ehhez társul még nagyapám számos elbeszélése is, aki gyermekkorában az 1920-30-as években a nyarakat az akkor már Romániához tartozó Felsővisón töltötte rokonoknál. Ezek alapján a történet a következő. **Beszkid Terézia** dédanyám szülei **Beszkid Ferenc** és **Ilk Julianna** voltak.

a haláleset helye: <i>Budapest XII.</i>	családi és utóneve: <i>Beszkid Ferencné</i> <i>Ilk Julianna</i>	születési helye: <i>Felsővisó</i>
a haláleset ideje: <i>1964</i> év <i>január</i> hó <i>3</i> nap	neme: <i>no</i> családi állapota: <i>öregy</i> foglalkozása: lakóhelye: <i>Budapest XII.</i> <i>Promontor 14/a</i>	születési ideje: <i>1876</i> év <i>február</i> hó <i>16</i> nap szüleinek családi és utóneve: <i>Ilk György</i> <i>Lajos Bernébet</i>

Az ő házasságuk nem volt tipikusnak nevezhető, ugyanis cipszerosztrák „vegyes-házasságok” ritkán fordultak elő Visón. Ferenc ükapám 1872. február 11-én született és két nappal később keresztelték meg, míg Julianna ükanyám 1876. február 16-án. A szépszülők sorrendben **Beskid Florian**, **Kreiter Josefa**, **Ilk Imre** és **Lojosch/Lajos Erzsébet**.

**A Beszkid család:
Ilk Julianna, Beszkid Ferenc
és a gyermekek, Teréz, Margit, Anna**

Beszkid Ferenc és **Ilk Julianna** házasságkötésének ideje 1896. február 16. Dr. Anton-Joseph Ilk professzor, aki távoli rokonom, és jelenleg Ausztriában él, ígéretet tett, hogy a nála található anyakönyv másolatokat egyszer személyesen átnézhetem, remélem, hamarosan sor kerül erre. Dédanyám volt az első gyermekük, őt még három testvér követte:

Margit (* *Felsővisó*, 1906.06.21., +*Budapest*, 1977.07.06.),

Anna Erzsébet (* *Polena* /Bereg vm/ 1912.02.10., +*Devecser* 1992.08.20.) és

Emil (ő Csehországban élt, igen sokáig, jómagam is találkoztam vele, de pontos születési, halálozási adataim nincsenek).

A születési helyekből jól látszik, hogy valamikor 1906-12 között a család elhagyta Máramarost és a Bereg vármegyei **Polena** községbe költözött. Ferenc ükapám favágó volt, de tehetsége révén fakereskedő lett Kárpátalján, majd később hentes-mészáros üzletet is indított a kis ruszin faluban, **Turjaremetén**, mai szóval élve sikeres vállalkozó lett. Nagyapám sok időt töltött náluk, az alsó osztályok egy részét is a helyi iskolában járta ki, rengeteg fénykép maradt fenn ebből az időszakból.

Itt, Kárpátalján nőtt fel tehát dédanyám, és itt ismerte meg későbbi férjét, a dédapám, **Mazanec Jánost**, aki a Schönborn uradalom – mint később kiderült, utolsó - főerdésze volt.

Az ő házasságuk 1920. október 24-én volt Turjaremetén. Ekkor Kárpátalja már a frissen létrejött Csehszlovákia része volt, Felsővisó pedig Romániához került, de látogatások gyakran történtek, így a német nyelv ismerete sem merült a feledés homályába. Nagyapám elbeszélése szerint a családban mindenki tudott magyarul, németül, csehül (az volt az államnyelv), ruszinul (Kárpátalján a legtöbbször által használt idióma), az ükszülők pedig még románul is (Felsővisón és környékén ezt a nyelvet beszélte a többség). Otthon azonban leginkább már a magyart használták. **Beszkid Terézia** dédanyám és **Mazanec János** dédapám házasságából három gyermek született, két leány, és a középső fiú, **József**, a nagyapám (* **Vócsi** /Bereg vm/ 1922.11.16., + **Budapest** 2016.07.16.). A II. világháború után ezt a családot is szétszórta. Rövid időre a bécsi döntésekkel ismét Magyarország része lett Kárpátalja és Felsővisó is, hogy aztán előbbit a Szovjetunió, utóbbit ismételten Románia kebelezze be.

Ük- és dédszüleim Kárpátalján maradtak a háborút követően, nagyapám katonaként Magyarországra került és itt telepedett le. Beszkid Ferenc ükapám ezt az impériumváltást már nem élte meg, az is a kutatásom része, hogy az ő halálának időpontjára és helyére fény derüljön. Ilk Julianna ükanyám és dédanyám két leánytestvére szintén Magyarországon, Budapesten talált új otthonra, míg fiútestvérük Csehszlovákiába költözött. Ilk Julianna 1964-ben hunyta le örökre szemét, a budafoki temetőben nyugszik, ugyanott, ahol dédanyám, aki három évre rá követte (egy látogatás alkalmával megbetegedett és már nem tért haza Kárpátaljára).

Ha a Beszkid családot végigkövetjük 1777-től 1967-ig, ez alatt a közel két évszázad alatt négy helyen éltek, kétszer váltottak nyelvet, és az utolsó fél évszázadban kétszer országot is. **Beszkid Elias** a Szepességben, **Jakabfalván**, majd **Lublókorompán (Kremná, ma Szlovákia)** nőtt fel a 18. század végén. E két település a lublói uradalomhoz tartozó ruszin jobbágyfaluként volt, vagyis ő még ezen a nyelven beszélt, de kellett ismerje a szepesi német nyelvet is. Később ő családjával Felsővisóra költözött, ahol a cipszer közösségben elnémetesedtek, de a helyi román többség okán ezt a nyelvet is ismerhették.

Majd dédunokája, az én Ferenc ükapám a német mellett a 19. század végi magyarosítási hullám következtében magyarul is megtanult és egyre inkább a családon belül is felváltotta a magyar a németet. Majd a következő állomás Kárpátalja, ahol ismét a magyar és később a ruszin (az ősök nyelve újra előkerül), illetve a cseh nyelv következik. Végül Budapest, illetve a család utolsó férfi tagja, Emil Csehországba emigrált.

Felsővisó német származású lakóinak jó része a Ceausescu diktatúra idején elhagyta Romániát, a kései utódok jobbára Németországban és Ausztriában leltek - remélhetőleg végső – otthonra, de élnek felsővisói cipszerek Kanadától Argentínáig szerte a nagyvilágban, és ahogy fenti sorok bizonyítják, Magyarországon is. A mások számára szinte teljességgel érthetetlen archaikus osztrák dialektust pedig már csak néhány idős néni és bácsi beszél messze fent a máramarosi havasok között.

SZERVEZZEN ÖN IS TALÁLKOZÓT!

Felhívjuk tagjainkat, barátainkat, hogy amennyiben lakó-vagy származási helyükön segítséget tudnak nyújtani egyesületi találkozó megszervezésében, jelentkezzenek.

Feltétel, hogy 50-70 személy részére elegendő hely, valamint az étkezési lehetőség biztosított legyen.

Jelentkezni az egyesületi találkozókon személyesen, vagy írásban (e-mailen) dr. Pencz Kornél elnöknél lehet.

Szeretnénk, ha találkozóinkat hosszabb időre előre meg tudnánk tervezni, hogy a tagjaink az egyéb programjaikat ennek megfelelően tudják alakítani.

Pallai-Wéber Beáta:

Sternberg és én

Gimiben kezdődött. Elkezdtem németül tanulni, s közben néha elgondolkodtam azon, honnan is származhat a családnevem: **Wéber**. Gyakran ízlelgettem a szót, de semmi különöset nem jelentett. Az én családomban nem volt szokás a múltról beszélgetni. Sem az apai, sem az anyai ágon. Súlyos örökség ez, melynek a mai napig cipelem terhét.

Szerettem a német órákat. Volt egy csodálatos német tanárnőm, sokat köszönhettem neki. A legjobb „németes” voltam az osztályban, de persze messze nem voltam olyan jó, mint valaki, aki nemzetiségi gyökerekkel rendelkezik, s a családjában a szülők és nagyszülők németül vagy svábul beszélgettek.

Nagyon szerettem a nyelvet, s szerettem volna német nemzetiségi szakon tanulni, mert az volt a sejtésem, hogy nem lehet véletlen a Wéber név – anyai ágon pedig a Schmidt. Felvételiztem hát a pécsi és a szegedi német nemzetiségi szakokra. Mondanom sem kell, hogy nem voltam elég jó. Pécsett a szóbeli vizsgán megkérdezték, hogy tán mecseknádasdi gyökerű vagyok-e. Szégyenkezve feleltem, hogy sajnos nem, mi pécsiek vagyunk. Sokáig kissé keserű irigységgel néztem azokra, akik Nádason vagy Pécsváradon rendelkeztek gyökerekkel. Akkor még nem sejtettem semmit...

Schmidt öregapám (**Schmidt Lajos**, született: 1924, *Mecsekszabolcs*) eredetét sokáig nyomoztam. Feleségének, nagyanyámnak hihetetlen memóriája volt. 20 éve, amikor komolyan elkezdett foglalkoztatni a „honnan jöttem” gondolata, sokat faggattam. Sajnos nagyapám akkor már olyan beteg volt, hogy nem lehetett vele beszélgetni, meg is halt 2004-ben. Nagyanyám – mint később kiderült - pontosan emlékezett öregapám szüleinek születési dátumára. Egy valamit nem tudott viszont pontosan: azt, hogy nagyapám édesapja nem Mecsekszabolcon született. Emlegette Csehországot, mondván, hogy a papa családja onnan jött, de nem találtam semmi nyomát. Korábban, mikor még az anyakönyvek szabadabban voltak kutathatók a levéltárakban, sokat forgattam Mecsekszabolcs anyakönyveit oda és vissza, hátha találok valamilyen nyomot. Semmit sem sikerült.

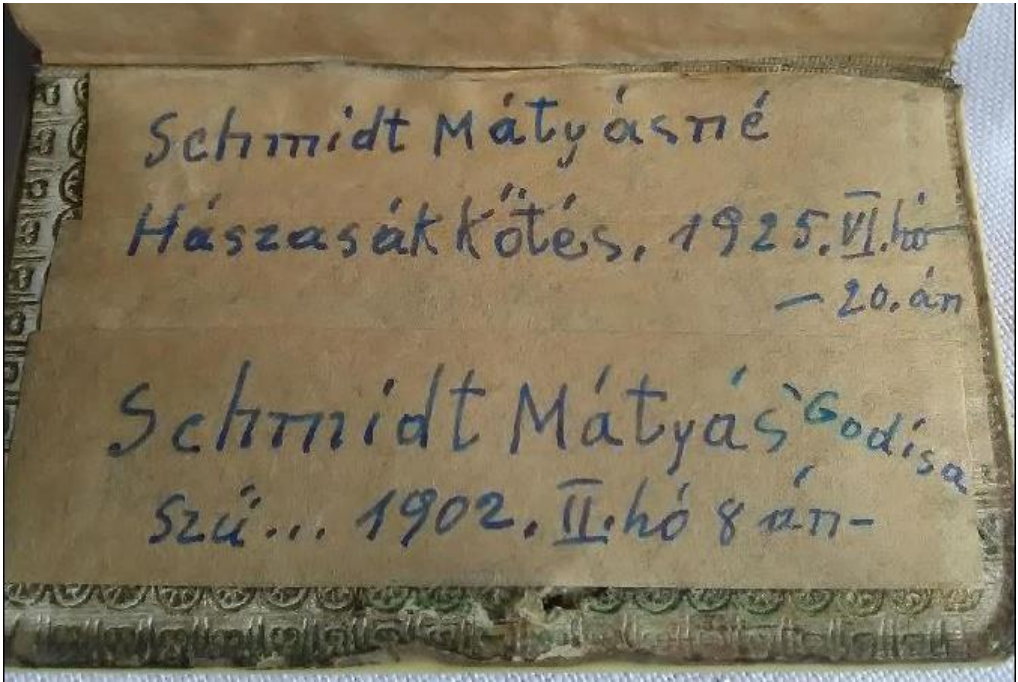
Öregapámnak volt egy testvére, **Ferenc**, akinek született két gyermeke, édesanyám unokatestvérei. Valami oknál fogva megromlott a testvérek között a viszony, s nagyapám és a szülei sem beszéltek egymással hosszú évtizedeken át. Senki sem emlékszik már, hogy mi is volt az oka.

Nagyapám, Schmidt Lajos és testvére, Ferenc

Így viszont teljesen megszűntek ezek a családi kapcsolatok. Az unokatestvérek sem tartották a kapcsolatot, én pedig azt sem tudtam, hogy vannak még unokatestvéreim ezen az ágon. Nagyanyám persze erre is emlékezett, s így legalább a neveket és a születési dátumokat el tudta mondani. Néhány évvel ezelőtt a közösségi oldalak egyikén rákerestem édesanyám unokatestvéreinek a nevére. Mondanom sem kell, hogy tucatnyi Schmidt Ferencet, s jó pár Schmidt Ilonát találtam. Mégis, valahogy ráérezzszerűen sikerült felvennem a kapcsolatot Ilonával. Akkoriban még sok mindent nem tudtam meg tőle, talán nem volt ideje komolyan foglalkozni a kérdéseimmel, de egy idő után fel is adtam a kérdezgetést, míg két éve újra megkerestem, hogy tud-e valamit az öregekről, mert sehogy sem találok a papa édesapjának születési bejegyzését. Addigra már az összes *Mecsekszabolcs* és *Oroszló* környéki település 1902 körüli anyakönyveit átlapoztam többszörösen is, de sehol sem akadtam rá.

Ekkor történt, hogy Ilona küldött nekem egy fényképet egy régi családi Biblia hátsó oldaláról.

Azt hiszem, sosem jöttem volna rá magamtól, hogy **Schmidt Mátyas Godisán** született. Ugyan nézegettem *Felsőmindszent* (Godisa ide tartozott) anyakönyveit korábban, mivel a nagyanyám által nagyapám anyai ágának (**Hárbb**) származási helyeként sokat emlegetett **Oroszló** ott fekszik mellette, de a Familysearch oldalán ez az időszak pont hiányzott. Így viszont, ezen információ birtokában már boldogan jelentkeztem a Baranya Megyei Levéltárban, ahol is megdöbbenve szembesültem azzal, hogy Schmidt Mátyas édesapja **Schmidt János Sternbergben**, Morvaországban született kb. 1852-ben (tehát, nagyanyám jól emlékezett a cseh származási helyre) s édesanyja **Hauk Verona** pedig 1866 körül születhetett **Mecseknádasdon**. **Schmidt János** osztrák állampolgár volt fia születésekor, s magyarul egy szót sem beszélt, így az anyakönyvbe felvezetett információkról németül tájékoztatták.

Csak ültem a levéltárban az anyakönyv felett és néztem magam elé. Tehát nem csak Csehország igaz, hanem rögtön ajándékba kaptam a mecseknádasdi származást is. Mindent elsöprő érzés volt. Boldog voltam, s egyszerre szomorú is, ugyanis rögtön felmerült bennem a kérdés, hogy hogyan kerülhettek Godisára s miért nem tudunk mi a múltunkról semmit sem.

Hazaérve azonnal rávettem magam Mecseknádasd anyakönyveire. S ott voltak mindketten: **Schmidt János** és **Hauk Verona** 1884. november 11-én kötött házasságot *Mecseknádasdon*, s az első három gyermekük is ott született. Az ikerpár **Mária** és **Katalin** 1885-ben jöttek a világra, de még egy évesek sem voltak, mikor néhány hónap különbséggel meghaltak. **János** 1888-ban született, majd 1957-ben hunyt el *Mecsekszabolcson*. Leszármazottait kutatom még.

Negyedik. gyermekük, **Schmidt Mária**, 1890-ben már *Bonyhádon* született. 1892-ben még valószínűleg itt élt a család, mivel **Schmidt János** takácsként szerepel 1892-ben Magyarország iparosainak és kereskedőinek cím- és lakjegyzékében. Nagy valószínűséggel ugyanarról a Schmidt Jánosról van szó, hiszen a mecseknádasdi anyakönyvben már feltüntették János foglalkozását, illetve Mária bonyhádi születése is valószínűsíti ezt.

1894-ben az ötödik gyermek, **József**, azonban már *Nagymányokon* született, s sajnos meg is halt.

1902-ben dédapám, **Schmidt Mátyás** pedig már *Godisán* jött napvilágra.

József és Mátyás között nem találtam több gyermekét a házaspárnak, de nem kizárható, hogy született nekik, hiszen folyamatosan vándoroltak. 1894. augusztusában Veronika édesanyja Nagymányokon halt meg. (Milyen érdekes a sors, a családukban Nagymányok többször is előkerül. Anyai ági felmenőim, akik csak „átutazóban” jártak Nagymányokon, mellett apai ági ükapám, **Wéber János**, is *Nagymányokon* házasodott 1867-ben **Wushing Krisztinával**.)

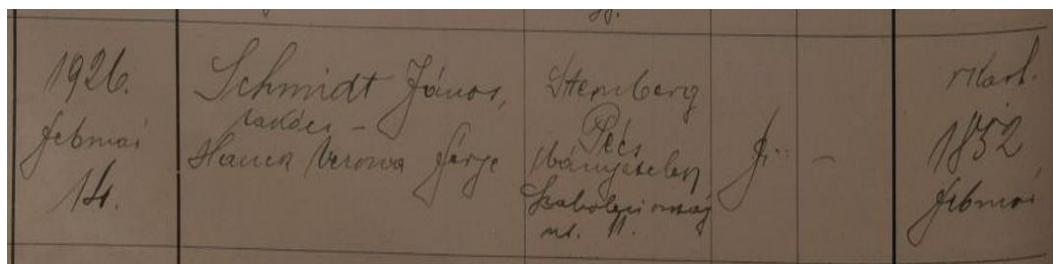
Hála az ebben az időben pontosan vezetett mecseknádasdi anyakönyveknek a sternbergi **Schmidt János** édesanyja és édesapja neve is ismertté vált számomra, így nem volt más hátra, mint hogy utánanézzek, hozzáférhetőek-e az anyakönyvek. Szerencsém volt. A kiolvasással már nem annyira, mert ebben az időszakban borzasztó külalakkal vezették az anyakönyveket Sternbergben. Kis időbe telt, mire rájöttem, hogy hogyan is működik az opavai levéltár honlapja, de onnan már nem volt megállás. – Az opavai levéltár facebook oldallal is rendelkezik, s ugyan az információkat csehül teszik közzé, az angol nyelvű üzenetekre, segítségkérésekre szívesen válaszolnak, s a levéltár keresőprogramja innen is közvetlenül elérhető:

Schmidt János apai felmenői (**Mück, Mann, Kraft**) az 1700-as évek közepétől **Sternbergen** éltek, s kivétel nélkül mind takácsok voltak. Anyai ágon a **Tatzel** (órákésztő mesterek) és **Beyer** (sörfőző és hentes) ősök **Hofból** (ma **Dvorce**) származnak.

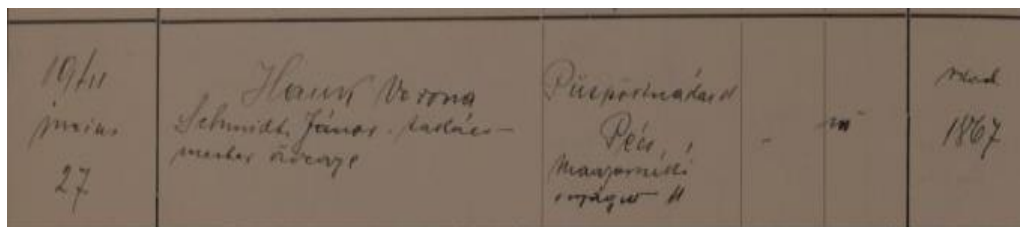
Az 1730-as években a Schmidtek még a sziléziai **Freywaldau** (ma **Jesenik**) anyakönyveiben szerepeltek. Az alábbi házassági bejegyzés 1754-ből, Sternbergből származik, Franciscus Schmidt és Theresia Kraft házasságát örökíti meg.

Franciscus Juvenis defuncti Fran- cisci Schmid Silius Freywaldau et Theresia Superioris. Virgo Theresia Josephi Kraft Silia Sternbergae ambo Textores.	Henricus Heeg civis textor, Andreas Dünghiebl civis textor ambo Sternbergae.
--	--

Ükapám 1926-ban hosszas vándorlás után Pécsbányán halt meg. Fia, dédapám, már nem folytatta a régi családi mesterséget, bányász lett.

Ükanyám, Hauk Veronika 15 évvel élte túl ükapámat. 1941-ben hunyt el. A pécsbányatelepi halotti bejegyzés szerint azonban már Pécssett temették el a központi temetőben. A Pécsi Központi Temető sírhelykereső programjának köszönhetően meg is találtam a sírhelyét, amit azonban megváltás hiányában a maradványok helybenhagyásával 1988-ban újraértékesítettek.

Dédapám testvéreinek néhány leszármazotta után még nyomozok. Hátha valaki tud valamit még a múltjukról mesélni, bár a remény nem sok rá.

A Schmidtek nagy utat tettek meg Morvaországból Mecseknádasdig, majd Pécsig. A miértre pedig a történelem szolgáltathatja valószínűleg az egyedüli választ számomra.

Sternbergnek (Mährisch Sternberg) ma kb. 14000 lakosa van. Kutakodásaim során igyekeztem alaposan utána járni a város történetének. Az alábbi képet 1859. május 29-én tette közzé a Vasárnapi újság, s ezzel együtt egy gyönyörű leírást is, melynek igényes hangvétele és alaposága szinte a 19. század közepi Sternbergbe varázsolja olvasóját, ezért az írást teljes egészében idézem:

1859. május 29. (22. szám.) Vasárnapi Újság
[\(http://epa.oszk.hu/00000/00030/00274/\)](http://epa.oszk.hu/00000/00030/00274/)

Sternberg, morva takács-város.

„Sternberg Morvaország egyik legnevezetesebb helye; nevét minden morva tisztelettel említi, mert történeti emlékekkel van egybekötve. Sternbergi Jaroslaus vagy Idislaus legyőzte a tatárokat, midőn ezek 1241-ben Olmützöt szorongaták s midőn reszkettek tőlük Európa népei. Vitézsége jutalmául Sternberget kapta, hol várt épített, mellynek védelme alatt keletkezett később a város.

Ez meredek magaslatokra támaszkodik, mellyek körülveszik s mellyekre fölnyulik. Ha a termékeny vidéken át feléje közeledünk, semmi sem mutatja, miből gyanítani lehetne, hogy itt egy helyre akadunk, mellynek lakói ipariszorgalmuk által tették magukat olly nevezetessé. Semmi jelvénye a mai iparosságnak; füstölgő toronyalalku kémények, csinos, nagy kiterjedésű gyárépületek, szénportól megfeketült utak, koromtól fekete gyármunkások nem tűnnek itt szemünkbe; csak a város barátságos, sötét palával fedett házai tűnnek fel, mellyeket bizonyos egyformaság jellemez, mit az újabb városoknál már megszoktunk s mellyekben az ipar csendben folytatja átalakító s teremtő munkáját. A város utczái meglehetősen szabályosak, tiszták és csendesek. Nem látni itt a máshol megszokott utcái sürgét forgást és utcái elevenséget, itt csak terhes szekerek vonulnak el mellettünk, gyermekek folytatják egyszerű játékukat, a kávéházak üresek s a kereskedő csendesen jár felalá boltjában; semmi sem zavarja lépteinket a szép kéttornyú templomhoz, melly a város fölött az uralomban osztozik a hegyről lenéző várrommal, mellyhez ha feljut az utas, szép látvány kínálkozik, szeméinek, alant a város, mellynek tagjai a szűk hely közé vannak szorulva, itt egy hegy nyílásban tűnnek el, ott meg a

vetések közé nyulnak ki; amott a magasló, szabályos kuppal bíró hegyek, továbbá a zöld sikság csillogó tavaival, — mellyek látásánál elfeledkezik a néző az ember minden csudaműveiről és csudálja az Isten e gyönyörű alkotmányát.

És mindezen látszó nyugalom ellenére is Sternberg ipara miatt egyike Ausztria legnevezetesebb helyeinek, részint lakosainak szorgalma, ügyessége, részint iparterményeinek jelessége, részint üzletfolytatásának sajátos szervezete által.

Sternberg szövészete már 1780-tól fogva jelentékeny volt és csak ennek s lakosai ipari értelmességének köszönheti jelen nagyságát, kézművessége virágzatát és népeségének 6000-ról kétszer ennyinél is többre szaporodását.

Ezen örökölt s egyszersmind történetivé vált foglalkozást űzi a mai nemzedék is.

A város jelentőségét főképp az képezi, hogy 4—5 négyszög mérföldnyi területen középpontja a pamut-szövésnek, és hogy azon 50,000 embert, kik az Olmützi kerületben e kézművel foglalkoznak, érdekeibe be tudta vonni, úgy hogy ezek egyaránt érzik az ő kézműiparának emelkedését és süllyedését.

Sternberg takácsai legnagyobb részt pamutból, aztán gyapjuból és mintegy tizenkettőnyi részben lenből dolgoznak és a legkelendőbb ágyneműt, nőiruha kelmét, zsebbevalót, nyakkravalót, kávé-abroszt stb. állítják elő, nagy választékban és a divatnak megfelelő alakban.

Fogyasztói közé számítja úgy a felsőbb, mind az alsóbb osztályt. Lerakóhelyei csak benn a birodalomban vannak. A gyáros nagykereskedőknek adja át áruit, vagy maga elviszi azokat a brünni vásárra.

Van e városban két szabadalmas gyár, 286 takácsmester, kik pamutból s lenből dolgoznak, 900 más mester, kik az előbbieknél dolgoznak, 451 takácslegény, 460 takácsinas, 15 festő-intézet, 7 pamutfonálféherítő. Egyébiránt, mint már említettük, Sternberg szövészetében közvetve vagy közvetlenül 50,000 egyén működik közre, s ezek feldolgoznak évenként 4000 csomó fejér és vörös lenfonalat, 32,500 mázsa fejér és festett pamutfonalat, mellynek értéke több millió pftra megy.”

Ez tehát a város, melyet úkapám a fenti cikk megszületése után valószínűleg kb. 10-20 évvel később elhagyott, hogy 1884-ben már Mecseknádasdon házasodhasson. A család egy része azonban ott élt tovább. Édesanyja 1871-ben, édesapja 1908-ban Sternbergben hunytak el.

Az 1700-as évektől Sternberg hatalmas gazdasági fellendülésen ment keresztül, ami a takácsüzemekben alapult. A sziléziai németek bevándorlása már ez időszakra előtt elkezdődött a városban, az én Schmidt ősöm valószínűleg 1730 után érkezhetett a sziléziai Freywaldauból.

Norbert Langer 1792-ben gyári szövődét alapított a városban. II. József cseh királyi minőségében támogatta a fejlődő textilipart, miközben 1782-ben és 1788-ban Sternberg városának kiváltságokat adott egy évenkénti, valamint rendszeres vásárok tartását illetően.

A XIX. század első felében Sternbergben 30 textilgyár, fehérítóműhely és kelmefestőműhely működött, amelyekben a lakosság nagy része munkát talált. A város felett uralkodó családok hatalma után 1848-ban Sternberg önálló település, amely 1850-től az ugyanolyan nevű járás székhelye lett.

A len- és gyapottermesztés érezhető visszaesésére került sor az 1861-1865 között zajló amerikai polgárháború által előidézett nyersanyagkiesés miatt. A munkások jobb életfeltételeiért szállt síkra az 1861-ben megalapított munkás egyesület. Sternberg 1870-ben kapcsolódott be a vasúthálózatba. A szövészeti szakiskolát

A fenti tények ismeretében, valamint annak tudatában, hogy a gyárak gépesítése egyre kevesebb direkt munkaerőt igényelt, az sejthető, hogy úkapám ezen okok miatt döntött úgy, hogy első gyerekként elhagyja Sternberget, s szüleit hátrahagyva útnak indul délre. Elképzelhető, hogy az inasévei is közrejátszottak ebben a nagy utazásban.

Élete végéig megtartotta mesterségét. Halotti anyakönyvében, Pécsbányán is takácsmesterként szerepel.

Az első világháború és a monarchia összeomlása után Sternberg 1918. október 29-től a Szudéta-Vidék tartományhoz tartozott. A várost 1919-ben a német lakosok akarata ellenére Csehszlovákiának ítélték oda. A lakosság 1930-ban 12.760 volt (ebből 11.179 német és 1.346 cseh).

A Münchener Egyezmény 1938-as aláírása után Sternberget a Német Birodalomhoz csatolták és német csapatok szállták meg. Ezt követően Sternberg járási székhellyé vált.

A második világháború után, 1945-ben visszakerült Csehszlovákiához. A német lakosságot a kollektív bűnösség elve alapján elűzték. Sokan kerültek a Sternberg melletti munkatáborba is. Sorsuk és a velükszemben tanúsított embertelen bánásmód tisztán rajzolódik ki a túlélők beszámolóiból. A kitelepítetteket többek között Schefflenz, Günzburg, Kempten, Neu-Ulm, Pfaffenhofen fogadta be.

Sternberget tehát mindenképp elhagyták volna őseim. 50-60-70 évcsupán a különbség úkapám útra kelése és a sternbergi németek kitelepítése között, akik között nagy valószínűséggel élhettek még rokonaink, de ennek kiderítése még rám vár. Ahogy még sok minden más is velük kapcsolatban. Ugyan kérdéseim egy része valószínűleg válasz nélkül marad majd, de hálás vagyok nekik és büszke vagyok rájuk, hogy soha semmilyen körülmények között nem adták fel, s mentek tovább az előttük kirajzolódó úton.

Források:

<http://kiruccanasok.blogspot.com/2015/02/sternberk-mahrish-sternberg.html>
<https://de.wikipedia.org/wiki/%C5%A0ternberk>
https://www.schefflenz.de/fileadmin/Dateien/Dateien/Buch-Unsere-Heimatvertriebenen-2007-von-Michael-Boehm_jun.pdf
https://sudetendeutsche-familienforscher.de/wp-content/uploads/2016/02/Verzeichnis_Vertreibungstransporte_1946_V9.pdf
<http://digi.archives.cz/> - N_Z_O_inv_c_7540_sig_St_I_3_1731-1784_Sternberk_Dlouha_Ulice_Stadlo_Hlasnice_Lipina_Luzice_Babi_263.jpg
<https://e-archivum.pecsiagyhazmegye.hu/>
<https://www.deutsche-biographie.de/sfz48065.html>

IMPRESSZUM

AKuFF-Bote – AKuFF Hírmondó
Alapítva 2005-ben

Kiadja: **Magyarországi Németek Családfakutató Egyesülete (AKuFF)**

H-6500 Baja, Petőfi S. u. 56.

Felelős kiadó: dr. Pencz Kornél, az AKuFF elnöke
Megjelenik 200 példányban. –

Kereskedelmi forgalomban nem kapható.

Nyomdai munka: **Apolló Média Kft.**,
6500 Baja, Bezerédj Pál u. 9-13.

ISSN 2060-2995

Balla Péterné Cserepi Anikó:

A soroksári Drexler család

Soroksár közéletében a Drexler család mindig fontos szerepet játszott. Takarékpénztári igazgató, ügyvéd, községi állatorvos, tanítónő, vendéglős, kötélgyártó, egyházi személy került ki közülük. Vegyük sorra, a családból hányan szentelték az egyháznak életüket.

Anton Drexler mint fésűkészítő és borbély (1790–1872) 1804-ben Kőszegről települt Soroksárra. Feleségül veszi Proszig Antal jegyző lányát, Magdalenát (1794–1856). Kilenc gyermekük született.

- **1. Emmerich 1810–1894**
- Stefan 1813
- **2. Theresia 1815.10.05**
- Johann 1818–1878
- Anton 1821

- Josef 1823–1825
- **3. Karl 1825.**
- Maria 1827
- Ignaz 1829–1841

1. Emmerich Drexler 1832-ben feleségül veszi Schuszter Annát (1813–1860). A házasságban 6 gyermek születik.

- Barbara 1833–
- Anna 1834–1836
- **Stefan 1836–1912**

- **Anton 1839–1903**
- Johann 1841–1842

Stefan Drexler 1858-ban elveszi báró Kalkhoff János, a Hardegg ezredben szolgált nyugalmazott főhadnagy leányát, Christinát. (A főhadnagy 1848. március 26-án Soroksáron hunyt el.)

A házaspárnak 11 gyermeke született.

- **Maria 1858–1923**
- Carolus 1860–1929
- Anna 1862–1863
- Stefan 1863–1918
- Elisabeth 1865–1866
- Julius 1867–1868

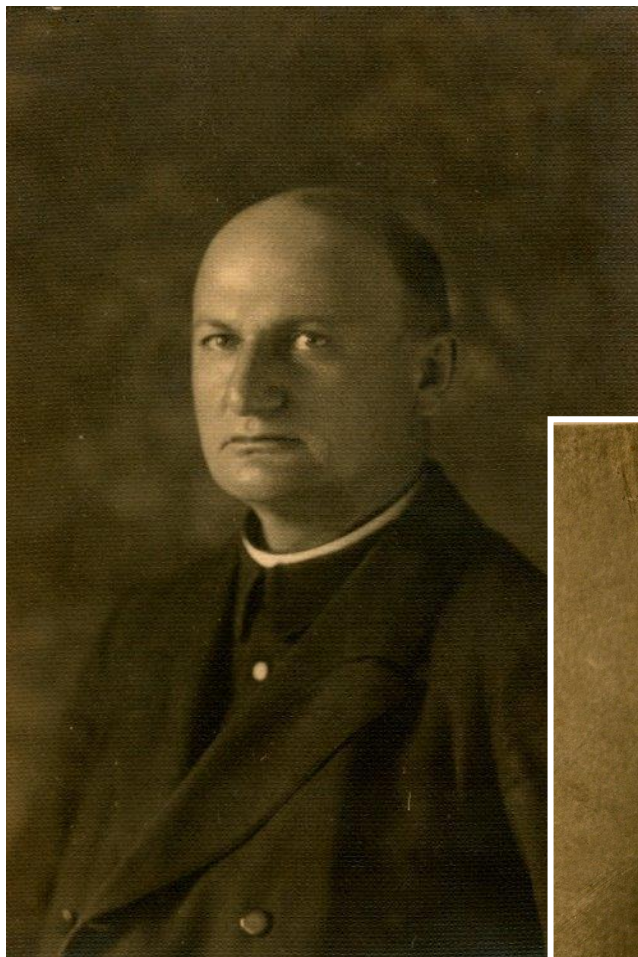
- Barbara 1868–1930
- Emmerich 1870–1902
- Gyula 1873–1895
- Anna Krisztina 1876
- Adolf 1878

Lányuk, **Mária** Varga Péterhez (1852) megy feleségül, itt is bő a gyermekáldás, 12 gyermek látja meg a napvilágot.

- **Péter Ernő 1877–1929**

- Magdolna 1878
- Krisztina 1881
- Mária 1882
- Mihály 1884
- István 1885

- Ferenc 1888
- Terézia 1890
- Berta 1891
- Aloysia 1893
- Lajos 1896
- Ferenc 1898

Elsőszülött fiuk, **Péter Ernő** minorita rendi áldozópap, az I. Világháború alatt a Magyar Királyi Honvédségnél mint tábori főesperes szolgált. Soroksáron 1929-ben hunyt el.

Emerich Drexler második fia **Anton** Hümpfner Annával (1843) köt házasságot. A házasságban 8 gyermek születik:

- Josef (1862–1895)
- Emmerich (1865–1890)
- **Antal (1868–1943)**
- **Barbara (1871–1941)**

- Johann (1874–1941)
- Michael (1876–1878)
- Anna (1879–)
- Elisabeth (1883– ?)

Harmadik fiuk, az 1868. 11.28-án született **Antal** a középiskoláit Vácott és Jászberényben, a teológiát Vácott végezte. 1892. június 23-án szentelték pappá. Káplánként működött Bagon, Újszászon, Ceglédbercelen és Mácsán. 1894-ben a csongrádi polgári iskolában hitoktató, 1895-ben kiskunfélegyházi gimnáziumnál helyettes hittanár, 1899-ben újpesti káplán, majd ugyanott hitoktató és kórházi lelkész. 1900-ban letette a zsinati vizsgát. 1901-ben vecsési adminisztrátor, majd dunaharaszti plébános. Ő kezdeményezte Dunaharasztiin egy új templom építését, mivel a hívek nem fértek el a régi, rossz állapotban levő templomban. Az építkezéshez saját vagyonából is jelentős összeggel hozzájárult. A váci püspök 1908-ban tiszteletbeli szentszéki tanácsossá nevezte.

Szemere Antalné szül. Drexler Anna úgy a maga, valamint az egész rokonsága nevében a testvéri szeretet mélységes fájdalomával jelenti, hogy testvérbátyja, sógor, nagybácsi és rokon

FŐTISZTELENDŐ DREXLER ANTAL

váci egyházmegyei nyug. aranyimisés áldozópap, Mindenszentekről nevezett Veszprémvári c. prépost, volt dunaharaszti majd kispesti plébános

Kisvelencén folyó hó 4-én, hajnali 3 óraker életének 75-ik évében hosszas betegeskedés után Krisztus szentségeivel megerősítve imával az ajkán az Úrban csendesesen elhunyt.

Kisvelencén folyó hó 6-án, reggel 8 óraker lesz a beszentelése. Innen Soroksárra szállítjuk, ahol is a plébánia templomból d. u. 4 óraker kísérik Istenben boldogult szülei és testvérei mellé a középmetetőben levő családi sírboltba.

Údvéért az engesztelő Szentmise folyó hó 7-én, reggel 8 óraker lesz a soroksári templomban. Soroksár, 1943 október hó 5.

Adj Úram a Te szolgálódnak örök nyugóvást
És a végítélet napján adj boldog feltámadást!

Gossmann János

Szemere Antal

ösv. Drexler Jánosné

Szép Józsefné

Györi Jánosné

Drexler Antal

Drexler Antal

Stump Magdolna

Gossmann Anna

Szemere Mária

Drexler János

Gossmann János

sógornője

Gossmann Franciska

Dr. Lang Antalné

unokaöccsei

unokaöccsei

Dr. Sepsy Benedekné

Szemere Ilona

Drexler Teréz

unokabátyai

Drexler Antal szívén viselte az iskolaügyet is, megszervezte egy új iskola építését, amihez anyagilag szintén jelentős mértékben hozzájárult.

Kilenc évi szolgálat után méltatlan körülmények között kellett távoznia Plébániájáról. 1910. február 11-én egy temetéskor, mivel nagybőjt volt, betiltotta a temetésen a zenét, ezért hívei sárral megdobálták. Egy nappal később lemondott a plébánia javadalmairól, és egy hálátlan hitközség emlékét vitte magával. (Az utókor azonban hálás szívvel gondolt rá, tiszteletére a Szent István Római Katolikus Nagytemplom falán emléktábla őrzi Drexler Antal emlékét.) Ezután 1910-ben kispesti plébánossá, 1915-ben a veszprémvári Mindenszentekről elnevezett címzetes préposttá nevezték ki.

1919-ben megromlott egészsége miatt papi otthonba költözik, ott is hunyt el 1943. október 4-én.

Drexler Antal húga, az 1871-ben született **Barbara** (Borbála) feleségül megy Gossmann Jánoshoz (1871).

Gossmann János édesapja Mathias Gossmann tímár 1831-ben született Kismartonban, 1889. 06.17-én hunyt el Soroksáron. Felesége Kreiner Czelesztina soproni származású, születési idejéről pontos dátum nem áll rendelkezésünkre. (kb. 1850)

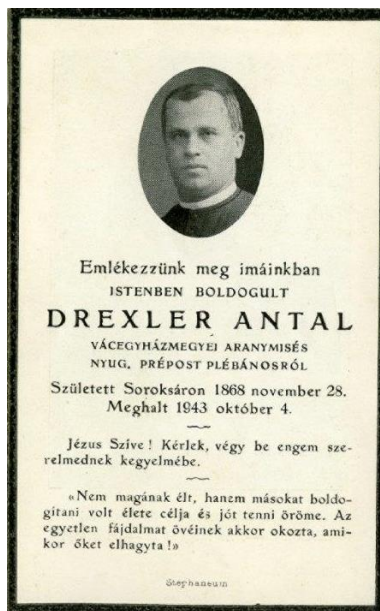
Valószínű, hogy 1869-ben költöztek Soroksárra, első gyermekük **Franz** (Ferenc) itt született 1870. január 1-én.

Keresztszülei: Gossmann Franz kalmár és Luchs Maria hajadon.

A házaspárnak még négy gyermeke született:

- **János 1871.03.05**
- Maria 1881.09.28–
1883.11.08

- Mátyás 1886.07.18
- Teréz 1888.02.11.

Gossmann Ferencet váci tanulmányai után 1894. június 24-én szentelték pappá. Rövid ideig káplánkodott Ceglédbercelen. 1895-ben püspöki szertartó és iktató, 1897-ben levéltáros és szentszéki aljegyző. 1899-ben szentszéki jegyző, 1900-ban püspöki titkár és pápai tiszteletbeli kamarás, 1905-ben iroda-

igazgató lett. A király 1906-ban kanonokká, 1907-ben szőregi címzetes apáttá nevezte ki. 1908-ban autonómiai képviselő, 1909-től az egyházmegyei szentszék bírósági elnöke, 1911-től az Urak Mária Kongregációja vezetője. 1913. július 1-én castóriai címzetes püspökké és váci segédpüspökké szentelte Csáky Károly váci püspök. 1931. október 15-én hunyt el Vácott.

Gossmann Jánosnak (1871) és Drexler Barbarának öt gyermeke született:

- Anton Franz Johann
1893.10.14
- Anna Maria 1895. 05.31
- Borbála Franciska
1897.05.02

- Borbála Ernesztina 1898.
12.27.
- János 1905. 08. 07.

Elsőszülött fiúgyermekük, Anton, 1916-ban az I. világháborúban elesett az olasz fronton, Isonzó közelében (Monte Passubio-ban) hősi halált halt.

A másik fiúgyermek, János iskolai elvégzése után Budapestre költözött, ahol 1941-ben házasságot kötött a komáromi születésű Hittrich Sárával, házasságukból Ferenc nevű fiuk született (1943).

A Gossmann család további sorsáról nem áll adat rendelkezésünkre, jelenleg Soroksáron Gossmann vezetéknevű család nem él.

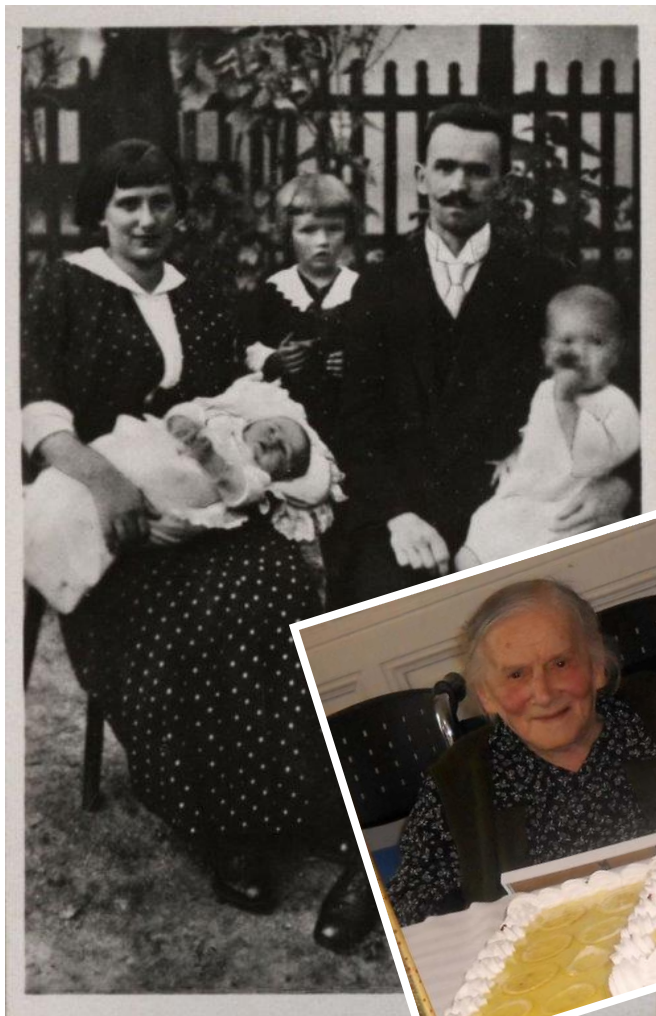
2. **Anton Drexler** fésűkészítő és borbély harmadik gyermeke, az 1815. 10. 5-én született **Teréz** az alsónémedi származású Kaszap Antal (1816) soroksári jegyző felesége lesz. Kilenc gyermekük közül a harmadik, István szenteli életét az egyháznak.

- Rozina 1840
- Terézia 1842
- **István 1847–1886**
- Mária 1850–1911
- Antal 1852–1853

- Clara 1854
- Géza 1856
- Elisabetha 1858
- Albert 1860

Kaszap István Esztergom Egyházmegyei áldozópap, főgimnáziumi tanár volt. Fiatalon, 39 éves korában, 1886. május 27-én hunyt el.

Drexler Teréz székesfehérvári születésű dédunokája **Kaszap István** 1916. március 25-én született harmadik gyermekként. Két bátyja, Béla, József és két húga Rózsa, Gabriella volt.

Balra:
A Kaszap család az első három fiúval.

Lent:
A negyedik gyermek,
Kaszap Lola Rózsa 100.
születésnapján 2018-ban

Kaszap István a gimnazista éveit a ciszterciek Szent István gimnáziumában végezte. Sokat sportolt, tornászbajnokságot nyert. Nyolcadikos gimnazista korában döntötte el, hogy jezsuita szerzetes lesz. 1934. július 31-én vették fel a budai Manrézia rendbe. Felvétele után betegeskedni kezdett, vírusos fertőzést kapott, többször begyulladt a mandulája, erős láza volt, az ízületeire ment a gyulladás. Több műtéten esett át, egészsége egyre romlott, emiatt 1935. november 3-án el kellett hagynia a Manréziát. Türelemmel viselt szenvedések

után életének 20. évében 1935. december 14-én visszaadta lelkét Mindenható Urának.

A székesfehérvári püspök kezdeményezésére 1941. október 11-én megindult a boldoggá és szentté avatási eljárás, a vizsgálat még jelenleg is folyik.

Kaszap István (1916) Székesfehérvárott, a Prohászka Ottokár-templomban nyugszik.

Kaszap István húga, az 1918-ban született **Róza** elvégezte a tanítóképzőt, 1940-ben tette első fogadalmát Havas Boldogasszony napján, amikor megkapta az irgalmas nővéri ruhát, és zárdába vonult. A II. Világháború Bajorországba sodorta, onnan tért haza, katolikus intézményekben, zárdában folytatta életét.

2018. júniusában a Zirci Szent Bernát Idősek Otthonában ünnepelte 100. születésnapját, majd ott is hunyt el.

Kaszap Lajos és neje, Winkler Róza szülei, úgy a maguk, mint gyermekeik **Béla, József, Rózsa és Gabriella**, továbbá az alulírottak és az egész rokonság nevében is mélyes fájdalommal, de a Mindenható szent akaratában megnyugodva tudják, hogy a fejletlenül jó gyermek, legjobb testvér, unoka, unokaöccs, unokatestvér és rokon

KASZAP ISTVÁN

II. éves Jézus Társasági novicius

f. évi december 14-én reggel 7 órakor hosszas keresztényi türelemmel viselt szenvedés után életének 20-ik évében az Egyház szentségeivel megerősítve visszaadta lelkét Mindenható Urának.

Szeretett halottunk hült tetemét f. évi december hó 19-én d. u. 1/4 órakor fogjuk a Szent Kereszt (sóstói) temető kápolnájából a róm. kath. egyház szertartása szerint beszenteltetni és ugyanazon temetőben örök pihenőre helyeztetni.

A megboldogult lelki üdvéért tartandó engesztelő szent-mise áldozatot ugyancsak f. évi december hó 19-én reggel 8 órakor fogjuk a Prohászka Ottokár templomban az Urnak felajánlani.

Székesfehérvár, 1935. december 4.

Adj Uram örök nyugalmat neki!

özv. Kaszap Béláné
sz. Schnell Mária
nagyanyja
Winkler József
nagytyja

Kaszap Béla és neje
Takáts Gizella
Kelényi Vilmos és neje
Kaszap Mária
Kaszap Margit

Kaszap Emilia
Winkler Izidor és neje
Schille Lujza
Winkler József és neje
Bujka Mária

Winkler Károly és neje
Saller Mária
Szente Béla és neje
Winkler Terézia

gyermekeikkel nagynénjei és nagybátyjai.

Lakás: Kölcsey-utca 1.

Pflinn József „Concordia” temetkezési vállalata Székesfehérvár.

Csitary-nyomda

Karl Drexler művei :

- Das Stift Klosterneuburg, 1894;
- Stuccodekoration im Chorherrenstift Klosterneuburg, 1896;
- Öfen und Kamine im Stifte Klosterneuburg, in: Kunst und Kunsthandwerk, Monatsschrift des k. k. Österr. Mus. für Kunst und Industrie, hrsg. von A. v. Scala, 1899;
- Goldschmiedearbeiten im Stift Klosterneuburg, 1900;
- Der Verduner Altar. Ein Emailwerk des 12. Jh. im Stifte Klosterneuburg bei Wien, 1903.

A népes Drexler család leszármazottai ma is élnek Soroksáron, közülük az egyik unoka Bendéné Höchst Róza az AKuFF tagja.

Forrás:

- Váci Püspöki Levéltár
- Dr. Papp Gézőné, dr. Klébl Ágnes, Dr. Kecskés-Papp Ágnes, Nagy Ákos
- internet:
 - http://www.noe.gv.at/noe/Landesbibliothek/ausstellung_2002_katalog.pdf
 - http://www.biographien.ac.at/oebl/oebl_D/Drexler_Karl_1861_1922.xml

Az AKuFF Hírmondó következő száma a tavaszi találkozóra jelenik meg, ha a járvány miatt nem lesz megtartható a találkozó, az újság akkor is megjelenik. Várjuk a bemutatkozó írásokat, a kutatási adatokat, az élménybeszámolókat

Ziegler Ágota:

Szentiván vagy Sankt Johann?

2000-ben alakult a Magyarországi Németek Családfakutató Egyesülete, 20 éves fennállásának kapcsán idén 2020-ban nagy ünneplés „járt volna”, de a terveket a pandémia (mint minden mást ebben az esztendőben), teljesen átalakította.

Jómagam 15 éve vagyok az AkuFF tagja, és elgondolkodtam azon mit jelentett/jelent nekem az, hogy az egyesület tagja lehetek. Nagyon szeretem a szakmai napokat, roppant hasznosak családkutatási ismereteink fejlesztése terén, de rendkívül fontos a jó kapcsolatok teremtésében/ápolásában is. Sok remek nagyon értékes szimpatikus embert ismertem meg. Ez egy nagyon szuper közösség!

Néha egész különleges esetek is történnek, mikor az aktuális találkozóin napon megismerjük egy-egy falu történetét. Egy számomra érdekes esetet osztanék meg arról, hogy mennyire fontos eredmények kerülhetnek felszínre azáltal, hogy megismerkednek, elbeszélgetnek az azonos érdeklődési körű emberek.

Ha nem ilyen közösségben vagyunk, azt hiszem mindenki tapasztalta már, hogy milyen az, mikor mesél az ember valakinek a kutatásról olyannak, aki nem csinált még ilyet és nem is érdekli. Egy darabig hallgat, néz az emberre aztán elhomályosodik a tekintete, na ekkor már tudom, hogy elege van...

Sokan tudják már rólam, hogy tősgyökeres pilisszentiváni vagyok, csupa német felmenővel.

Pilisszentivánon 2007 őszén rendeztem egy találkozót, úgy hogy akkor még csak virtuálisan ismertem az egyesületet és néhány tagot. Nem sokkal utána jelent meg Keszler Rudolf Pilisvörösvár/Pilisszentiván családkönyve. Hiánypótló, nagyon precíz értékes munka. Egy évvel később a solymári találkozón is a szentiváni Gyémántban ebédeltünk

Szemben ült velem egy fiatalember, és lapozgatta a pilisvörösvári OFB-t. Bolvári Csaba volt Császártöltésről.

Egyszer csak izgatottan mutatta az 525. oldal egyik bejegyzését. Nem teljesen szó szerint:

3086 SCHWEIBERT, Nikolaus (rk)
Wohnort: 1737 Pilisszentiván
aus „Szonok”, vermtl. H-2521 Csolnok
I.oo .?

mit NN. N

+ um 1731 Csolnok

II. oo 29.01.1732. Pvvár Tz.: Georg Strobelberger Konrad Rehberger
mit Spanberger Anna Maria(rk)

Elt: S. Leonhard u. Oswald Maria Katharina

* 05.07.1712 Pvár

Kinder:

1. Justina (Sveiper)

* 16.06.1739. Pvár Pt: Tiberius Isak, Maria Neuhart

+29.10.1742. Psztiván

2. Maria (Sveiper)

*16.06.1739 Pvár Pt: Tiberius Isak, Maria Neuhart

+18.05.1740 Pvár

3. Maria Magdaléna

* 19.07.1741 Pvár

Csaba elmondta, hogy szülőfaluja alapító ősatyját is így hívták, és eddig még nem sikerült beazonosítani a származási helyét, ezért nagy meglepetéssel fedezte fel az ismert nevet a Családkönyvben.

Nagyon megörültünk mind a ketten, hogy egy mondhatni nagy horderejű felfedezés született. Hiszen Császártöltés addigi kutatói egészen máshol keresték a faluépítő ős származási helyét.

A találkozó után még többször küldtünk néhány adatot egymásnak, de a felmerült ötlet, hogy a jövőben esetleg közösen próbáljuk megkeresni kik azok konkrétan, akik Szentiván környékéről kerültek Császártöltésre elmaradt (az én hibámból). Feltételezem, hogy egyedül is folytatta a munkát...

Volt haszna a felfedezésnek, hiszen így nyert bizonyosságot a kutatók munkáiban az előző lakóhely.

Paul Flach Németországban élő híres Bácska-kutató, Császártöltésről szóló, 1969-ben Münchenben megjelent munkájában azt írja hogy Schweibert Miklós és felesége Anna Maria talán „Sankt Johann bei Reutlingen”-ből származott. (Stephan Stader is forrásnak tekinti, 1741-es évszámmal említi a felbukkanást Császártöltésen)

Bánáti Miklós császártöltési tanító érdekes módon ugyanebben az évben

51304 Schwehrer Jorg, v *Wagensteig* (öv Freiburg im Brg/BW), b Verziehung n Ungarn A
(8 fl) für 160 fl gezahlt (1751) - Qu: HaBBr S 617/9619

51305 Schweibert Nikolaus (u ä), vh Anna Maria N, um 1741 in *Császártöltés/Bat* - Qu: FICsáz
550

... Schweich Egidius (Scheich), Tagelöhner, led, 31 J. 1. P...

Magyarországon megjelent falutörténetében ismeretlen St. Ivánt említ a falualapító származási helyeként.

Elképzelhető, ha valaki térképen nézte volna Pesthy Frigyes 1864-es helynévtárában a Császártöltés címszó alatt írottakat előbb fény derülhetett volna az előző lakóhelyre:

„A lakosság leginkább német telepítvény Vörösvár tájékáról.”

(Az alábbiakban idézet sorok Bolvári Csaba egyik e-mailjéből valók)

„Néhány adalék a H-6239 **Császártöltés** községet alapító Schweibert családról:

A nekünk szomszédos H-6344 **Hajós**-on tűnnek fel először. Ugyanis 1743. augusztus 11-én szerződést köt az akkori kalocsai érsekkel (zajezdai gróf Patachich Gábor Hermann), hogy az eddig pusztán álló érseki birtokot német származású római katolikus hívőkkel betelepíti. E szerződés 17. pontja szerint:

»Az ide [most már tudom, hogy **Pilis**-]Szent Ivánból érkező Schweibert Miklósnak felhatalmazást és engedélyt adunk, hogy Császártöltés helyre 45 ház erejéig értékes, jámbor istenfélő embereket telepítsen. Ő maga pedig – Schweibert Miklós – amíg csak él és az ő fiági leszármazottjai amíg csak ebben a faluban maradnak, az érseki uradalomtól mindig megkapják a teljes szabadságot.«

A hajósi anyakönyvben **Császártöltésre** vonatkozó bejegyzés **1743. október 14-én** kelt és pont ennek a **Nicolaus Schwaipert**-nek és a feleségének [eddig ismeretlen, de most már tudom, hogy: **Spanberger**] **Anna Mariá**-nak született **Anna Maria** leánynak a keresztelését tartalmazza, aki majd oo 1760.11.14-én **Willibald Schaible** császártöltési ifjúval, a halálozási körülményei meg egyelőre ismeretlenek.

Később a következő gyermekek születtek e családba:

* 1746.01.09. **Josef**, aki † 1765.02.21.

* 1751.09.05. **Michael**, aki majd † 1797.03.12-én, de előbb oo 1767~ [?] Éva, akitől 8 gyermeke lesz, aztán oo 1783.06.01-én **Schmidt** Anna Maria (* 1758.09.12./ † 1833.02.21.) akitől még további 9 gyermeke született.

* 1753.08.15. **Nicolaus**, később ??

* 1759.05.05. **Eva**, később ??

Azt is tudjuk, hogy a szóban forgó házaspárnak volt még 2 leánya, akiket magukkal hoztak ide, tehát nem itt lettek megkeresztelve:

* 1727 ~ **Barbara**, aki oo 1756.05.04-én Andreas **Schmidt** (1729-1785) és † 1791.10.29-én 64 évesen,

* 1737 ~ **Magdalena**, aki oo 1761.11.11-én Johann Georg **Arnold** (1728-1776), majd oo 1778.03.02-án Paulus **Wessenhoffer** (1723-1789), végül † 1800.07.16-án 63 éves korában.

Nicolaus **Schweibert** (ez a forma él napjainkban is a faluban a magyarosított **Szabados** mellett) † 1792.05.09-én itt Császártöltésen kb. 89 évesen, tehát 1703 körül születhetett valahol. Ő volt »qui primus in hoc Possessione domum locaris« – az első, ki erre az érseki helyre érkezett. A felesége Anna Maria **Spanberger** pedig 1784.05.17-én halt meg Császártöltésen 73 éves korában.”

Az adatokból az látható, hogy Nicolas Schweibert 1731-ben még valószínűleg Csolnokon élt az első feleségével, 1732-ben özvegyként vette feleségül a Vörösváron, az ott született Anna Mariát. 1737-ben Szentivánon találjuk. Érdekes, hogy a házaspárnak 1732 és 1737 között nincs látható nyoma az sem, hogy gyerekük született volna. 1739-1759 között összesen 7 jött a világra három Vörösváron és négy már Császártöltésen.

A magukkal vitt 1727- ben született Barbara biztosan az első feleségtől való, Magdalena pedig valószínűleg az 1741-ben született Maria Magdalena lehet.

Ez a falualapító család Csabának 3 különböző ágon a felmenő őse. Most derült ki, hogy ősrokonok vagyunk,

Spanberger Leonhard és **Oswald Maria** egyik lányát Anna Mariát Schweibert Miklós, egy másikat, Margarethát, pedig az egyik anyai ősöm Botzheim Ádám vette feleségül.

Pontosítani szerettem volna Schweibert Miklós itteni tartózkodását 1732-1743 (vörösvári házasságkötés - Császártöltés betelepítése) között. Ehhez segítségül hívtam az általam elérhető forrásokat. Nem találtam nyomát.

Az akkori elérhető összeírásokban nem szerepel ez a név. Véletlenül került kezembe az 1734-es összeírás, erről eddig csak annyit tudtunk, hogy „...Conscriptio 9 családfőt ír össze. Majd felsorolja az »Abgehende« 9 tovább költözöttet...”

Bár Schweiberth nem szerepel benne, mégis felsorolnám az akkori neveket, mert néhányról eddig nem is tudtuk, hogy megfordult Szentivánon.

Az itt maradók:

- a remeteházban **Hans Georg Hoffman** (Pvár OFB 1117) könyvkötő a feleségével és
- **Michael Pöhm** (Pödel /?/ Pvár OFB 2522),
- a veje; **Melchior Mezger** és a felesége Mainzból;

- **Johann Georg Moser** és a felesége tiroli;
- **Simon Mezger** és a felesége;
- **Heinrich Mezger** az apa a feleségével;
- **Peter Paxian** és a felesége;
- **Johann Mezger** kömüves és a felesége;
- veje **Wenczl Kräsmickh (Großmuck)**;
- **Heinrich Essig (Hessich)** özvegy a fiaival.

Az elköltözők (nem feltétlenül 1734-ben):

- **Eisenkrammer Lorenz**;
- **Vollert (Follath)**;
- **Schmid Christoph** 1746-ban Száron tűnik fel;
- **Rupert Eva**;
- **Hans Issenfrey**;
- **Johannes Wiener**;
- **Sebastian Heinerman**;
- **Hans Georg Haber**;
- **Hans Georg Hämbach**.

Az 1730 évek elején Eszterházy tatai uradalmának betelepítéséhez a környékről is toborzott telepeseket, ezért nem lehet csodálkozni azon, hogy néhányan az elköltözöttek közül ott tűnnek fel.

Jó néhány éve, hogy az akkor még AKuFF tag, sajnos azóta már szintén néhai Kaptai Györgytől megkaptam a Hét falu telepesei című Fatuska Jánossal közösen összeállított munkát. Ezt is átnéztem és (Vértes)tolna első telepesei között, akik egy időpontban valószínűleg szervezeten érkeztek felfedeztem a keresett vezetéknevet:

32. **Schwaiberl János**, 44 éves, Johannesberg, Mainz, 1733.05.08-án, ¼ telek 1 gyerekkel

A csolnoki online OFB-ben (www.online-ofb.de) is található Schwaiberth-ek. **Johannes** (*1725, oo1750.10.05) és **Ursula** aki itt is halt meg (*1724, oo1745.02.09), mindkettőjükénél ugyanaz a házassági tanú (Peter Gross), így feltételezhető, hogy testvérek.

Az 1761.02.05-én meghalt Jakob (kb *1705), akár az apjuk is lehetett(?).

Ha összegezzük az ismert adatokat, megállapítható, hogy az 1730-40-es években 3 közel hasonló korú Schwaibert található a környéken:

- Vértestolna első telepesei között Johannes,
- Szentivánon 1737-ben telepesként Nikolaus és
- Csolnokon Jacob.

Lehet, hogy máshol már előkerült olyan adat, mely közelebb hozza, honnan került ide a familia.

Mindesetre több ismerős név van a két település környékén, nem teljeskörűen: **Angeli, Amman, Arnold, Bauer, Bayer, Baumann, Fink, Haas, Hauser, Higler, Huber, Kraus, Kretz, Mayer, Müller, Oswald, Schmidt, Schäffer, Schön, Sauter, Türk, V(F)etter.**

Remélem, sikerül majd néhány a környékünkéről Császártöltésre vándorolt családot konkrét adatokkal alátámasztva nevesíteni.

**Ne csak magyarul olvassa újságunkat,
ősei nyelvén is!
Addig is gyakorol,
de a tartalom sem egészen ugyanaz.**

Nyelvében él... a nemzetiség is!

Az AKuFF 2020. szeptember 12-én, Németkéren megtartott éves taggyűlése megválasztotta 5 évre az egyesület régi-új vezetőségét

An der Vereinssitzung in Kier/Németkér wurde von der Mitgliedschaft der alte-neue Vorstand für 5 Jahre gewählt

Dr. Pencz Kornél, elnök

Ziegler Ágota, titkár

Knollné Bakonyi Andrea, kincstárnok

Dr. Kornel Pencz, Obmann

Agatha Ziegler, Sekretärin

Andrea Knoll-Bakonyi, Schatzmeisterin

Tagsági hírek / Mitgliedschaftsnachrichten

Kilépett vagy elhunyt tagjaink / Ausgetretene oder verstorbene Mitglieder:

Tóthné Czimmer Ágnes – 2020. június 4./am 4. Juni 2020 – meghalt/verstorben

Új tagjaink/ Neue Mitglieder:

216	Hajdu Károly	1224 Budapest, XIV. utca 23.	karoly.hajdu@itware.hu
217	Gruber Andrea	1013 Budapest, Krisztina krt. 34.	gruber.andrea1@gmail.com
218	Nagy Magdolna	1043 Budapest, Aradi u. 5. 9/56.	magdi.nagy@gmail.com
219	Dr. Németh Gabriella	6722 Szeged, Gogol u. 14. levelezési cím: 7030 Paks, Tolnai út 8.	gabrielladnemeth@gmail.com
220	Magyari György	1158 Budapest, Apolló u. 14.	georg.magyari@gmail.com

Seit 10 Jahren Mitglied / 10 éve tagunk

154 Galambos Gábor

Danke schön!

Huber Éva fényképei a németkéri egyesületi találkozóról, 2010. szeptember 12.

Horváthné Gál Erika polgármester
köszöntése / Begrüßung der
Bürgermeisterin

Szauer Ágnes, a találkozó szervezője és
lelke / Organisatorin und guter Geist des
Treffens, Frau Agnes Szauer

Steinhauser Klára prezentációja / Präsentation von Frau Klara Steinhauser

a német nemzetiségi kórus / der deutsche Chor von Kier

A maszkos tagság / Maskenpflicht für die Mitglieder